

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEKAFÜL SİGORTASI AÇISINDAN SUDAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mohamed Alfadoul Abdallah Mohamed

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

Tez Danışmanı: Doçent Dr. Kenan GÖÇER

AĞUSTOS – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEKAFÜL SİGORTASI AÇISINDAN SUDAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mohamed Alfadoul Abdallah Mohamed

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

“Bu tez sınavı 09/08/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Mahmut BİLEN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi KENAN GÖÇER	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÜÇAY	Başarılı

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Mohamed Alfadoul Abdallah Mohamed
Öğrenci Numarası	:	Y166060011
Enstitü Anabilim Dalı	:	İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSI
Enstitü Bilim Dalı	:	İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSI
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	TEKAFÜL SİGORTASI AÇISINDAN SUDAN ÖRNEĞİ
Benzerlik Oranı	:	%5

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

24/08/2020
İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

24/08/2020
İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Kenan GÖÇER

Tarih: 24/08/2020

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Öncelikle Allah’a, sonra bana bu değerli fırsatı veren Türkiye Devleti’ne ve halkına, tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam Sayın Doçent Dr. Kenan GÖÇER’e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Eğitim hayatım boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan Rufaa'daki tüm hocalarıma teşekkür ederim. Çalışmalarım boyunca yardımını hiç esirgemeyen değerli hocalarım Hakan ASLAN’a ve Hasan DURMUŞ’a ve değerli arkadaşlarım Bint Elbekri ve Abdulbagi’ye, Sakarya’daki Sudan öğrenci topluluğuna teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım boyunca maddi-manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan annem; Najda’ya, kardeşim; Abubakar’a, kız kardeşim; Alrayyan’a, nişanlım; Nusaiba’ya, kuzenim; Wad Alamin’e ve Hartum'daki, Rama'daki tüm aileme de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mohamed Alfadoul Abdallah Mohamed

09/08/2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1. GENEL SİGORTA ÇERÇEVESİ	5
1.1. Sigorta Teorisinin Temel Kavramları.....	5
1.2. Dünyada Sigortanın Gelişimi	6
1.2.1. Sigortanın Doğuşu.....	6
1.2.2. Çağdaş Sigortacılık.....	7
1.2.3. 2019-2020 yıllarında Küresel Sigorta Piyasasının Özellikleri	10
1.2.4. Sigortanın Ekonomik Etkileri.....	10
1.3. Sigortanın Amacı, Önemi, Türü ve İşlemleri	12
1.3.1. Sigortanın Amaçları:	12
1.3.2. Sigortanın Önemi.....	12
1.3.3. Sigorta Türleri	13
1.3.4. Sigorta İşlemleri	14
1.4. Sudan'da Sigortacılığın Gelişimi	15
1.4.1. Sudan'da Ticari Sigortanın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	15
1.4.2. Sudan'da Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri ve İşlerini Düzenleyen Kurallar	16
1.4.3. Sudan'daki Sigorta Şirketlerinin Kapsamı.....	17
1.4.4. Sudan'da Sigorta Şirketlerinin Ruhsatları	18
BÖLÜM 2. TEKÂFÜL SİGORTASI	22
2.1. Tekâfül Sigortasının Ortaya Çıkışı	22
2.1.1. Tarihsel Bakış	22
2.1.2. Müslüman Alimlerin Ticari Sigortaya İtirazları	23
2.1.3. Tekâfül (İslami) Sigorta Nedir?.....	23

2.2. Tekâfûl Sigortası Piyasasının Genel Tanımı	25
2.2.1. Tekâfûl Piyasasındaki Finansal İlişkilerin Teknik Açıklaması	25
2.2.2. Tekâfûl Sigortasının Özellikleri ve Genel Sigortadan Farkı	28
2.2.3. Tekâfûl Sigortası ile Geleneksel Sigortanın Farkları	30
2.3. Tekâfûl Sisteminin Modelleri	31
2.3.1. Mudarebe Modeli	31
2.3.2. Vekâlet Modeli	34
2.3.3. Karma Modeli	36
2.3.4. Kooperatif Modeli	38
2.3.5. Sudan'daki Tekâfûl Modelleri	39
2.3.6. Tekâfûl Sigorta Modellerinin Karşılaştırılması	41
2.4. Dünyada Tekâfûl Sigortası	43
2.4.1. Genel Bakış	43
2.4.2. Dünyada Tekâfûl Sigortasına İlişkin Düzenlemeler	45
2.4.3. Dünyada Tekâfûlün Gelişimi	46
2.4.4. Tekâfûl Sigorta sektörünün Zorlukları ve Retekâfûl	49
2.5. Literatür Taraması	51
BÖLÜM 3. TEKÂFÛL SİGORTASI AÇISINDAN (SUDAN ÖRNEĞİ)	62
3.1. Sudan'da Tekâfûl Sigortası	62
3.1.1. Tarihsel Bakış	62
3.1.2. Sudan'daki Sigorta Sektörünün İslamlaştırılması	63
3.1.3. Sudan Tekâfûl Sigorta Pazarındaki Sigorta Türleri:	65
3.2. Sudan'da Tekâfûl Sigortasının Yasal ve Düzenleyici Çerçevesi	66
3.2.1. Yasal Çerçeve	66
3.2.2. 2001 Yılında Sudan'da Sigorta Kontrol Kanunu	66
3.2.3. Sigorta Denetleme Kurumunun Kurulması	67
3.2.4. Sigorta Şirketleri Yükümlülüklerine İlişkin Genel Hükümler	67
3.2.5. Yüksek Şeriat Denetleme Kurulu (HSSB).	69
3.3. Sigorta Büyüme Fırsatları ve Sudan'daki Tekâfûl Piyasasında Performans Göstergeleri	71
3.3.1. Büyüme Fırsatları	71
3.3.2. Sudan'da Ekonomik Kalkınmada Sigorta Sektörünün Önündeki Engeller ...	72

3.3.3. Sudan'daki Tekâfûl Piyasasında İş Performansı Göstergeleri	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	87
ÖZGEÇMİŞ	96

KISALTMALAR

A.G.E.	: Adı Geçen Eser
AAOIFI	: İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASEAN	: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
CAGR	: Yıllık Bileşik Büyüme Oranı
COMESA	: Güney ve Doğu Afrika Ortak Pazarı
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
GTR	: Global Tekâfül Raporu
HSSB	: High Sharia Supervisory Board
IFSB	: İslami Finansal Hizmetler Kurulu
ISA	: Insurance Supervision Agency
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
İSEDAK	: İslâm Konferansı Örgütü Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
KİK	: Körfez İşbirliği Konseyi
MAR	: Milliman Araştırma Raporu
US Dolar	: Amerikan Doları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Sigortanın Türleri.....	13
Şekil 2 : Mudarebe Modelinin İşleyişi	33
Şekil 3 : Vekâlet Modelinin İşleyişi.....	35
Şekil 4 : Karma Modelinin İşleyişi	37
Şekil 5 : IFSB Tekâfûl Standartlarının Düzenleme ve Denetleme Kurumları Tarafından Uygulanması (2015-2016)	46
Şekil 6 : Tekâfûl Sektörü Kalkınma Oranı.....	49
Şekil 7 : Toplam Primlerin Katkısı	77
Şekil 8 : Faaliyet Türüne Göre Sigorta Primi Katkı Oranları 2013-2017	79
Şekil 9 : Sudan’da Sigorta Primlerinin Yıllık Büyüme Oranı 2013-2017	80
Şekil 10 : 2013-2017 Yılların Arasında Sudan’da Reasürans Primlerinin Yıllık Büyüme Oranı	82
Şekil 11 : Sudan Sigorta Piyasasında Faaliyete Göre Katkı Oranları	84
Şekil 12 : Sudan'daki Sigorta Şirketleri Yatırım Türleri.....	86

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : 2017'de Bölgelere Göre Sigorta Prim Hacmi.....	9
Tablo 2 : Sudan'da Sigorta Piyasasının Bileşimi	17
Tablo 3 : Sudan'da Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri.....	17
Tablo 4 : Tekâfûl Sigortası İle Geleneksel Sigortanın Farkları.....	30
Tablo 5 : Sudan'da Tekâfûl ve Mikrotekâfûl Arasındaki Farklar	40
Tablo 6 : Mikrotekâfûl Modelleri	41
Tablo 7 : Mudarebe Modeli	42
Tablo 8 : Vekâlet Modeli.....	42
Tablo 9 : Karma Modeli	43
Tablo 10: Ana IFSB Standartları Özellikle Tekâfûl İle İlgilidir.....	46
Tablo 11: İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkelerinde Tekâfûlün Gelişimi	47
Tablo 12: Sudan'da Sigorta Sektörünün Organizasyon Yapısı.....	74
Tablo 13: Sudan Sigorta Şirketlerinin Piyasa Katılımı.....	75
Tablo 14: Sudan'da Sigorta Primlerinin Geliştirilmesi 2013-2017	78
Tablo 15: Reasürans ve Elde Tutma Primleri- Toplam Pazar 2013-2017.....	81
Tablo 16: Sudan Sigorta Piyasasında Faaliyete Göre Katkı Oranları ve Zarar	83
Tablo 17: Sudan Sigorta Şirketlerin Yatırımı.....	85

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐	
Tezin Başlığı: Tekâfül Sigortası Açısından(Sudan Örneği)				
Tezin Yazarı: Mohamed Alfadoul Abdallah Mohamed		Danışman: Doçent Dr. Kenan GÖÇER		
Kabul Tarihi: 09/08/2020		Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 96 (tez)		
Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı				
Bu çalışma İslami tekâfül sigortacılık sistemini bir nizam ve bir akit olarak kavramasının yanı sıra, İslami tekâfül sigortacılık hedefleri, genel ve özel ilkeleri, geleneksel sigortacılık ile tekâfül arasındaki temel farklar üzerinde durmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, İslami tekâfül sigortacılığının güçlü yanları ve karşılaştığı zorlukları tespit etmektir. Bu çalışmada, Müslüman alimler tarafından izin verilen sigorta fetvası formülü, tekâfül sigortasının modelinin yargı yetkisi, sigorta kavramı ve başlangıcı, sigorta türleri ve kategorileri, İslam sigortası kurulmasından bu yana deneyimini incelemekte, Sudan'da sigortanın ortaya çıkışı ve gelişimi, Sudan'da sigorta piyasası ve sigorta piyasasında faaliyet gösteren şirketler, Sudan'ın temel sigorta düzenlemeleri ve finansal standartları, Sudan'ın tekâfül sigorta şirketleri ile ilgili bir vaka çalışması yapılmaktadır. Şirketlerin hizmetlerinin coğrafi yayılımı ve pazarlama mekanizmaları, şirketler tarafından sağlanan sigorta ürünleri vb. tekâfül sigortasının büyüme fırsatları ve Sudan'daki tekâfül piyasasında iş performansı göstergeleri ele alınarak Sudan'daki tekâfül sigortasının geçmişi ve mevcut durumu incelenmiştir. Bu çalışmada Sudan'da kişi başına düşen sigorta harcaması, yani sigorta yoğunluğunun çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi toplumun sigorta ile bilgi ve birikiminin yetersiz olması ve sigorta bilincinin artırılması noktasındaki eğitimlerin yetersiz kalmasıdır. Sigorta kültürünün yayılabilmesi ve bilincin artırılabilmesi için sigorta ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili topluma eğitim verilmesi önem arz etmektedir. Denetleme Kurulu ve sigorta şirketleri, sigorta kültürünü yayma, sigorta bilincini artırma ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili eğitim verilmesi konusunda sorumluluk almaları gerekmektedir.				
Anahtar Kelimeler: Tekâfül Sigortası - Ticari Sigorta – Sigorta - Sudan- Sigorta Şirketleri.				

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph. D.	☐	
Title of Thesis: Takaful Insurance (Sudan Example)				
Author of Thesis: Mohamed Alfadoul Abdallah Mohamed		Supervisor: Associate Professor Kenan GÖÇER		
Accepted Date: 09/08/2020		Number of Pages: viii (pre. text) +96 (main body)		
Department: Islamic Economic and Finance				
This study aims to understand the Islamic takaful insurance system as a regular and a contract, as well as the objectives of Islamic takaful insurance, its general and specific principles, and the basic differences between traditional insurance and takaful. In addition, it is to identify the strengths and difficulties of Islamic takaful insurance. In this study, the formula of insurance fatwa allowed by Muslim scholars, the jurisdiction of the model of taqful insurance, the concept and the beginning of insurance, types and categories of insurance, the emergence and development of insurance in Sudan, the insurance market in Sudan. and companies operating in the insurance market, Sudan's basic insurance regulations and financial standards, and Sudan's takaful insurance companies. The geographical spread of companies' services and marketing mechanisms, insurance products provided by companies, etc. Taking the growth opportunities of takaful insurance and business performance indicators in the takaful market in Sudan, the history and current situation of takaful insurance in Sudan has been examined. In this study, it was determined that the insurance expenditure per capita in Sudan, ie the insurance density, is very low. The reason for this is the insufficient knowledge and experience of the society on insurance and the insufficiency of the trainings to increase insurance awareness. In order to spread the insurance culture and increase awareness, it is important to provide education to the society about insurance and insurance activities. The Supervisory Board and insurance companies are required to take responsibility for spreading the insurance culture, raising insurance awareness and providing training on insurance activities.				
Keywords: Takaful Insurance - Commercial Insurance - Insurance - Sudan - Insurance Companies.				

GİRİŞ

Sigorta, risklerin gerçekleşmesi sonucu doğabilecek zararları gidermek için kullanılan mali araç olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak ticari sigorta ve tekâfûl sigortası olarak iki ana başlık altında sınıflandırılabilir. Tekâfûl sigortacılığı, sigortacılık faaliyetlerinden yararlanan insanların, yardımlaşma ve iş birliği temelinde bir araya gelmelerine olanak sağlayan bir sistem olarak ifade edilebilir. Sudan'ın İslamî sigorta konusuna ilgisi 1978'de başlamıştır. İslam Şeriatının hükümlerine uygun yasaları gözden geçirmek üzere bir komite kurulmuştur. Bu komite'nin görevi; İslami sigortanın uygulanabilirliği üzerine bir çalışma hazırlamayı da içermektedir. Ticari sigorta işlemlerinin İslami ilkelere uygunluğu hususunda şüphelerin bulunması sebebiyle Sudan'da ticari sigortalık faaliyetlerinin durdurulabilmesi için yasaklar konulmuştur. Sudan'da tekafül sigortacılığı alanında önemli çalışmaları olan Alsiddig ALDARER tarafından, ticari sigortacılık yerine İslam Hukuku genel amaç ve ilkelerine uygun bir şekilde sigortanın "Bağış Sözleşmesi" olarak değerlendirilmesi gerektiği ortaya koyulmuştur. Sudan'ın bağış ve iş birliği anlayışına sahip ilk islami sigorta şirketi 1978 yılında kurulmuştur. Şirket, dünyada ilk İslami sigorta şirketlerinden olup ticari sigortaya karşı şüpheleri önlemek için kurulmuştur. Yayınladıkları fetvada, İslami olmayan bankacılık şüphelerini önlemek maksadıyla katılımcıların ödedikleri katkıların değerine dayanan bir İslami sigorta şirketi kurmaya karar verilmiştir. Bu sebeple çalışmada Sudan örnek olarak seçilmiştir.

Gerek devlet, gerek özel sektör tarafından yürütülen alanlarda yangın sigortası, araç sigortası, hırsızlık sigortası vb. sigorta işlemleri yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sigortanın modern yaşamımızda bir gerçeklik haline geldiği açıktır. Bütün sigorta işlemlerinin motivasyonu güvenlik arayışıdır. Bu nedenlerle sigorta bir zorunluluktur. Bununla birlikte zaman ve mekândan bağımsız olarak insanlar güven içinde olmayı arzu ederler. Her birey için gelecekte ne olacağını bilememe korkusu veya endişesine kapılmadan hayatını sürdürmek istemesi onun için vazgeçilmez bir unsurdur. Çağımızda teknolojinin de hızlı değişmesi ile ortaya çıkan gelişmeler, insanlar ve finansal teknolojiler arasındaki çok sayıda karmaşık unsurların bulunduğu modern yaşam koşulları nedeni ile güvenlik ihtiyacının gerekliliği daha acil bir hale gelmiştir.

Sigorta, özellikle gelişmekte olan ÷lkelerde ekonomik ve sosyal kalkınma sürecinin yönlendirilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu ÷lkelerin ekonomileri zayıf bir tasarruf tecrübesi ile karakterize edilir. İşte hayat sigortası ve tekâf÷l sürecinde sigortanın rolü şudur: Bu ÷lkelerde sigorta şirketleri tasarrufu büy÷tür, birikimi sağlar ve ne kadar tasarrufu yükseltirse ekonomik kalkınmanın sürdür÷lmesindeki rolleri de o kadar artar.

Sigorta şirketlerin sigortacılık faaliyetlerinin yanında poliçe sahipleri ve faydalanıcılar tarafından oluşturulan fonları yönetmek misyonları da bulunmaktadır. Buna ek olarak yatırımcı ve sermaye sahipleri, daha endüstriyel projelerini cesurca oluşturur ve genel olarak ekonomik hayata yatırımlar yaparlar. Böylece ekonomik iyileşme gerçekleşir ve nüfusun yaşam standartları artar ve onlar için fırsatlar çoğalmaktadır. Bu durumu da tazminatların eksiksiz ödenmesine imkân vermektir. Ayrıca yatırım, istihdam ve ulusal üretimi artırarak ÷lke ekonomisine daha fazla fayda sağlamaktadır. Bundan dolayı Sudan'da faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin performansının araştırılmasının ve değerlendirilmesinin önemli bir konu olduğu açıktır. Böylece piyasa perspektifinde genel ekonominin üzerindeki etkisinin büyüklüğ÷n÷ belirleyebiliriz.

Çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü çalışmanın genel içeriğinin, problemin tanımlandığı, yöntem ve sınırlılıkların ortaya konduğu bölümdür. Çalışmanın birinci bölümü; Genel sigorta çerçevesinin ele alındığı bölümdür. Bu bölümde sigorta teorisinin temel kavramları, dünyada sigortanın gelişimi, sigortanın amacı, önemi, türü ve işlemleri, Sudan'da sigortacılığın gelişimi ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise; tekâf÷l sigortası detaylı bir şekilde ortaya konmuştur. Bu bölümde tekâf÷l sigortasının ortaya çıkışı, tekâf÷l sigortası piyasasının genel tanımı, tekâf÷l sisteminin modelleri ve dünyada tekâf÷l sigortası uygulamaları ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü, Tekâf÷l Sigortası Açısından Sudan Örneğ-i konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde Sudan'da tekâf÷l sigortası, Sudan'da tekâf÷l sigortasının yasal çerçevesi, tekâf÷l sigortasının büyüme fırsatları ve Sudan'daki tekâf÷l piyasasında iş performansı göstergeleri konuları ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda ise çalışma boyunca ele alınan konuların genel bir değerlendirmesi yapılarak çalışmanın ana fikri doğrultusunda varılmış olan sonuçlar ortaya konmuştur.

Çalışmanın Konusu

Sudan'daki İslami tekâfûl sigorta sektörü net bir büyümeye tanık olmuştur. İslami tekâfûl sigortası büyüme ve genişleme için geniş ufuklar açan birçok unsura sahip olduğunu, bununla beraber İslami kooperatif sigorta sektörüne birçok yönden ihtiyacın var olduğunu ortaya koymaktadır. İslami tekâfûl sigortasının pratik uygulaması, yasal uyarlaması veya düzenleyici yapısı ya da buna dayanan mevcut şeriat kontrolü, onu çevreleyen geleneksel sigorta şirketlerinin rekabeti, düşük toplumsal farkındalık açısından çeşitli sorunları barındırmaktadır.

Çalışmanın Amacı

1. İslami tekâfûl sigortası ile geleneksel veya ticari sigorta arasındaki en önemli farkların ortaya konması,
2. İslami tekâfûl sigortasının temelleri ve karşılaştığı zorlukların belirlenmesi,
3. Sudan'da faaliyet gösteren İslami sigorta şirketlerinin farklı niteliklerini dikkate alarak Sudan'daki İslami sigorta şirketlerinin finansal performans oranlarının, Sudan Sigorta Denetleme Kurumu standartlarının ve bazı uluslararası standartların değerlendirilmesidir.

Çalışmanın Önemi

Araştırmanın önemi, Sudan'daki tekâfûl sigorta şirketlerinin deneyimini değerlendirmekle ilgili Türkçe dilinde yapılan ilk araştırma olduğu için, sigortanın kendisinin önemini de vurgulamaktadır. Bu araştırma aynı zamanda Sudan'daki İslami sigorta şirketlerindeki dört yıllık (2013-2017) sigorta uygulamalarının sonuçlarının finansal analizini ele alıp uygun kararların alınmasında kullanılacak sonuçları ve önerileri geliştirmektedir. Sudan'da İslami tekâfûl sigortasının karşılaştığı mevcut problemler ve gelecekteki zorlukların belirlenmesi ile buna karşı stratejik bir vizyon geliştirmesi çalışmanın diğer katkıları arasında sayılabilir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın Zamansal Sınırları: 2013 – 2017 yılları arası olarak belirlenmiştir. Mekânsal sınırlarıysa Sudan ülkesi olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırmada kullanılan yöntem, sigortacılığın başlangıcından ve gelişiminden Sudan'a girişine ve İslami sigortanın ortaya çıkışına kadar sigortanın incelendiği analitik bir yaklaşımdır.

BÖLÜM 1. GENEL SİGORTA ÇERÇEVESİ

1.1. Sigorta Teorisinin Temel Kavramları

- Sigortanın Kavramı ve Tanımı

Kelime olarak güvenlik; korkunun tam tersidir. İnsanların güvende oldukları yer ve durum; güvenilir ve güvenli demektir.¹ Güvenlik ruhların güvencesi ve korkunun ortadan kaldırılmasıdır.² Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

{ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ (3) الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ (4) }

“Bu evin (Kabe’nin) sahibine kulluk etsinler. Onlara yiyecek verip aç bırakmayan, korkudan emin kılan sahiplerine...”³.

Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur: “Mümin kişi; insanların malları ve kendileri hakkında güvendiği kişidir”.⁴

Sigorta kelime olarak “güven telkin etmek ve güvence vermek” anlamlarına gelmektedir.⁵ İnsanları çeşitli risklere karşı güvence altına almanın, yaşamı ve ekonomik etkinliği sırasında beklenen birçok yöntem ve imgelerin özüdür. Sigorta, bir sistem olarak onu düzenleyen organlar tarafından teknik esaslara ve kurallara dayanan bir sözleşme sistemi olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanım ise; sigorta şirketlerinin üyeleri arasındaki risk türlerinin veya ekonomik zararların sigorta primleriyle ortadan kaldırılmasını sağlamaya yönelik bir sosyal yardımlaşma kuruluşudur.⁶

Ayrıca, risk yükünün taşımaya istekli bir kişiden veya kuruluşa kayıtlı olan kişiden transfer edilebileceği sosyal bir araçtır veya aynı riske maruz kalan birkaç kişi ile denge sağlamak ve telafi etmek için her biri nispeten küçük bir miktar ödeyenler arasındaki bir

¹ Zubaidy Mohammed Mortada, *Tac Aldahl*, Dar Sader, Beyrut: 1966, s.127.

² Mohammed Abu Mansur Jamal, *lugat Alarap*, Dar Sader, Beyrut: 1968, s.10.

³ Kuran-ı kerim Meali, *Kureyş süresi*, 106 /3-4, Yenigün matbaacılık, Ankara: 2019, s701.

⁴ Abu Essa Muhammed el-Tirmizi, *El-jamie el-sahih (Sünen el-tirmizi)*, daru al kutubu aleilmia, Beyrut: 2000, s.17.

⁵ Sigorta, <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/sigorta>, Son erişim: (03.08.2020)

⁶ Abdul Samie El-Masri, *el-Temin el-İslami bayn el-Nazarıya va el-Tatbik*, Vahaba basım ve yayın kütüphanesi, Kahire: 1980, s. 7.

anlaşmadır.⁷ Zararı ya da daha doğru bir tabirle riski ise beklenen toplam tutarı önceden ve makul bir derecede tahmin edilmesi ihtimaline bağlı olarak almaktadır.

Yukarıdaki tanımlara göre, sigortanın şu şekilde olduğu açıktır: İşbirliğinin, farklı risklerin etkilerini yasallaştırmasına ve onları iki anlamda daraltma biçiminde zayıttan çıkarmasına olanak tanıyan yasal kurallardır.⁸ Sigortalıların neden olduğu zarar telafi etmeyi taahhüt eden bir güven sistemidir. Güven duyulan bir kişi, kaza meydana gelirse tazminat yükümlülüğü karşılığında sigorta şirketine ödenen paranın bir kısmını taahhüt eder ki; bunun adı pirimdir. Diğerleri, sigortanın teorik kısmı tarafından prensiplerin uygulanması ile elde edildiği ve sigortacı taraf ile sigortalı arasındaki ilişki arasında toplanan bir araç olma anlamını taşıdığını bilmektedir.

1.2. Dünyada Sigortanın Gelişimi

1.2.1. Sigortanın Doğuşu

Günümüzdeki kooperatif anlayışı ile sigorta aynı anlamı taşımaktadır. Kooperatifte olduğu gibi sigortada da, bir kişi bir tehlikeye maruz kaldığında gruptaki diğer kişilerle risk paylaşmaktadır.⁹ Tarih bize eski Mısırlıların, cesetlerin mumyalanması, mezarların inşa edilmesi ve hazırlanması için gerekli masrafların karşılanması ve maliyetin paylaşılması fikrine dayanan kuruluşlar kurduklarını göstermiştir.¹⁰

Sigorta ayrıca ticaretin deniz yoluyla geliştiği Yunan, Asur ve Hindu gibi eski uygarlıklarda da ortaya çıkmış, ancak korsancılık faaliyetlerinin artması ve deniz taşıtlarının batma ihtimallerinin bulunması nedeniyle denizcilik faaliyetlerinde bazı riskler ortaya çıkmaktadır.¹¹ Bu risklerin meydana gelmesi, deniz kredilerinin ve faiz

⁷Abdul Razeg El-Sanhury, *El-Vasit fi Şarhi el-Kuran el-Medeni* , Dar el-İhya El-Arabi Lituras, Beyrut: 1974, s.134.

⁸ Mokhtar Hanassy ve Osama Abdul El-Farid, *Mükadima Fi el-Hatar va El-Temin el-Navii- el-Nazariya ve el-Tatbik*, Ticaret Fakültesi, İskenderiye Üniversitesi, Kahire: 1992, s. 74.

⁹Othman El-Hawail, *Muamalat El-temin bayin el-Şeriatü el-İslamiya ve el-kanun – el-vadii*, Matbaat El-Farazdak, Riyad: 1978, s.39.

¹⁰Nazih Mohammed Sadık Mehdi, *Akid el-Temin*, Dar El-Nahda el-Arabiya, Kahire: 1990, s. 31.

¹¹Mohammed Beltagy, *Akid el-Temin min manzur el-Şeriatu el-İslamiya* , Dar El-Salaamm, Kahire: 2008, s. 208.

borçlarının artmasına sebebiyet vermektedir.¹² Deniz kredisi, Orta Çağ'da da aynı şekilde devam etmiş ve diğer Avrupa ülkeleri arasında on beşinci yüzyılın sonlarına kadar, denizcilik sigortasının İngiltere'deki deniz sigortası kanununun son şekli olan 1601'de İspanyol ve Portekizlerin elindeki deniz kredisinden farklı bir biçimde ortaya çıkmasına kadar yayılmıştır.¹³

Hayat sigortasına gelince, söz konusu deniz sigortasının aynı zamanda kaptan ve denizciler için kargo ve gemi ile aynı fiyatlarla hayat sigortası da dâhil olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde 18. yüzyılda sanayi devriminin meydana gelişi de hayat sigortasının ortaya çıkmasına ve devam etmesine bariz bir şekilde etki etmiştir.¹⁴

Yangın sigortasının nedenine bakıldığında 1666'daki ünlü Londra yangını dikkat çekmektedir. Bu yangında şehir binalarının % 85'i yangından zarar görmüştür. Bu durumun yangın sigortacılığına talebin artmasına, birçok sigorta şirketinin kurulmasına da vesile olduğu söylenebilir. Sanayinin, ulaştırma ve teknoloji araçlarının ortaya çıkması ve ilerlemesinin devam etmesi de sigortacılık üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. 1849'da İngiltere'de kişisel kaza sigortası, daha sonra araç sigortası ve havacılık risk sigortası gibi diğer sigorta poliçeleri bunlara örnek verilebilir.¹⁵

1.2.2. Çağdaş Sigortacılık

Küresel raporlara göre yapılan tahminler, 2020'nin yakın dönemindeki küresel ekonomik büyüme oranının beklenenden daha yüksek olacağını gösteriyordu. Ancak piyasanın büyümesinde hızlı bir büyüme beklentisinin yerine büyüme hızında yavaşlama eğilimi görülmektedir. Küresel sigorta primlerinin yıllık artış hızının, gelişmekte olan pazarların

¹²Ahmed İsmail Al-Sabaa, *el-Badil el-İslami Litemin el-Ticari, Maceletü el-Fikir el-İslami*, Beyrut: 1986, s. 67.

¹³ Mehdi, *A.g.e*, s. 10.

¹⁴ Ahmed Sharafuddin, *Ahkâm el-Temin ve el-dirasat el-Kanuniya ve el-Kadayiye*, Dar El-Nahda el-Arabiya, Kahire:1991, s.475

¹⁵Lashin Fathi Al Sayed, *Şerikat el-Temin ve el-Badil el-İslami*, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Emirates Üniversitesi, Abu Dabi: 1968,s.37.

büyümesine bağlı olarak 2018 yılına kıyasla bir puanlık artışla 2019/2020 yılında yaklaşık % 3'e ulaşması beklenmektedir.¹⁶

Mülkiyet sigortası branşında fiyatlarında en büyük iş kolu olan otomobil branşı da dâhil olmak üzere bu yıl en fazla artış görülen branştır. Mülkiyet sigortası fiyatlarının ve poliçe sonuçlarının 2019 yılında sabit kalması beklenmektedir.

Hayat sigortasının karlılığı artırması beklenirken. Düşük faiz oranlarını korumak büyük bir zorluktur. Küresel mali krizden on yıl sonra soru şu hale gelmektedir: Dünya şimdi eskisinden daha esnek mi? Cevap: Küresel ekonomi bir resesyona tahammül etmeye hazır değil çünkü son on yılda büyümeyi yavaşlatan şoklar daha az ekonomik borç problemini, zayıf finansal piyasa yapılarını ve daha az açık bir ekonomik ortama geçişi yavaşlattı.

Sigorta faaliyetlerini destekleyen politikaların benimsenmesi ile sigorta şirketleri, faaliyet alanlarını genişletecek ve altyapı projeleri gibi daha fazla risk ve uzun vadeli yatırım faaliyetlerini özümseyeceklerdir. Ayrıca, mevcut sigorta koruma açığının (yaşam ve mülk faaliyetleri ile ilgili olarak), küresel sigorta pazarının yaklaşık %70'i temsil eden 500 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.¹⁷

Gelişmekte olan piyasalar, özellikle Çin ve Asya, uzun yıllar boyunca küresel sigorta talebinin artmasında büyük rol oynayacaktır. Gelişmiş ve gelişmekte olan piyasalar arasındaki büyüme farkının 2008'den bu yana daralmış olmasına rağmen, bu durum, gelişmekte olan sigorta piyasalarının önemini azaltmamakta ve sigorta büyüme göstergelerinin doğuda da arttığı görülmektedir. Gelişmekte olan pazarlardaki zenginlik önemli ölçüde artmış ve 2018'de küresel GSYH'deki % 1'lik artış, on yıl önceki durumla karşılaştırıldığında net bir şekilde sigorta primlerinin büyüklüğündeki artışa yansımıştır. Gelişmekte olan birçok piyasa, sigorta eğrisinde daha da yükselen bölgeye taşınmış ve bunun sonucunda gelir artışı sigorta talebini önemli ölçüde etkilemiştir.¹⁸

¹⁶ A.e, s.38.

¹⁷ El-İttihad El-Mısıri li-El-Temin, *El-iktisad Li münşaat el-Temin Li senet 2020*, <http://www.ifegypt.org/>, *Son erişim: (8.12.2019)*

¹⁸ A.e.

Tablo 1: 2017'de Bölgelere Göre Sigorta Prim Hacmi

Hayat Sigortası							
Bölge	Primin Hacmi (milyon ABD doları)		Enflasyon Değişimi (% olarak)		Dünya piyasa payı (% olarak)	GSYİH primleri (% olarak)	Kişi başına düşen primler (ABD doları cinsinden)
	2016	2017	2016	2017	2017	2017	2017
Amerika	676760	676593	0.2	-3.1	25.46	2.55	673.6
Avrupa	850956	858025	-1.0	-1.6	32.29	3.77	965.3
Asya	975306	1043690	5.5	5.6	39.28	3.69	236.2
Afrika	39465	44899	-1.0	0.3	1.69	2.00	36.2
Okyanusya	39484	34063	-13.3	-17.9	1.28	2.11	840.7
Dünya Toplamı	2581972	2657270	1.4	0.5	100.00	3.33	353.0
Hayat Dışı Sigorta							
Amerika	939310	987929	1.5	2.2	44.21	3.72	983.6
Avrupa	597863	621171	0.8	1.1	27.80	2.68	685.8
Asya	511268	546998	10.6	5.8	24.48	1.93	123.3
Afrika	19943	21792	-1.1	1.0	0.98	0.97	17.6
Okyanusya	52484	56533	1.6	2.6	2.53	3.50	1395.3
Dünya Toplamı	2120869	2234424	3.3	2.8	100.00	2.80	296.8
Tüm Sigorta işlemler							
Amerika	1616070	1664522	1.0	0.0	34.03	6.27	1657.2
Avrupa	1448819	1479197	-0.3	-0.5	30.24	6.45	1651.1
Asya	1486574	1590688	7.2	5.7	32.52	5.62	359.5
Afrika	59408	66691	-1.0	0.5	1.36	2.96	53.8
Okyanusya	91968	90597	-5.4	-6.2	1.85	5.62	2236.0
Dünya Toplamı	4702841	4891694	2.2	1.5	100.00	6.13	649.8

Kaynak: Swiss Re Institute, *World insurance in 2017 solid, sigma*, No 3/2018, s.38.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere küresel ekonomi 2017 yılında önemli ölçüde gelişmiştir ve reel gayri safi yurt içi hâsılayı (GSYİH) %3,3 düzeyinde artırmaktadır. İngiltere dışındaki gelişmiş piyasalarda yurtdışında yaşanan mevsimsel yükseliş yaşanmaktadır. Gelişmekte olan piyasalarda, ihracatı yapan ülkelerdeki iyileşme, Çin'in genişlemeye devam etmesi ve Doğu Avrupa'daki güçlü büyümeye olumlu yönde katkıda bulunmuştur. Enflasyon, gelişmiş piyasalarda artmaya başlamış ve çoğu gelişmekte olan

piyasaları gevşetirken, büyük ölçüde merkez bankası hedefleri içerisinde kalmıştır. Uzun vadeli faiz oranları tarihsel standartlara göre düşük kalmaktadır, ancak para politikasına yaklaşımlar farklılaşmıştır. Doğrudan sigorta primlerinin de toplamı 2016'da % 2,2 iken, 2017 yılında % 1,5'e düşmüştür.¹⁹

1.2.3. 2019-2020 yıllarında Küresel Sigorta Piyasasının Özellikleri

Küresel sigorta primlerinin gelecek iki yılda yıllık bazda yaklaşık % 3 oranında büyümesini artıracığı ve 2018'den bir puanlık bir iyileşme sağlayacağı tahmin ediliyor. Gelişmekte olan piyasalar, özellikle Çin'de hem yaşam hem de mülk faaliyetleri için ana itici güç olmaya devam etmektedir. Mülkiyet ve sorumluluk sigortası prim oranları 2018'de iyileşmiş, 2019'da da istikrarlı büyüme oranları olacağı tahmin edilmektedir. Bu, sigorta şirketlerinin kârlılığını destekleyecektir. Ancak böyle bir ortamda, kârı iyileştirmenin ana belirleyicisi poliçe yazma performansı olacaktır. ABD'nin daha iyi performans göstermesiyle birlikte, hayat sigortasının kârlılığı iyileşmiştir.

Sigorta şirketlerinin kârlılığını ve sektörün gelecekteki büyümesini sağlamada teknoloji ana faktör olacaktır. Basitçe bilgi ve verileri elektronik ortamda depolamak, dijitalleştirme, sigortalama kararları, fiyatlandırma ve müşteri iletişimi dâhil olmak üzere sigorta işlemleri zincirini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Şimdiye kadar sigorta şirketlerinin teknolojiye yaptığı yatırımlar, artan iş verimliliğinin yanı sıra bazı kazanımlara yol açmıştır. Telepatik ve gelişmiş Analytics gibi bazı teknolojilerin kullanılması sigortayı kolaylaştırmakta ve organize etmektedir. Aynı zamanda dolandırıcılık ve düşük talep maliyetlerini azaltmaktadır.²⁰

1.2.4. Sigortanın Ekonomik Etkileri

Tarih, çeşitli sigorta programlarının gelişiminin ve çalışmalarının yayılmasının, modern toplumların ilerleyişini ve bunlardaki işlemlerin istikrarını ve servet dağılımını ve topluma katılımını iyileştirdiğini göstermiştir. İngiltere ve onun servetinin son yüzyıllardaki uluslararası ticaretteki yükselişi, büyük ölçüde Londra ve Liverpool tüccarlarının dünyayı fethetmelerine olanak sağlayan denizcilik sigortasını geliştirmedeki

¹⁹ El-İttihad El-Mısıri li-El-Temin, *a.g.e.*

²⁰ A.e

ustalığından (ve bunun bir kısmını kolonileştirmekten) kaynaklanmaktadır. Sigortaların toplumda yayılmasının ekonomik etkileri şöyle özetlenebilir:²¹

- En eski sigorta türü deniz sigortasıdır. Deniz ticaretinin, uluslararası ticaretin önemli bir rol oynadığı Orta çağ sonrası Avrupa'daki ekonomik büyüme üzerinde büyük etkisi olmuştur.
- İş yaratma ve ulusal refahı artırma açısından etkileri bulunmaktadır.²²
- Sigortanın sadece zararı telafi etmekle kalmayıp aynı zamanda güvenlik seviyesini de arttırdığı ve riski azalttığı açıktır. Sigorta şirketleri, kazaların azaltılması ve bilgi eksikliğinden dolayı ortaya çıkan istismarın ortadan kaldırılması ve ödedikleri tazminatın azaltılması ile zararların sebeplerinin önlenmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bu, kiracıların güvenliğe dikkat etmesi ve sigortalıların gözetmesi gereken prosedürlerin uygulanması için teşvikler üreten programların ve prosedürlerin araştırılmasını ve geliştirilmesini finanse edecektir. Batı ülkelerinde araç kullanabilmek için sigorta zorunluluğunun bulunması, sigorta ücretlerinde birlik bulunması, tazminat ödeme sistemi gibi sebepler batı ülkelerinde dikkatli ve güvenli araç kullanımının yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır
- Borçlarla mücadelede istikrarı sağlaması, bireylerin refahını arttırmada ve ticareti teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü borçlanmalar, iflaslar veya hastalıklara maruz kalma ve gelir kaybı veya ölüm nedeniyle kâr riski yüksektir.
- Sosyal sigortadaki sigortalıların kaybının telafi edilmesi ve emeklilik programları, sosyal güvenlik, sağlık sigortası ve işsizlik sigortası sosyal istikrara katkıda bulunur.
- Tarafların sorumlulukları paylaşması ticaretin istikrarını sağlamaktadır.

²¹Süleyman Al-Tunayan, *El-Temin ve el-ahkam*, Basılmamış Doktora Tezi, Ben Suud Üniversitesi, Riyad: H.1412.

²²Abdul Latif Abdul Rahim Janahi, *El-Asar El-İktisadi lil-el-Temin*, Mecelatü El-İktisad el-İslami, Temmuz 1987, s. 18.

- Sigorta şirketlerine çeşitli tiplerde sigorta primlerinin ödenmesi ve daha sonra bu kurumlar aracılığıyla özellikle uzun vadeli yatırım projelerine yönlendirilmesiyle oluşan büyük tasarrufların mobilizasyonu sağlanır.²³

1.3. Sigortanın Amacı, Önemi, Türü ve İşlemleri

1.3.1. Sigortanın Amaçları:

- Sigorta güvenliğini getirmek,
- Tasarruf sağlamak,
- Ekonomik kalkınmaya katkı sunmak,
- İş imkânları sağlamak,
- Kazaları ve riskleri azaltmak,
- Kayıp veya hasar riskini karşılamak ve
- Ailenin korunması sağlamaktır.²⁴

1.3.2. Sigortanın Önemi

Sigorta şirketleri, bireyler tarafından ödenen taksitler yoluyla toplanan tasarruflardan ve toplam primlerden büyük bir fon bakiyesi oluşturmakta, bu fonların büyük bir kısmını farklı yatırım faaliyetlerine yönlendirmesi ve sigortacılık uygulamaları refaha büyük bir katkı sağlamaktadır. Bireyler ve girişimler yeni üretken alanlara girerler.²⁵

Sigorta, projelerin kapasitesini de arttırmaktadır. Sigortanın borçluya borçlanma sürecini kolaylaştıracak teminatlar sağladığı için sigortanın etkin bir kredi aracı olduğu belirtilmelidir.²⁶ Sigortanın ipotekli mülkün yerine geçmesi durumunda, sigortalı riskin gerçekleşmesinin bir sonucu olarak tahrip olması durumunda ve sigortacılık ekonomik yaşamdaki arz ve talebi dengelemek için çalışmaktadır.²⁷

²³Mohammed Rabie Abdel Karim, *İktisad el-Temin el-İslami*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahire: 1972.

²⁴ Mehdi, A.g.e, s.53

²⁵Ali Ahmed Shaker, *El-İtar el-İlimi lilmhatir ve el-Temin*, Yorkoub Press, Kahire: 1980, s.98.

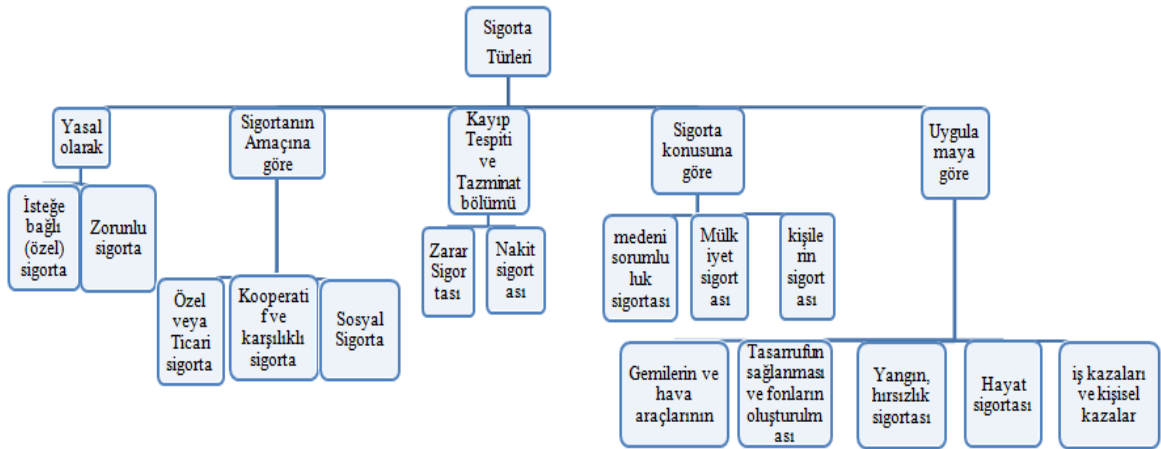
²⁶ Al-Sanhury, A.g.e, s.1096.

²⁷ Ali Ahmed Al-Saloussi, *El-Muamalat el-Maliye fi el-Şeriyetü el-İslam*, El-Falah Kütüphanesi, Kuveyt: H.1406, s.14.

Ekonomik kriz sırasında devlet, enflasyonun etkisini azaltmak için hem zorunlu sosyal sigorta teminat alanlarını genişletebilir hem de sigortalıya ödenen tazminatı artırabilir. Çeşitli sektörlerde sigorta, toplumdaki işsizlerin büyük bir bölümü için ciddi destekler sunmaktadır.²⁸ Ayrıca, sigortalının ve ailesinin beklenmedik olaylarla karşı karşıya kalması durumunda ortaya çıkacak olan risklerin azaltılması, toplumsal istikrarın ve uyumun sağlanması, bu durum sigortacılık faaliyetlerin ekonomik katkısının yanında sosyal hayata da katkı sağladığını göstermektedir.

Sigorta şirketleri sigortalıların risklere veya kazalara bilerek maruz kalmaları halinde tazminat ödemeyeceklerini bildirdiklerinden bu durumlarda sorumluluğun tamamen sigortalıya ait olduğunu beyan etmişlerdir.²⁹

1.3.3. Sigorta Türleri

Şekil 1: Sigortanın Türleri

Kaynak: Ahmed Sharafuddin, *Ahkâm El-temin*, Dirasat fi El-hukuk, Dar El-Nahda El-Arabiya, Kahire: 1991, s.475.

²⁸ Ubeyd Mohammed Taha, *El-Mabadi el-Asasiya linizam el-Temin el-ijtimaai ve el-Siyahi*, Məcəletü El-Mal ve El-ticare, Kahire: 2001.s.25.

²⁹ Harbi Mohammed Arqan ve Saeed Aql, *El-Temin ve İdaratü el-Mahatir*, Nebras Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Amman:1978, s. 4.

1.3.4. Sigorta İşlemleri

- Sigorta Sözleşmesi

Bir sigorta sözleşmesi şu şekilde tanımlanabilir: birinci tarafın belirli bir dönemde ortaya çıkan belirli bir risk durumunda birine bir miktar para ödemeyi taahhüt ettiği ikili bir anlaşma.³⁰

- Sigorta Şirketi (Sigortacı)

Sigorta sözleşmesinde birinci taraf olup, tehlike anında tutarını ikinci tarafa ödemeyi taahhüt eden sigorta acentesi olup, sigorta şirketi; şahıs, kooperatif birliği, anonim şirket veya başka bir kişi de olabilir.

- Sigortalı

Sigorta sözleşmesinde ikinci taraf olan, belirli bir konuda ve belirli bir prim karşılığı kendini güvence altına almış kişidir.

- Sigorta Tazminatı

Sigorta şirketi tarafından sigortalıya risk gerçekleşince ödenen tutardır.

- Sigorta Primi

Sigortalı tarafından sigorta bedeli olarak ödenen tutar olup, sigorta bedeli olarak da adlandırılır.³¹

- Sigortanın Konusu

Kaybedilmesi veya hasarlanması halinde, üzerinde menfaat sahibi kişi/kişiler için mali kayıplara neden olan taşınır veya taşınmaz bir mal, meydana gelmesi durumunda yasal bir hakkın kaybedilmesine veya yasal bir sorumluluk oluşmasına neden olan herhangi bir olaydır.

³⁰ Muhammed Süleyman El-Aşar ve diğer, *Buhus fikhiye fi kadaya iktisadiya Muvasıra*, Dar El-Nafais li el-naşr ve el-Tevzii, Aman: 1998, s.11.

³¹ Dubai İslamic Bank, *El-Mubayaat ve el-Ahdaf fi el-Muamalat el-Hadisa*, Meceretü el-İktisad el-İslami, Dubai: Eylül 1996, s.59.

- Sigortanın Riski (Kaza, ölüm, yangın ... gibi tehlikeler)

Sigorta sözleşmesi aşağıdaki konulara dayanmaktadır:

- Akit taraflar: Sigorta şirketi ve Katılımcılar
- Sigortanın risk konusu.
- Sigorta miktarı
- Sigorta süresi.
- Faydalanıcı (sigortalının kendisi de olabilir). Aynı zamanda sigortalı ve yararlanıcı olabilecek sigorta konusu kişi (veya bir şey).
- Sigorta sözleşmesinin dayandığı dayanaklar veya unsurların çokluğu Sigorta sözleşmesi sigorta türüne, primlerin nasıl ödendiğine ve sigorta miktarına bağlı olarak çeşitli şekillerde olacaktır.³²

1.4. Sudan'da Sigortacılığın Gelişimi

Araştırmanın bu bölümünde, Sudan'daki sigorta sektörünün ortaya çıkışı ve özellikleri kavramsal çerçeve açısından ele alınacaktır. Sudan'da bulunan sigorta şirketlerinin faaliyetleri incelenip analiz edilecektir. Ayrıca çalışmada, Sigorta Denetleme Kurumu tarafından belirlenen standartları, yasa ve yönetmelikler de ele alınacaktır.

1.4.1. Sudan'da Ticari Sigortanın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sudan'daki sigorta piyasası, Sudan'daki İngiliz Sömürgesinin ortaya çıkmasıyla sigorta sektörü olarak bilinen sigorta, sadece ihracat ve ithalat için deniz sigortasıyla sınırlıydı ve o sırada sigortanın geri kalanı ile ilgilenilmiyordu. Sudan'daki sigorta faaliyeti İsviçre, Fransa, İtalya ve Mısır sigorta şirketlerine bağlı yabancı sigorta acentelerinin kurulmasıyla başladı. Bu acentelerin sayısı yetmiştenden fazlaydı ve her türlü sigortayı kapsayacak şekilde sigorta faaliyet alanını genişletmişlerdi. Sudan'ın başkentinde kurulan ilk Sudan sigorta şirketi, 1951'de kurulan Sudan Araç Sigorta Şirketi'dir. Sadece otomobiller için zorunlu sigorta faaliyetinde bulunmuş, daha sonra faaliyetini genişletmiş ve adını Hartum Sigorta Şirketi olarak değiştirmiştir.³³

³² A.e, s.60.

³³ Salwa Mohamed Awad, *Sinaat El-Temin fi el-Sudan*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Omdurman İslam Üniversitesi, Omdurman: 2000, s. 8

Ayrıca, bu kuruluşlar tarafından sağlanan sigorta hizmetleri de yetersizdir ve ajansların çoğu sözleşmelerine bağlı kalmamıştır. Dönemin sıkıntılarında kaynaklanan en önemli ve en büyük dezavantajlardan biri, acentelerin topladıkları bu primlerin miktarlarını, Sudan dışına gönderdikleri için, primlerin tahsilinden kaynaklanan devasa miktarlardan Sudan ekonomisinin faydalanamamış olmasıdır.³⁴

Sudan'ın başkenti doğrudan 1961'e kadar sigorta alanına giremedi. 1961'den 1970'e kadar olan sürede sigorta alanında net bir faaliyete tanık oldu. Sudan'ın başkentinde, Genel Sigorta Şirketi ve Afrika Sigorta Şirketi'yle beraber toplam beş ulusal sigorta şirketi kuruldu. Böylece birleşik sigorta şirketleri oluştu. Sermayesi Irak, Lübnan ve Sudan arasında olan iki ortak girişim sermayesi şirketi olan Mavi Nil Sigorta Şirketi ile sermayesi Sudan ile Bulgaristan arasında paylaşılan Sudan Sigorta ve Reasürans Şirketleri kurulmuştur.³⁵

Sigorta şirketleri küçük sermayelerinden dolayı birtakım güçlükler çekmişlerdir. Bu şirketler sigorta şirketlerinin Sudan dışındaki Reasürans şirketlerinde sahip oldukları risklerin büyük kısmını tekrar güvenceye almayı istemişlerdir. Sudan şirketleri primlerinin sadece küçük bir kısmını kendi hesapları için muhafaza etmişlerdir. Sonuç olarak, Sudan şirketleri ve Sudan ekonomisi, Sudan'daki sigorta primlerinden ve yatırımlardan yararlanamamışlardır. Ek olarak, Sudan'da sigorta konusundaki uzmanların ve tecrübelilerin yeterli seviyede olmaması yüzünden, Sudan sigorta şirketleri sigorta hizmetlerini vermede ciddi sıkıntılar çekmişlerdir.³⁶

1.4.2. Sudan'da Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri ve İşlerini Düzenleyen Kurallar

- Sudan'da sigorta piyasasının bileşimi:

³⁴Mobarak Mohammed El- Hilaly, *Takyim Tecrûbat Hayet el-Rakaba ala el-Temin fi el-Sudan*, Basılmamış doktora tezi, El Nilain Üniversitesi, Hartum: 2002, s.5

³⁵ A.e, s.6.

³⁶Nemat Mohammed Mokhtar, *El-Temin el-Ticari ve el-Temin el-İctimai el-İslami*, El-Maktab al-Camii el-Hadis, İskenderiye: 2005, s.39.

Tablo 2: Sudan’da Sigorta Piyasasının Bileşimi

Konu	2015	2016
Reasürans şirketleri	1	1
COMESA Reasürans Şirketi (Tekâfûl Reasürans Penceresi)	1	1
Sigorta şirketleri	13	13
Sigorta acenteleri	168	250
Sigorta üreticileri	998	1215
Anket ve yerleşim uzmanları	215	97
Sigorta brokerleri	13	11
Sağlık sigortası talep yöneticileri	6	5

Kaynak: Heyet el-Rakaba ala el-Temin, *Terkibet Sük el-Temin fi el-Sudan, el-Tekrir el-Senevi li Sük el-Temin el-Sudani*, Hartum: 2015, s.22.

Tablo 3: Sudan'da Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri

Şirketin Adı	Kuruluş tarihi	Şirketin Adı	Kuruluş tarihi
1. Shikan Sigorta ve Reasürans şirketi	1983	9.United Sigorta Şirketi	1986
2.Kooperatif Sigorta Şirketi	1989	10. Sudan Sigorta ve Reasürans Şirketi	1983
3.Juba Sigorta Şirketi	1984	11.Salama Sigorta Şirketi	1993
4. Safna Sigorta Şirketi	1990	12.AlBaraka Sigorta Şirketi	1985
5. Mavi Nil Sigorta şirketi	1965	13.Neelain Sigorta şirketi	1981
6. Orta Doğu Sigorta Şirketi Limited Şirketi	1981	14. Ulusal Reasürans Şirketi	1974
7. Genel Sigorta Şirketi (S) Limited Şirketi	1961	15. COMESA Bölgesi Reasürans Şirketi (Teafül Reasürans Penceresi)	1993
8.İslami Sigorta Şirketi (Sudan)	1979		

Kaynak: Heyet el-Rakaba ala el-Temin, *Şerikat el-Temin fi el-Sudan*, el-Tekrir el-Senevi li Sük el-Temin el-Sudani, Hartum: 2015, s.23-26.

Sudan'da faaliyet gösteren 13 şirket ve 2 reasürans şirketi vardır. Bu şirketlerin çoğu özel sektöre ait olup, denetim ve kontrol kanunu çıkarılmadan önce ticaret sigortası kanununa tabi idiler.

1.4.3. Sudan'daki Sigorta Şirketlerinin Kapsamı

1. Sudan'da faaliyet gösteren tüm şirketler tarafından yangın ve hırsızlık sigortası yapılmaktadır.
2. Mühendislik sigortaları farklı faaliyetlere göre ve tüm şirketler tarafından yapılır.
3. Havacılık sigortası.

4. Tarım sigortaları ve hayvancılık sigortaları.
5. Sağlık sigortası, Seyahat sigortası, toplu tekâfûl sigortası ve bireysel tekâfûl.³⁷
6. Sigorta piyasasında faaliyet gösteren tüm firmaların kapsama alanı:
 - Deniz sigortası.
 - Malların sigortası.

Aşağıdakileri kapsayan çeşitli hizmetler sağlamak:

- İşçi yaralanmalarının sigortası.
- Araç sigortası: Kapsamlı sigorta (Üçüncü Şahıs Sigortası) (Zorunlu).
- Dâhili nakliye sigortası.
- İhracat sigortası.³⁸

1.4.4. Sudan’da Sigorta Şirketlerinin Ruhsatları

- Sigorta işini başlatmak için ruhsat verilmesi şartları:
 - i. Başvuru sahibi, aşağıdaki koşulları yerine getirmesi durumunda sigorta işini yürütmek için ruhsatı almaktadır:³⁹
 - ii. Kanunda öngörülen usul ve şartlara uygun olarak Kuruma başvuruda bulunur.
 - iii. Nominal ve ödenmiş sermaye düzenlemelerinde belirlenen miktardan az olamaz.
 - iv. Teknik ve ekonomik fizibilite çalışmasını eklemektedir.
 - v. Yönetmelikte öngörülen ücretleri ödemektedir.

³⁷El-Taktiye el-Teminiye li-Sük el-Temin fi el-Sudan, *El-Tekrir el-Senevi li-sük el-temin el-Sudani li-senet* 2016, Merkez el-Buhus, Hartum: 2016, s. 22.

³⁸ A.e, s. 23.

³⁹Heyet el-Rakaba ala el-Temin, *El-Şerikat ve el-Tarhis, Kanun el-Rakaba ala el-Temin li senet* 2001, Hartum: 2001,s.15.

- vi. Kurum, başvuru sahibinden herhangi⁴⁰ bir şartı yerine getirmesini ya da ruhsat başvurusunda karar vermesi için gerekli gördüğü ek belgeleri sunmasını talep edebilir, başvuru sahibinin bu şartları yerine getirmemesi veya dokümandan bildirim tarihinden itibaren doksan gün içinde ibraz etmemesi durumunda başvurusu iptal edilmiş sayılmaktadır.
- vii. Hiçbir sigorta şirketi, bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, Bakanın yazılı onayını almadıkça, herhangi bir sigorta şirketinin kurulmasına ya da yurtdışında branş kurulmasına katkıda bulunamaz.
- viii. Sigorta Denetleme Kanunu hükümleri uyarınca ilk kez ruhsatlı olan şirketlere, bu madde uyarınca yükümlülüklerini yerine getirme onay tarihinden itibaren bir yılı geçmeyen bir süre verilir ve bu yükümlülükleri yerine getiremezlerse, ruhsatları iptal edilir.⁴¹
- ix. Sigortacı, ruhsat başvurusunda yer alan verilerde veya kendisine ait olan ve Konsey tarafından daha önce onaylanmış ve ruhsatı altında bulunan belgelerde yer alan herhangi bir değişikliği komisyona bildirmelidir.
- x. Sigortacı, Konseyin onayını almadığı sürece herhangi bir değişiklik yapamayacaktır. Konsey belge sahiplerinin bu yasa hükümlerine aykırı olarak haklarına zarar vermesi durumunda değişiklik yapmayı reddedebilmektedir.
- xi. Sigorta şirketi tarafından düzenlenen şartlara, menfaatlara veya sınırlamalara veya sigorta belgelerine bağlı olarak gerekli değişiklik kapsamlı ise, sigortalı bir tekaful işlemi gerçekleştirirse, hüküm ve koşullar, haklar ve sözleşmeler geçerli olabilir.⁴²

- Sigorta ruhsatlarının iptali:

⁴⁰ Heyet el-Rakaba ala el-Temin, a.g.e, s.15.

⁴¹ A.e. s.16.

⁴² Heyet el-Rakaba ala el-Temin, *Takayur el-Beyanet, Kanun el-Rakaba ala el-Temin li senet 2001*, Hartum: 2001, s.16.

Konsey, aşağıdaki durumlarda 35. madde hükümlerine uygun olarak şirkete verilen ruhsatı iptal edebilir:⁴³

- a) Komisyon öngörülen ücretleri ödemezse.
- b) Sigortalıya, lisans koşullarını yerine getirmeden ve yerine getirmeyi reddetmeden ruhsat verildiği kanıtlanmışsa.
- c) Şirket, temel düzenlemelerine, bu kanunun hükümlerine veya bunlara uygun olarak gerçekleştirilen düzenlemelere uymazsa.
- d) İncelemeden sonra poliçe sahipleri hak kaybına uğrarsa veya sigortacı yükümlülüklerini yerine getiremezse.
- e) Ödenmiş sermayenin belirtilen sınırdan ve bu amaçla belirlenen süre içinde bildirimi tamamlanmazsa.
- f) Sigortacı, bu kanun hükümlerine uygun olarak inceleme için belgelerini Konseye sunmaktan veya bu kanun hükümlerine uygun olarak sunulması gereken belge ve verileri vermeyi reddederse.
- g) Sigortacı, 43. ve 42. maddelerde belirtilen hükümleri ve fonun maddede öngörülen rezervini elinde bulundurmazsa.
- h) Sigortacıların iflasını ilan eden bir kararı çıkarırsa.
- i) Sigortacı tarafından verilen sözleşmelerin bu kanun hükümlerine uygun olarak üstlendikleri tüm sigorta işlerinin sigortacılarına devredilmesini onaylayan bir karar verilirse.
- j) Sigortacı, sigorta işini yürütmeyi bırakır ve bu kanun hükümlerine uygun olarak fonlarının geri ödenmesini talep ederse.
- k) Kısmen iptalin, yalnızca verdiği kararda öngörülen eylemler için mümkün olması koşuluyla, ruhsatın iptali, tamamen veya kısmen olabilmektedir.

⁴³A,e, s.17.

- 1) Kendisine verilen ruhsatı iptal etme kararını veren sigortalı, bu kanunda belirtilen prosedürleri yerine getirmediği sürece mal varlıklarını veya verdiği garantileri elden çıkarmasına izin verilmez.⁴⁴

⁴⁴A.e. s.17.

BÖLÜM 2. TEKÂFÜL SİGORTASI

2.1. Tekâfül Sigortasının Ortaya Çıkışı

2.1.1. Tarihsel Bakış

19. yüzyılda sigortadan bahseden ilk müslüman fıkıhçı 1784 yılı doğumlu bilim adamı Muhammed Amain bin Abidin'dir. Müslümanlar sigorta kavramını Avrupalı gemicilerden öğrenmişlerdir. Sigorta kavramı, Müslümanlar tarafından, “Sokarta” şeklinde ifade edilirken Fransızcada ise “Securité” şeklinde telafüz edilmiştir⁴⁵

Fıkıhçılar İbn Abidin'den beri sigortanın hükmü konusunda farklı görüşlere sahiptiler. Bazıları caiz olduğunu söylediler. Ancak İbn Abdin'in ve Fıkıhçıların çoğu ticari sigortayı yasaklamakta ve kooperatif sigortası adı verilen alternatif bir formülü onaylamaktadırlar.⁴⁶

Belki de ticari sigortacılık alanında toplu olarak yapılan ilk fıkhi çalışma Nisan 1961'de Şam'daki İslam Hukuku Sempozyumu'dur denebilir. Sempozyum, Mustafa Zarqa ve Muhammed Ebu Zahra arasındaki önemli tartışmaya tanık olmuştur. Sempozyum, İslami bir sigorta sisteminin kurulmasına çağrı yapmak konusunda belirli bir görüşle bitmemiştir. Daha sonra, bu konu 1965'te ikinci olarak El-Azhar'daki İslam Araştırma Akademisi'nde tartışıldı. Katılımcılar, emeklilik sistemini onayladı ve sigortalı tüm tarafların sigortaya katıldığı sigorta amaçlı kooperatiflerin kurulmasını onayladı.

1976'da Suudi Arabistan'daki Alimler Konseyi, onuncu oturumunda her türlü sigortayı yasaklamaya karar verdi. Daha sonra İslam Dünyası Birliği'ne bağlı olan Fıkıh Konseyinin, 1978'deki ilk oturumunda, her türlü sigortanın yasaklanması kararını aldı.⁴⁷

⁴⁵Said Bin Abdullah Al-Brik, *Ahkam el-Temin ve el-Şeriya el-İslamiya*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karşılaştırmalı Hukuk Bölümü, İmam Muhammed bin Saud İslam Üniversitesi, Riyad: 1987.s.66.

⁴⁶Abu Zahra Mohammed, *Kanun el-Temin el-İslami*, Məcəletü el-Hadara el-İslamiya, Şam: 1961.s.33.

⁴⁷Mütamer macma el-Şeriya el-İslamiya , *Kararat mücama el-Fıkıh el-İslami*, 3.baskı, Mekke: 1978.s.35.

2.1.2. Müslüman Alimlerin Ticari Sigortaya İtirazları

1978’de yayınlanan Fıkıh Konseyinin (İslam Dünyası Birliği) aldığı karar, uzun ve detaylı bir karardır. Söz konusu konsey, sigorta yaptırılmasının yasak olduğunu söyleyerek kararını aşağıdaki gerekçelere dayandırmaktadır:

1. Belirsizlik (Garar) vardır. Çünkü yararlanıcı, sözleşme yaptığı zaman ne kadarını verdiğini veya aldığını bilmemektedir.
2. Bu bir kumar şeklidir. Çünkü suç işlemekten ceza ödeme ve karşılıksız bir kazanç vardır.
3. “Ribe’l-Fadl” ve “Ribe’n-Nesie” içerir. Eğer şirket yararlanıcı için ödenenden daha fazla ödeme yaparsa, o zaman Ribe’l-Fadl ve bir süre sonra ödediği için, “Ribe’n-Nesie” olur.
4. Cehalet, aldatma ve kumar içerir.
5. İçinde başkalarının parasını boşuna almak vardır.⁴⁸

2.1.3. Tekâfül (İslami) Sigorta Nedir?

- İslami Sigorta Sistemi (Tekâfül)

Sigorta, aynı türde risk altında olan kişilerin ve belirli bir miktar para ödeyerek toplanan miktarın, yalnızca bu riskin gerçekleşmesinden zaten etkilenmiş olanları telafi etmek için kullanıldığı bir risk transfer sistemidir. Dini bir bakış açısından, bazı fıkıhçılar tarafından garar (belirsizlik), meysir (kumar) ve riba (faiz) nedeniyle uygun bulunmamıştır. Bazı fıkıhçılar ise bu sigortanın gerektiğinde yapılabileceğini söylerler.

⁴⁸Hukum el-Temin el-Ticaei ve el-Sihi, https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/3A/3ADD2E3D7ABFCADBA636B3733581F7BC_%C3%91%CE%A6%CE%A9%20%C6%92%CE%98%C3%B3%C3%9C%CE%A9%E2%88%A9%CE%B4%20%C6%92%CE%98%C3%B3%C3%B1%C6%92%E2%8C%90%E2%88%A9%20%CF%86%C6%92%CE%98%C2%A1%C3%91%E2%88%A9.pdf Son erişim (01.08.2020).

Klasik sigortadan farklı olarak, teberru sisteminde toplanan primler bağış olarak alınır ve bir havuzda toplanır. Bu birikmiş meblağ, hasar meydana gelirse, mağdur olan poliçe sahibinin zararını ortadan kaldırmak için kullanılır.⁴⁹

Tekâfûl şirketlerinin en önemli yönlerinden biri, belirli koşullar altında poliçe sahibi fonlarını iade etmeleridir. Hasarlar için de ödenen meblağlar belirli bir dönemde söz konusu ödenen zararlardan ve diğer teknik işlemlerden düşülmektedir. Varsa, her şeyden önce, karz-ı hasen yani faizsiz kredilerle ödenir. Dönem sonunda tahsildarda fazlalık olması halinde, bu fazlalık katılım oranlarına göre poliçe sahiplerine iade edilebilir.

Sigorta, riskin gerçekleşmesinden doğabilecek zararları ortadan kaldırmak için kullanılan finansal araç olarak tanımlanır. Genel olarak, iki ana başlık altında toplanabilir: Sosyal ve Özel Sigorta.⁵⁰

- Sosyal Sigortalar

Sosyal sigorta, bireylere ve ailelerine geçimlerini ve geleceklerini sağlayarak toplumun üyelerine sağladığı sosyal korumadır. Günümüzde bireyler risklerle karşı karşıya kalmamaları için sosyal bir zorunluluk haline gelmiştir. Sosyal sigorta, ülkedeki en önemli sosyal desteklerden biridir. İnsan hayatında kendisini hastalık, engellilik, işsizlik ve yoksunluk ile tehdit eden risklere ve acil durumlara maruz kalır ve bireysel tasarruf, çeşitli tehlikelerle yüzleşmek için yeterli garanti sağlayamaz.⁵¹

Sonuç olarak, çağdaş İslam hukukçuları tarafından yürütülen yoğun tartışmalar sonucunda devlet tarafından kurulan ve korunan "sosyal sigorta" genellikle câiz görülmüştür. Sosyal sigortada, sigortalı tarafından ödenen primler, bireylerin iradesine bakılmaksızın alınan bir tür "vergi" olarak görülür.

⁴⁹Tekâfûl Nedir? <https://www.katilimdunyasi.com/2016/01/15/faizsiz-sigortacilik-sistemi-tekaful-nedir/>
Son erişim (24.12.2019).

⁵⁰Tekâfûl Nedir? <https://www.katilimdunyasi.com/2016/01/15/faizsiz-sigortacilik-sistemi-tekaful-nedir/>
Son erişim (24.12.2019).

⁵¹ Musa Ebu Dahım, *Hevl El-Taminat El-İctimaiye*, El-haya el-filstinia el-mustakila lihukuk el-Mvatin, Silsilat El-takarir El-kanunia (28), Ramaallh: 2001, s.10.

Bireyin ve ailesinin ekonomik varlığını güvence altına alma görevi, birinci derecede devlet tarafından desteklenmez ve bireyin bu sorumluluğu taşıyacağı düşüncesi, özel sigortanın ortaya çıkmasında ilk yolu açmıştır.

- Tekâfûl

Tekâfûl, “dayanışma” anlamına gelmekte olup, Arapça kökenli bir kelime olan “kefele”den türemiştir. Tekâfûl, benzer risklerle karşılaşan bir grup insan arasında veya öngörülemeyen kayıplara maruz kalma tehlikesi olan, bu tür kayıplara maruz kalan grubun üyelerini telafi etmek için kullanılacak belirli bir miktar paraya bireysel olarak katkıda bulunmak için karşılıklı bir garanti veya güvence düzenlemesini ifade eder.⁵² İslam dünyasındaki farklı ülkelerde farklı yorumlarla uygulanmaktadır. Genellikle aşağıdaki ilkelerden oluşmaktadır:

- Kâr amacı gütmeyen sigorta şirketlerinin bulunduğu kooperatif sigortası.
- Sigorta şirketi tarafından yatırım araçlarında biriken fonların faizsiz olarak değerlendirilmesi.
- Hasar ve sorumlulukların katılımcıların paylarına göre bölündüğü toplu bir sosyal sigorta modeli.⁵³

2.2. Tekâfûl Sigortası Piyasasının Genel Tanımı

Bu bölümde, tekâfûl sigortasının genel tanımı, finansal ilişkilerinin teknik açıdan ele alınmakta ve tekâfûl sigorta ile geleneksel sigorta arasındaki benzerlikler ve farklar ortaya konulmuştur.

2.2.1. Tekâfûl Piyasasındaki Finansal İlişkilerin Teknik Açıklaması

Geleneksel ticari sigorta sisteminin finansal kuruluşu, hissedarları (sahiplerini) temsil eden bir finansal hesabın varlığına dayanmaktadır. Buna göre tüm hak ve yükümlülükler şirket (sigortacı) ile müşterileri (sigortalı) arasındaki karşılıklı hukuki ilişkinin mantıklı bir sonucu olarak dönmektedir. Bu bir güvenlik ilişkisidir (güvenlik satıcısı x güvenlik

⁵² Improving the Takaful Sector in Islamic Countries, *Conceptual Framework of Takaful*, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation (COMCEC), Ankara: 2019, s.15.

⁵³ Tekâfûl Nedir?, 2019, https://www.tekaful.net/?page_id=148 , Son erişim: (24.12.2019).

alıcısı). Bazı çağdaş İslami hukukçuları bu geleneksel modeli yasaklamakta ve uluslararası kararlarında ve fetvalarında konseylerin ve hukuk sempozyumlarının detaylandığı birçok yasal usulsüzlüğün altını çizmektedir.

Çağdaş sigorta sektöründen ekonomik faydalar sağlamak için İslami Şeriat hükümlerini ihlal etmeyecek bir şekilde tekâfül sigorta modelini geliştirirken, hukukçular İslami sigorta Şirketi'nin finansal sistemi içinde kârlı ve tekâfül haklarını ayırma yöntemine güvenmişlerdir. Sonuç olarak, tekâfül şirketlerinin finansal sistemi, şirketin finansal çerçevesi içinde katılımcı hesabı ile sermaye hissedarları hesabı arasında tam bir ayrılık ilkesini tanımak üzere tasarlanmıştır.

Gerçek şu ki, çağdaş hukukçuların tekâfül sigorta uzmanları ile iş birliği içinde icat ettikleri içtihat yaratıcılığı, bir dizi sözleşme ve finansal ilişkiden oluşan bir sistemin oluşturulmasına olanak sağlamıştır. İki ekonomik hedef arasındaki eşleşme: Bir yandan ticari karlılık, İslami Şeriat hüküm ve ilkelerine bağlı kalarak, İslam ekonomisinin ve çeşitli kurumlarının sigorta hizmetlerinden ve ürünlerinden yararlanma ihtiyacını karşılayan verimli bir kurumsal sigorta formülüne ulaşması ve rasyonel bir stratejik alternatif olması (geleneksel) ticari sigorta formülüne dayanmaktadır.⁵⁴

Günümüzde tekâfül modeldeki mevcut finansal ilişkileri üç ana ilişkide özetlenebilir ve diğer finansal ve yasal ilişkiler şirketin çalışmasının kapsamına ve doğasına göre alt bölümlere ayrılır. Bu nedenle bu ana ilişkileri kökenlerine göre özetlenecektir. Sonra da mekanizmalarını netleştirmek ve ortaya çıkarmak için teknik ve hukuki analizler yapılacaktır.

- İlk ilişki: Hissedarlar ve Hissedarlar Kurulu arasındaki ilişki

Tekâfül sigorta şirketleri ile ilk temel ilişki, hissedarlar olarak ifade edilen ortaklara verilen resmi ruhsata göre tekâfül sigorta şirketi'nin kuruluşunda pay sahipleri arasında ortaya çıkan ilişkidir. Kurucular veya sahipleri bir grup gerçek kişi veya tüzel kişiliktir. Amaçları ise tahakkuk eden sigortacılık faaliyetleri ve bununla ilgili şeylerin uygulanması

⁵⁴ Riyad Mansour Al-Khulaifi, *Takiyem Tatbigat ve tecarüb el-temin el-takafuli el-islami, Multaqaa el-temin el-tavuni, El-hayyat el-islamia el-alamia li el-iktisad ve el-tamvil*, Munteda El-temin El-tavuni, Kuveyt: 2009, s.3.

etrafında dönen ve şirketin sermayesinin ortakların sayısına göre paylara bölünen kârlı bir şirket kurma istekleridir. Şirketin ulaşmaya çalıştığı temel amaçlar şunlardır:

1. Fonun yararına tekâfül katkıları almanın yanı sıra, tüm ürünlerinde, kadrolarında ve teknik gereksinimlerinde tekâfül sigorta fonu oluşturulması ve işletilmesidir.
2. Şeriat kapsamında tekâfül fonu katılımcılarının toplam fonlarının işletilmesi, geliştirilmesi ve yatırımdır.
3. Kurucuların sermayesini Şeriat ile uyumlu çeşitli alanlarda işletmek, geliştirmek ve yatırım yapmaktır.

Tekâfül Şirketinin amacının (kurucular / sahipler) kârlı bir yatırım hedefi olduğunu teyit etmek önemlidir. Bu finansal ilişkinin uyarlanması, İslam hukukunda şirket sözleşmesinin hükümlerine tabidir ve burada şirket ile katılımcılar arasında olan bir sözleşmedir.⁵⁵

Yukarıdakilere dayanarak: kurucu ortaklar veya hissedar sahipleri arasındaki hissedarlar organının bağımsız mali kişiliğine yönelik mali ilişki, İslam hukukunda kurumsal bir ilişkidir.

- İkinci ilişki: Hissedarlar kurulu ile katılımcılar kurulu arasındaki ilişki

Tekâfül sigortacılığı, hissedarlar ve katılımcılar arasında ticari karlılığına ve aynı zamanda taraflar arasında dayanışma ilkesine dayanmaktadır.

Kâr ilişkisine gelince, hissedarların katılımcılar fonunun sigorta ve yatırım yönetimindeki yükleri nedeniyle hissedarların ücretlerinde temsil edilmektedir. İslam hukuku açısından bu ilişki üç ana hukuki sözleşmeden birinde temsil edilir: Mudarebe, vekalet sözleşmesi ve iş sözleşmesidir.⁵⁶

Kâr amacı gütmeyen tekâfül ilişkisine gelince; hissedarlar kurulu tarafından tekâfül fonu lehine sağlanan faizsiz kredilerle temsil edilmektedir (karz-ı hasen).⁵⁷ Buna göre,

⁵⁵Riyad Mansour Al-Khulaifi, *El-Alaka bayn el-musahimin ve Hayyat el-musahimin, Takiyem Tatbigat ve tecrübet el-Temin el-takafuli el-islami*, Multaqa El-temin el-tavuni, 2009 s.4.

⁵⁶ Mohammed Rida Abd Aljabbar Alany, *El-Vakala fi el-Şeria ve el-Kanun*, Dar el-kutub el-alamiya, Beyrut: 2006,s.66.

⁵⁷Mowaffak Al-Din İbn Qudama, *Kitap el-Vikalat*, Dar Alam el-kutub, Riyat: 1997,s 196 – 197.

hissedarlar ile katılımcılar arasındaki ilişki, bir yandan ticari kârlılık ile diğer yandan kâr amacı gütmeyen kooperatif anlayışına dayanmaktadır.

- Üçüncü ilişki: Katılımcılar ve katılımcılar kurulu arasındaki ilişki

Tekâfûl sigorta sistemi için bireysel katılımcı, sigorta poliçe sahipleri, sigortalılar arasındaki ilişki önem arz etmektedir. Çünkü bu ilişkisinde iki ana tarafı ve sözleşmenin dayanaklarını temsil eder. Birincisi: Katılımcı (sigortalı). İkincisi: (Sigorta şirketi) katılımcı kurulunun tekâfûl fonunu temsil eder. Bu finansal ilişkide katılımcı tekâfûl sigorta primini öder.⁵⁸ Bu tekâfûl katkıları, işbirliği ve bireysel katılımcılara verilen hasarların restorasyonuna katılım amacıyla sağlanmıştır. Buradaki ilişki, kâr amacı gütmeyen bir ortaklık tekâfûl ortaklığıdır ve İslam hukukunda bağlayıcı bağış sözleşmesidir.

Buna dayanarak dayanışma esaslı tüm bağış sözleşmelerinde garar ve meysir gibi sakıncalı durumlar olmadığından, tekâfûl sözleşmesinin caiz olduğu görülmektedir. Nitekim fıkıh kuralına göre: “Finansal işlemlerde asıl olan geçerli ve caiz olmaktadır”.⁵⁹

2.2.2. Tekâfûl Sigortasının Özellikleri ve Genel Sigortadan Farkı

İslami tekâfûl sigortasının özellikleri ve tekâfûl sigorta sistemleri ile ticari geleneksel sigorta arasındaki en temel farkları şöyle ortaya konulabilir.

- Birincisi: Son Referans

Tekâfûl sigorta şirketlerinde gerçekleşen tüm faaliyetler, işletmeler ve operasyonlar için nihai referans, İslam Şeriatının hüküm ve ilkeleriyle sınırlı olmasıdır. Buna sigorta ve yatırım işlemleri, tazminat ve sigorta dağıtımlarının hesaplanmasına ilişkin kurallar da dâhildir. Bu referans, İslam Şeriatının hüküm ve ilkelerinin uygulanmasına gerçek uyumunu sağlamak için kurumun ilişkilerinde, politikalarında ve planlarındaki davranışının rasyonelleştirilmesini de içermektedir. Bunu onaylamak ve uygulamak için, İslami kurumlar örgütsel çalışma yapıları içerisinde “*Fatwa ve Shari'a Denetleme Kurulu*” adıyla bir hukuk ekibi oluşturdular. Bu kuruldaki Finansal Muamelat Fıkıhı alanında uzmanlaşmış bir grup İslam hukukçusu, şirketin sigortacılık ve yatırım

⁵⁸Al-Khulaifi, A.g.e, s.5.

⁵⁹ Nayef İbn Jamaan Al-Jeridan, <https://www.almoslim.net/node/188914>, Son erişim (01/08/2020).

alanındaki tekâfûl operasyonları için denetleme ve danışmanlık görevi üstlenmektedirler.⁶⁰

Tekâfûl sigortasının aksine, ticari sigorta şirketleri için nihai referans, her ülkede sigorta mevzuatı ve gelenekleridir. Elbette ticari amaçlıdır ve genel olarak iş dünyasında kapitalist çizgide hareket eder. Ticari sigorta işlemleri bilinmezlik, aldatma, faiz ve kumar içerdiğinden dolayı finansal işlemlerin uygulanmasında dinin müdahalesini kabul etmemektedir.⁶¹

- İkincisi: Yasal ilişkisi

Tekâfûl sigortası sözleşmesi, İslam hukukunda yapılan bağış sözleşmelerine dayanmaktadır. Buradaki ilişkinin asıl amacı; ortaya çıkması durumunda riskleri birlikte paylaşmaktır.

Ticari sigorta sözleşmesine gelince: Tehlike olasılığına dayalı bir netleştirme sözleşmesidir. Gelecekte oluşabilecek risk ve tehdit yükünden güvenlik satışı için yapılan bir sözleşmedir. Buradaki ilişkinin esas amacı kâr elde etmektir. Müşterilerinin korkularını ticaret yaparak kâra çevirmektir.

- Üçüncüsü: Sigortacılık sürecindeki finansal ilişki (fazlalık):

Tekâfûl sigortası şirketlerinin finansal yapısı iki farklı hesaba dayanmaktadır: Hissedarlar hesabı ve sigortalı katılımcıların hesabı. Katılımcının hesabı ile ilgili olarak, sigortalı katılımcı fonu için kooperatif primini ödemektedir. İki olasılık vardır. Birincisi: Katılımcının zarar görmesi durumunda tekâfûl Sigorta Fonu tarafından zararı telafi edilir. İkincisi: Herhangi bir zarar gerçekleşmez. Zarar telafi edilirse, katılımcı için tekâfûl anlamı gerçekleşmektedir. Eğer zarar gerçekleşmezse, diğer katılımcılar için tekâfûl gerçekleşmemektedir. Sigorta fonunda fazlalık sağlanırsa, bu fazlalık yatırım fonu aracılığıyla katılımcıların dışındaki herhangi bir tarafa ödenemez.

Geleneksel ticari sigorta uygulamasında, sigortalı prim ödemesi yaparak gelecekte ortaya çıkabilecek tehlikelere karşı bir güvence satın almaktadır. Kâr elde etmeye dayanan bu

⁶⁰ Al-Khulaifi, A.g.e, s.6.

⁶¹ A.e, s.7-8.

ticari finansal ilişkide, teminat süresinin sona ermesi durumunda sigorta primleri, elde edilen kazanç ticari sigorta şirketinin mülkiyetine devredilmektedir.⁶²

- Dördüncü: Yatırım ilkeleri

Tekâfûl şirketlerinin sigorta fonlarıyla yatırım yaparken, İslam hukukunu ihlal etmemeleri gerekmektedir. Bu nedenle paraların her türlü yatırım ve tasarruf mevduatına yönlendirmelerine izin verilmemektedir. Ayrıca, mali açığı, ticari bankalardan alınan fonlar ile finanse etmek de yasaktır. Tekâfûl sigortasını diğerlerinden ayıran en önemli teknik farklılıklardan biri, sigorta kapsamının İslami Şeriat ilkelerine göre yönetilmesidir. Ticari sigorta şirketleri ise dini ilkelere uymadan sigorta fonlarını çeşitli yatırım enstrümanlarına yönlendirmektedirler.⁶³

2.2.3. Tekâfûl Sigortası ile Geleneksel Sigortanın Farkları

Tablo 4: Tekâfûl Sigortası İle Geleneksel Sigortanın Farkları

Tekâfûl Sigortası	Geleneksel Sigorta
Tekâfûl karşılıklı dayanışmaya güvenir.	Geleneksel sigorta, ticari faktörleri esas alır
Tekâfûl `de Kumar, Faiz ve Şüphe yoktur.	Geleneksel sigortalarda, kumar, faiz ve şüphe vardır.
Katılımcının primlerinin bir kısmı ya da tamamı, diğer katılımcıları potansiyel risklerden korumak için tekâfûl Fonuna transfer edilir.	Geleneksel sigorta şirketlerine ödenen primler kendilerine iade edilir.
Tekâfûl şirketleri mevcut yasalara uyup bir Şer'i Denetleme Kuruluna tabidir.	Geleneksel sigorta şirketleri Şer'i Denetleme Kuruluna tabi olmayıp sadece mevcut yasalara tabidirler.
Tekâfûl şirketleri mevcut yasaların yanısıra bir Şer'i Denetleme Kuruluna da tabidir.	Sigortalılar tarafından ödenen sigorta primleri şirket geliri olarak kabul edilir ve hissedarlara ödenir.
Tekâfûl Fonu'ndaki fazlalar sadece vekalet ve mudarebe modellerine göre katılımcılar arasında dağıtılır.	Fazlalıklar ve kârlar sermaye sahiplerine aittir.
Katılımcılar arasında bir açık olması durumunda, tekâfûl Fonu'nu yöneten operatör tekâfûl (vekil) aboneye faizsiz borç (Karz-ı Hasen) sağlar.	Açık olması durumunda geleneksel sigorta şirketi riski taşır.

⁶² Riyad Mansour Al-Khulaifi, *El-furukat el-cavhariya bayn el-temin el-takafüli ve el-temin*, Takiyem Tatbikat ve tecarüb el-temin el-Takafuli el-İslami, Multaqa El-temin el-tavuni, Kuveyt: 2009, s.9-12.

⁶³ A.e, s.9-12.

Katılımcıların ve hissedarların yatırımlardaki tasarruflar İslami kurallara uygun olarak kullanılmaktadır.	Yatırımlarda kullanılan fonlar için İslami kurallara uymaya gerek yoktur.
Tekâfûl şirketleri, İslami ilkelerle çalışan kendi reasürans şirketlerine sahiptir.	Reasürans şirketlerinin klasik sigorta şirketlerinde İslami prensiplere göre hareket etmesi gerekmemektedir.

Kaynak: *Tekâfûl Sigortası ile Geleneksel Sigortanın Farkları*, https://www.tekaful.net/?page_id=426, Son erişim (01.01.2010).

2.3. Tekâfûl Sisteminin Modelleri

Katılım uygulamaları günümüzde farklı yapılarla oluşturulabilmektedir. Bu yapıların hepsinin İslam hukuku kurallarına uygun şekilde belirlenmiş olan sözleşme şekillerine göre olması gerekmektedir. Günümüzde yaygın olarak üç çeşit katılım yapısı uygulanmaktadır. Bunlar; mudarebe, vekâlet ve bunların birleşiminden oluşan karma yapıdır. Bunların dışında vakıf modeli de mevcut olarak kullanılmaktadır.

2.3.1. Mudarebe Modeli

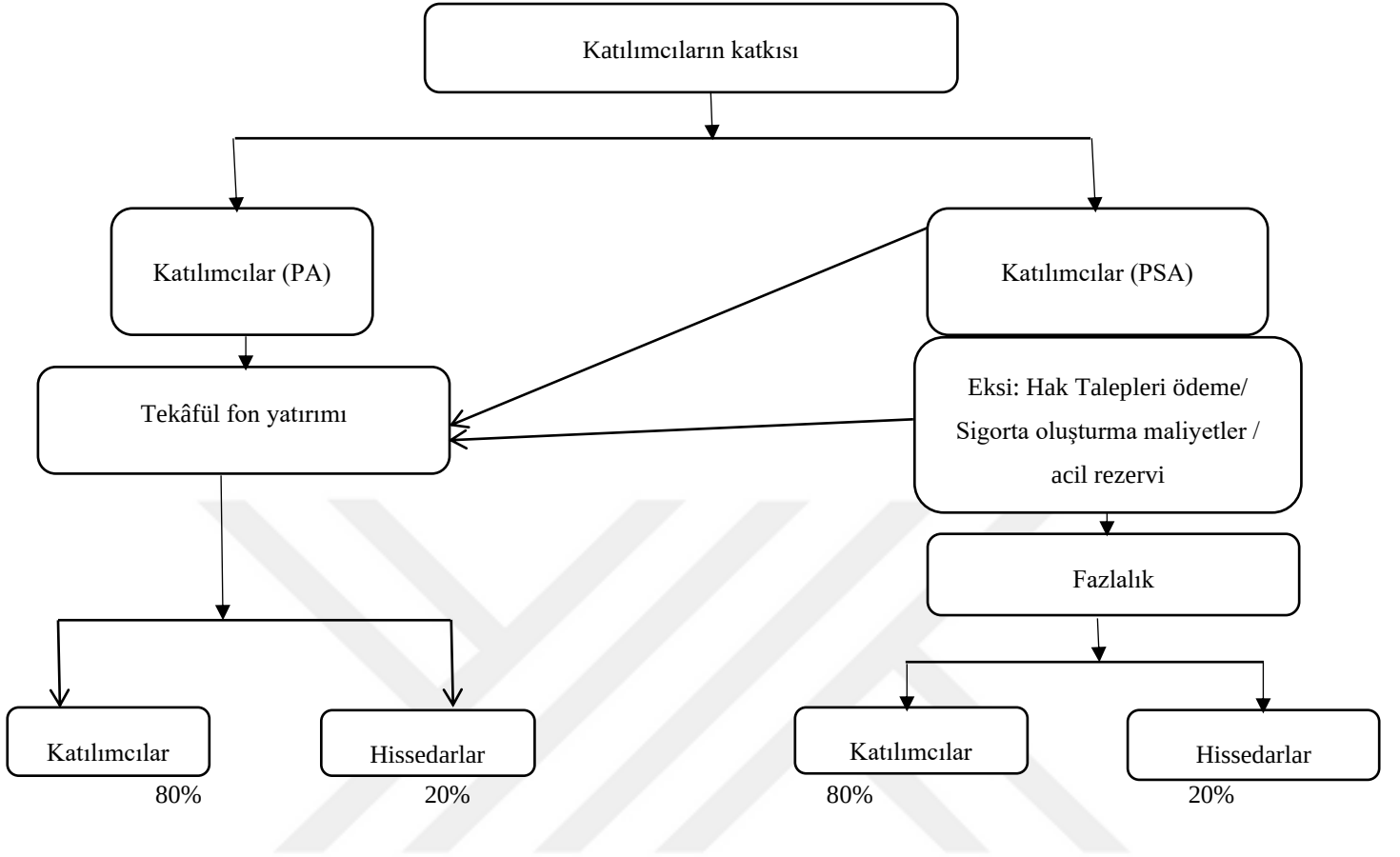
Genel olarak kendi sermayesi ile yaratılan tekâfûl, sigorta poliçesi kesilmeye başladığında sistemdeki iştirakçilerden sigorta primi toplamaya başlar. Poliçe kesim aşamasında, dönem sonunda herhangi bir artı değer havuzda kalırsa, bu değer ne ölçüde paylaşılacağı açık olmalıdır. Örneğin, şirkete %50, poliçe sahiplerine %50 veya şirkete %70, poliçe sahiplerine %30 gibi. Mudarebe modelinde şirket toplanan primlerin işletilmesinden ve idaresinden sorumlu bir müteşebbis gibi hareket etmektedir. Şirket ile havuz arasında işletilen havuz miktarından elde edilen kâr da önceden belirlenmiş bir oranda paylaşılmaktadır. Bazı tekâfûl (İslami Sigorta) şirketlerinin başvurularında "performans ücretleri" adı verilen üçüncü bir gelir kapısı olmasına rağmen, bu gelire izin verilip verilmediği tartışmalıdır. Dönem içinde meydana gelen doğrudan ve dolaylı zararlar ile retekâfûl / reasürans giderleri katılımcı grubu, diğer giderler ise şirket sermayesi tarafından karşılanmaktadır. Yine, bu bağlamda, bazı şirketler diğer giderler (kira, maaş, vb.) katılımcı havuzundan karşılanmaktadır ve bu uygulama da tartışmalıdır.⁶⁴

⁶⁴ *Mudarebe Modeli*, https://www.tekaful.net/?page_id=434, Son erişim (24/1/2020).

Mudarebe para yatırmanın bir şeklidir ve sermayeyi artırmanın ve büyütmenin bir yoludur. Spekülasyon, biri diğerine para sağlayan iki taraf arasındaki bir anlaşmaya dayanır. İkincisi, daha sonra kâr sözleşmede belirttikleri yüzdeye göre bölmek şartıyla, bu paranın işletilmesini ve yatırımını üstlenir. Spekülasyon, ortak çalışma ve karma uzmanlık ve çaba biçimlerinden biridir ve İslami Şeriatın izin vermesi gereken işlemlerden biridir. Çünkü kâr elde etmeyi amaçlar ve İslam Şeriatının istediği iş birliği ve karşılıklı sorumluluk anlamındadır. Spekülasyon ve tekâfül sigorta kavramları, bir dizi insan arasında tam iş birliği ile spekülasyon durumunda birbirine dayanışma anlamına gelir. Böylece maddi spekülasyon için ortak formdaki spekülasyon anlamının ötesine geçer ve spekülâtorlerin maruz kalabileceği belirli olaylardan kaynaklanan diğer riskleri sağlar.⁶⁵ Aslında, bu durum bireyler arasındaki en yüksek karşılıklı dayanışma düzeylerinden biridir. Çünkü kâr paylaşımı veya zararı taşıma hedefinde durmakla kalmaz, aynı zamanda üyelerden belirli bir riske maruz kalanlara yardım edilmektedir.⁶⁶

⁶⁵Jaridat Alarab Alektisdiya Aldvaliya, https://www.aleqt.com/2010/09/19/article_444463.html, Son erişim (24/1/2020).

⁶⁶A.e, Son erişim (24/1/2020).

Şekil 2: Mudarebe Modelinin İşleyişi

Kaynak: Waheed Akhter, *Takaful Models and Global Practices*, COMSATS Institute of Information Technology, Pakistan: 2010, s.4.

Yukarıdaki şekilde mudarebe modeli *Syarikat Takāful Malaysia*'nın akış şeması gösterilmektedir. Burada, Katılımcıların katkısı iki hesaba dağıtılır. Katılımcıların hesabı (PA) ve katılımcıların özel hesabı (PSA). PSA, zararı ödemek için kullanılan risk yönetimi hesabıdır (ödeme talebinde bulunur), PA olarak katılımcıya aittir. Büyük bölüm katkı payı PSA ile karşılaştırıldığında PA'ya tahsis edilmiştir. Katkının % 80'i PA'ya, % 20'si PSA'ya gitmektedir. Her iki hesaptaki tutar şeriata uyarak birlikte yatırılır ve kâr her iki hesaba da orantılı olarak dağıtılır. Maliyet ve beklenmedik giderler düşüldükten sonra, fazlalık önceden belirlenmiş oranlara göre katılımcılar ve hissedarlar arasında paylaşılmaktadır. PA'daki tüm tutar kâr ile birlikte vade döneminden sonra katılımcıya

teslim edilir. Bu formül, *Malezya Tekâfûl Şirketi* ve *Ulusal Tekâfûl Şirketi* gibi bazı şirketlerin de İslami sigorta uygulamasında Malezya deneyimini yansıtmaktadır.⁶⁷

2.3.2. Vekâlet Modeli

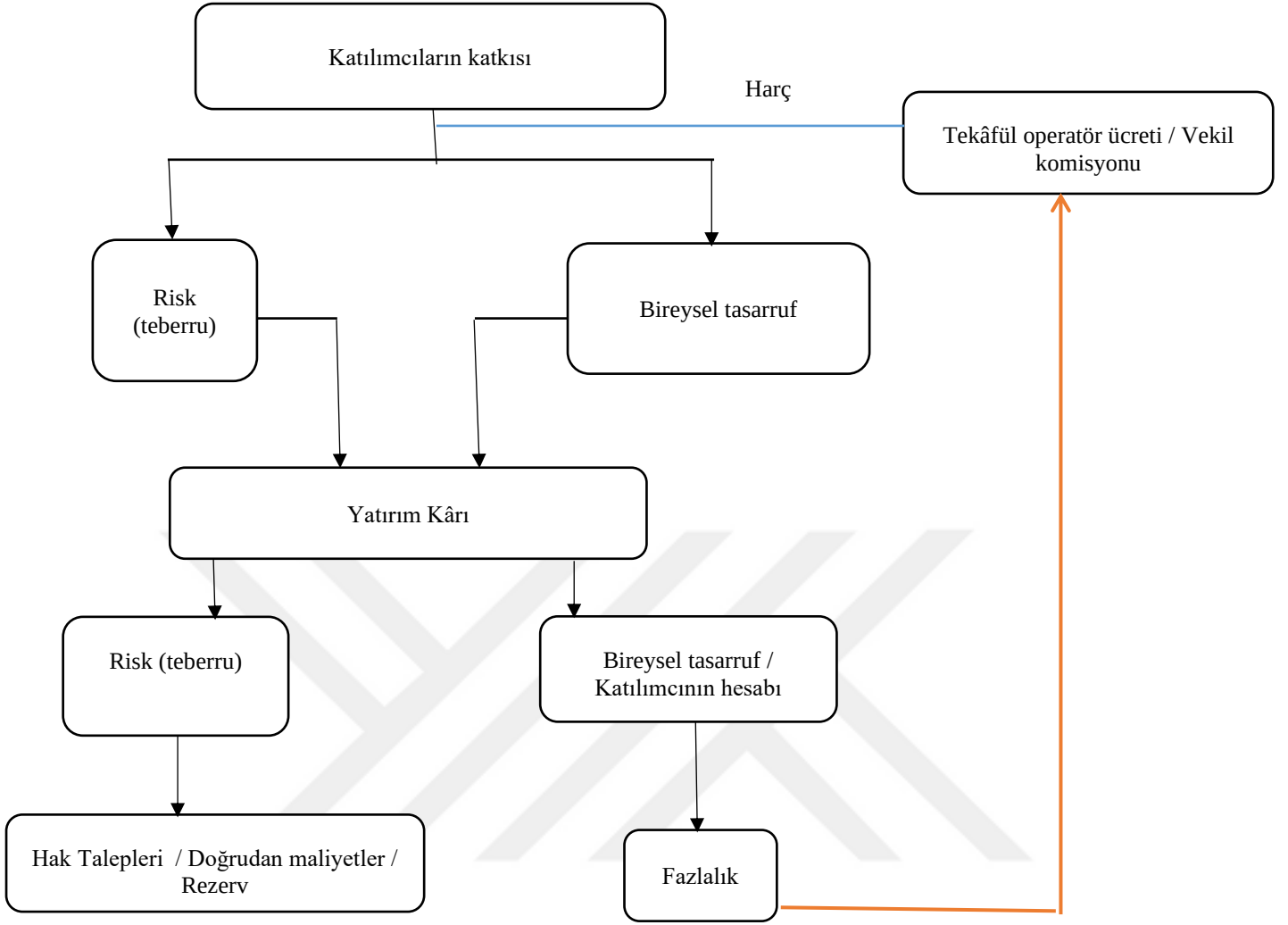
Bu modele göre şirket, bilinen bir ücret karşılığında Katılımcılık Kurumu temsilcisi olarak yatırım faaliyetlerinin yanı sıra sigortacılık faaliyetleri de yürütmektedir. Bu katılım yapısındaki mudarebe yapısının aksine, katılım şirketi ile katılımcılar arasında bir vekalet sözleşmesi imzalanır ve katılım şirketi bu vekalet ücreti karşılığında ücret alır.⁶⁸ Bu modelin temel ilkesi şirketin poliçe sahibinin vekili gibi hareket etmesidir. Şirketin rolü havuza ait tüm işlemleri önceden belirlenmiş bir ücret mukabilinde yerine getirmektir. Şayet bu işlemlerden şirket pay almıyorsa bu sisteme “Ücretsiz Vekâlet” adı verilir.

Son yıllarda kurulan tekâfûl şirketlerinin tamamına yakını bu modeli tercih etmekte, dini açıdan da bu modelin daha sıhhatli olduğu âlimler tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca önceden beri mudarebe modelini benimsemiş bazı şirketler de bu modele geçiş yapmaktadırlar.⁶⁹

⁶⁷ Ahmet Mohamed Sabak, *Usus Ve siyak Al-tamin Alislami*, Bahs Mokadam lilmutamar Alsalis lilmasarif Ve Almusasat Elmaliye Alislamiye, Şam:2008 ,S.6-7-8

⁶⁸ Mudarebe Modeli, <https://www.dogasigorta.com/urunler/katilim-sigortaciligi>, Son erişim (24/1/2020).

⁶⁹ Vekâlet Modeli, http://www.tekaful.net/?page_id=438, Son erişim (24/1/2020).

Sekil 3: Vekâlet Modelinin İşlevi

Kaynak: Waheed Akhter, *Takaful Models and Global Practices*, COMSATS Institute of Information Technology, Pakistan: 2010, s.7.

Katılımcılar tarafından tekâfûl katkısı ödendiğinde, vekalet ücreti peşin ücret olarak düşülür. **Şekil 3**, Suudi Arabistan'daki *Al-Jazira Bank*'ın vekalet modelinin bir akış şemasını göstermektedir. Burada acentelerin komisyonu doğrudan katılımcıların katkılarından peşin ücret olarak alınmaktadır.⁷⁰ Bu model daha ziyade Arap ülkelerinde ve Malezya'daki *Al-İhlas Şirketi* ve Suudi Arabistan'daki *Al-Jazira Bank*'ın Al-Takaful

⁷⁰ Sabak, *a.g.e*, s.6-8.

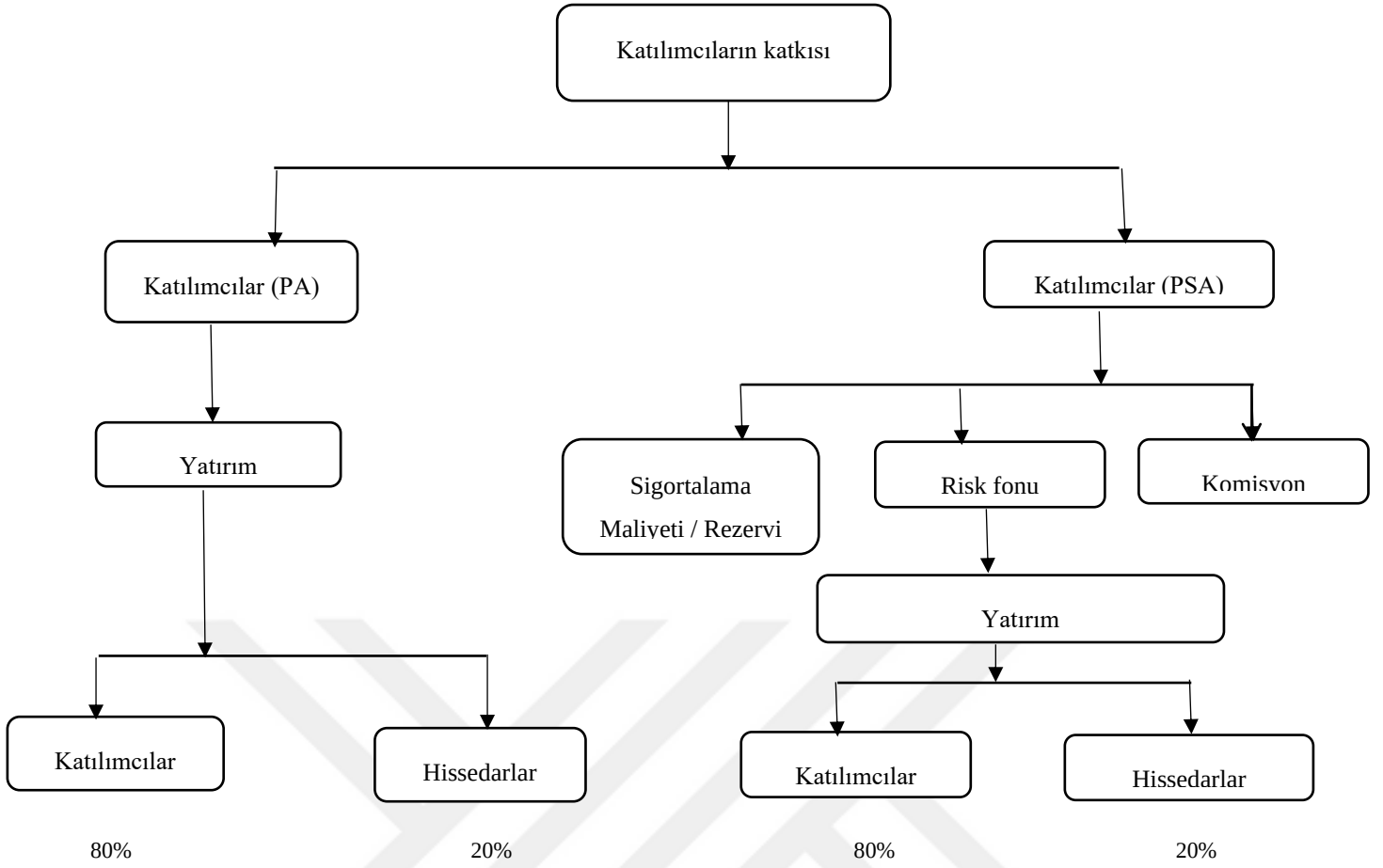
Şirketi tarafından uygulanmaktadır. Arap Körfezi ülkeleri ilk sigortacılık modeli olarak vekalet modelini kullanmışlardır.⁷¹

2.3.3. Karma Modeli

Karma Modeli, diğer iki yapı birlikte kullanılarak oluşturulan bir modeldir. Bu modelde hem vekil sözleşmesi hem de mudarebe sözleşmesi yapılmıştır. Şirket belli bir ücret ile fonlarını fon sahiplerinin vekili olarak yönetirken, elde ettiği kâr / zarar karşılığında yapılan sözleşmeye göre de payını almaktadır. Bu model tekâfûl sektöründe en çok kullanılan model olarak ifade edilmektedir. Esas olarak Ortadoğu ülkelerinde kullanılır. Katılımcılar adına şirket, sigorta faaliyetlerini her bir mali yılın başlangıcından önce belirlenen sabit bir ücretle vekil olarak yönetirken, şirket mevcut yatırımlardan elde edilen kârın ortak payına karşı mudarebe olarak değerlendirir.⁷²

⁷¹ Yunus Savalihi ve Kaliye Buvahda, *İşkalat Namazic el-Temin el- Tekâfûli ve Asareha fi el-fayiz el-Temini : Rüye Fıkhiya Nakdiya*, El-Tecdid, cilt 17, No.34, 2013, s.101.

⁷² Tekâfûl sistemi, Kuveyt Türk Katılım Bankası [https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler / % 2 5C4%25B0slami Sigortacilik Katilim Sigortaciligi veysel alada.pptx+&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=tr](https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/%205C4%25B0slami%20Sigortacilik%20Katilim%20Sigortaciligi%20veysel%20alada.pptx+&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=tr), Son erişim (25/1/2020).

Şekil 4: Karma Modelinin İşleyişi

Kaynak: Waheed Akhter, *Takaful Models and Global Practices*, COMSATS Institute of Information Technology, Pakistan: 2010, s.10.

Şekil 4'de tekâfül şirketinin tekâfül fonunun yönetimi için karma bir yaklaşım uyguladığı görülebilir. Komisyon ücret olarak alındığında PSA hesabı için vekalet konseptini kullanır. Üzerinde mutabık kalınan oranlara göre PA hesabı tutarını ve yatırım ve yüklenim fazlası gelirinden elde edilen kârı yatırırken mudarebe konseptini kullanır. Bu görevleri yerine getirmesi karşılığında, şirket her katılımcıdan vekalet ücreti olarak bilinen bir ücret alır ve bu da genellikle her bir katılımcı tarafından ödenen belli bir katkıdır. Yatırım tarafında ise tekâfül şirketi mudarebe sözleşmesi temelinde şeriat kurallarına tabidir. Şirket katılımcılar adına *Rabbu'l-mal* veya sermaye sağlayıcı rolünü oynamaktadır.⁷³

⁷³ Sabak, *a.g.e.*, s.6-8.

2.3.4. Kooperatif Modeli

Bu model katılımcıların ve genel olarak toplumun refahını sağlamayı amaçlamaktadır. Tekâfül operatörü kâr amacı gütmeyen katılımcılar adına müteveli olarak hareket eder. Bu nedenle bu modele kâr amacı gütmeyen model de denir. Kâr ve fazlalık tamamen katılımcılara dağıtılır. Ani bir felaket nedeniyle umutsuzca yardıma ihtiyaç duyanların refahını sağlamak için katılımcılar arasında kardeşlik, dayanışma ve karşılıklı işbirliği kavramı üzerine kuruludur.

Kooperatif modeli kavramının nasıl uygulandığı göstermek için bir örnek vermek gerekirse: A (birinci taraf) parasını B'ye (ikinci taraf) ödünç verir ve B, fonu kâr veya menfaat elde etmek amacıyla dürüstlikle yönetir. A katılımcı, B fonu yöneten tekâfül operatörüdür. Ücretli katkının aslında bağış (teberru) ilkelerine dayandığını kabul etmek önemlidir. Teberru kavramı katkı sağlandıktan sonra hissedarın bundan herhangi bir avantaj elde etme hakkına sahip olmadığı tek yönlü bir işlemdir. Fon sigorta poliçesinde kararlaştırılan süre boyunca zorluk yaşayan herhangi bir katılımcı için kullanılır. Katılımcı fona katkıda bulunduğunda "Birbirinizin yükünü üstlenin" ilkesini uygulamaktadır.⁷⁴

Kooperatif kavramının ilk tekâfül şirketinin faaliyete geçtiği 1979 yılında Sudan'da ortaya çıktığına dair bazı iddialar bulunmaktadır.⁷⁵ Bundan sonra Sudan'daki sigorta şirketleri Kooperatif modelini uygulamak zorunda kalmıştır. Sigorta kurumlarının faaliyetleri ile ilgili yasal çerçevelerde meydana gelen bu dönüşümler ışığında, Sudan'da İslami kooperatif sigortası yönteminin uygulanmasında hukuki bir sorun bulunmadığı tespit edilmiştir. Ancak, devletin bu amaçla aldığı yasal önlemlere rağmen Sudan'da kooperatif sigortası yöntemini uygulama şansını azaltacak bir dizi faktör vardır. Bu faktörler ise:

Bilgi ve farkındalık eksikliği nedeniyle sigorta alanındaki birçok işçinin İslami kooperatif sigorta sistemi hakkında bilgisi bulunmamaktadır.

⁷⁴ Waheed Akhter, *Takaful Models and Global Practices*, COMSATS Institute of Information Technology, Pakistan: 2010, s.2.

⁷⁵ Osman Babikir Ahmed, *Takvim Tacribat el-Tahavul Min Nizam el-Temin el-Taklidi ila el-Temin el-islami*, El-bank el-islami Li el-tanmiye, El-mahed el-islami li el-buhus ve el-Tadrip, Riyad: 1997, s.92

Şeriat tabanlı reasürans kurumlarının azlığı, prosedürlerinin yavaşlığı, işgücü yetersizliği, sigortanın faydaları konusunda bilgi eksikliği vardır. Bireyler ve kurumlar sigortaya hiç dikkat etmemektedir.⁷⁶ Sudan'ın deneyimi ayrıca, İslami kooperatif sigortasına dayalı olmaları durumunda sigorta şirketlerinin çalışmaları ile ilgili yasal ve idari organizasyonel yönleri ele almanın kolaylığını da ortaya koymuştur.

Sudan'da İslami tekâfûl sigortasına genellikle *kooperatif sigortası* denir. Sudan'ın İslami kooperatif sigorta modeline geçme deneyimi açıkça göstermektedir ki, bu sisteme göre sigorta hizmetleri vermekten kaynaklanan risklere maruz kalmadan sigorta kurumlarının geleneksel sigorta yerine kooperatif sigortası esasına göre hareket etmeleri imkânı daha çoktur.

2.3.5. Sudan'daki Tekâfûl Modelleri

Sudan'da sigortacılık işlemleri vekalet esasına göre ücret ödemeden yönetilmekte ve mevcut katkıları mudarebe olarak yatırılmaktadır.⁷⁷ Şirketler tüm sigortacılık faaliyetlerini sigorta işini yönetmek için herhangi bir ücret almadan yönetirken, gerçekleşen kârın bilinen bir yüzdesine karşı mudarebe olarak yapılan katkıların yanı sıra hissedarların parasından da yatırım yapmaktadır. Sudan'daki tekâfûl şirketleri, vekalet ve mudarebe karma modeli altında faaliyet göstermektedir. Vekalet modeli, şirketin poliçe sahipleri fonunun teknik ve idari faaliyetlerine katkıların bir parçası olan bir ücret karşılığında yapılan sigorta işlemleri için kullanılır. Mudarebe modeli, şirketin hissedarlara yatırım yaptığı tekâfûl fonlarına yatırım yapmak için kullanılır. Şirket, mudarip olduğu ve hissedarların paranın sahibi olduğu (rabbu'l-mal) mudarebe anlaşmasına göre hissedar fonunu yatırmaktadır. Kârlar, belirli bir poliçe sözleşmesine göre hissedarlar ve poliçe sahipleri arasında dağıtılmaktadır.⁷⁸

- Mikrotekâfûl

⁷⁶A,e, s.92-96.

⁷⁷ Sabak, a.g.e, s.6-8.

⁷⁸ Main Takaful Products in Sudan, *Diversification of Islamic Financial Instruments*, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, 2017, s.99.

Mikrotekâfûl ürünü, düşük gelirli ailelerinin finansal kaynaklarını koruma ihtiyaçlarına cevap vermek için tasarlanmış bir tekâfûl ürünüdür. Bu bağlamda “finansal koruma” yapmak için zamanında ve yeterli finansal kaynaklara erişebilmek anlamına gelmektedir.⁷⁹

Tablo 5: Sudan'da Tekâfûl ve Mikrotekâfûl Arasındaki Farklar

Konu	Tekâfûl	Mikrotekâfûl
Piyasa	Poliçe sahipleri orta ve yüksek gelirli ailelerdir	Poliçe sahipleri sosyal sigorta kapsamı dışında çalışan yoksul ve düşük gelirli ailelerdir.
Pazar bilinci	Sigorta hakkında bilgili	Sigortaya çok fazla alışkın değil
Katkılar (primler)	Yaşa veya diğer spesifik risk özelliklerine göre.	Düşük katkı payı ve uygun fiyat
Satın alınabilirlik hususları	Katkılar poliçe sahipleri tarafından ödenir	Katkılar, tamamen veya kısmen Zekat fonları, vakıf fonları veya hükümetten bir vakıf ile ödenir
Sigortalı miktarlar	Büyük meblağlar sigortası	Küçük miktarlar sigortası
Taleplerin ele alınması	Sigortalı büyük meblağlar için talep süreci oldukça karmaşık olabilir.	Küçük miktarlar için basit ve hızlı prosedürler,

Kaynak: Hasim, Haslifah Mohamad, *Microtakaful as an Islamic Financial Instrument for Poverty Alleviation in Iraq*, Department of Mathematical Sciences, University of Essex, 2014, Available at [https://www.idosi.org/mejsr/mejsr21\(12\)14/16.pdf](https://www.idosi.org/mejsr/mejsr21(12)14/16.pdf)

Sudan'da Mikrotekâfûl modelleri aşağıdaki tabloda görülen tekâfûl modelleriyle aynıdır.

⁷⁹ A.e.s.100.

Tablo 6: Mikrotekâfûl Modelleri

Konu	Vekalet	Artan paylaşımlı mudarebe	Artan paylaşımsız mudarebe	Hibrit	Vakıf
Takafül operatörünün yatırım karındaki payı	Toplam yatırımlarından belli bir oran	Kârdan pay	Kârdan pay	Kârdan pay	Toplam yatırımlarından belli bir oran
Temel artan tekâfûl operatörün payı	Mevcut değil	Kârdan pay	Mevcut değil	Kârdan pay	Mevcut değil
İşletim giderleri	Vekalet ücretlerinin peşin ödenmesiyle ödenen hissedarlar tarafından karşılanır	Hissedarlar tarafından karşılanır ve ücret alınmaz	Police sahipleri tarafından karşılanır ve yıl sonunda ücretlendirilir	Vekalet ücretlerinin peşin ödenmesiyle ödenen hissedarlar tarafından karşılanır	Vekalet ücretlerinin peşin ödenmesiyle ödenen hissedarlar tarafından karşılanır

Kaynak: Haydari (2007), Erlbeck et al (2011), Khan (2011), Barawi (2012), <http://www.slideplayer.com/slide/10448792>, Son erişim (08/07/2020).

Mikrotekâfûl, en hızlı büyüyen iş kollarından biridir ve hükümet, Sudan Merkez Bankası aracılığıyla mikrofinans ve mikro sigortaya çok dikkat etmektedir. Mikrotekâfûl nüfusun yaklaşık yarısı yoksulluk sınırının altında yaşayanlar için büyük önem taşımaktadır.

2.3.6. Tekâfûl Sigorta Modellerinin Karşılaştırılması

Tekâfûl sigorta modellerini çeşitli gerekçelerle karşılaştırıp, sözleşmeye dayalı, tekâfûl Fonu tarafından yapılacak masraflar, tekâfûl şirketinin tüm hakları ve görevleri hem vekalet ücretlerinin düşürülmesi, hem de modelin özellikleri ve zayıf noktaları gösterilecektir.

Tablo 7: Mudarebe Modeli

Sözleşmeye dayalı	Sigorta sürecini yönetmek ve tekâfül fonlarının Şariat denetimi temelinde yatırım yapabilmek için mudarebe sistemine dayalı tek bir sözleşmedir.
Tekâfül Şirketi ne alır	Şirket yönetimi tarafından belirlenen bir miktar, mali yılın sonunda sigortacılık işlemlerinden ve fon yatırımlarından dağıtılabılır fazladan düşülecek bir miktardır.
Tekâfül Fonu tarafından karşılanan masraflar.	Tekâfül Fonu, idari ve genel, tüm masrafları, çeşitli teknik rezervleri ve tazminatları karşılar.
Tekâfül Şirketi tarafından karşılanan masraflar.	Tekâfül Şirketi herhangi bir masraf karşılamaz.
Özellikler	Teknik operasyonların sonuçlarına ve yatırım kârına ortak olma.
Zayıf noktalar	Tekâfül Şirketi'nin getirisi tahmin edilemez. Dağıtılabılır fazlalık, mali yılın sonuna kadar görünemez.

Tablo 8: Vekâlet Modeli

Sözleşmeye dayalı	Sigorta işlemlerini ve tekâfül fonlarının yatırımını yönetmek için vekâlet sistemine dayalı tek bir sözleşmedir.
Tekâfül Şirketi ne alır	Pirimlerden tahsil edilecek belirli bir miktardır.
Tekâfül Fonu tarafından karşılanan masraflar.	Tüm reasürans giderlerini karşılar ve çeşitli teknik rezervleri ve tazminatları karşılar.
Tekâfül Şirketi tarafından karşılanan masraflar.	İdari ve genel masraflar karşılar.
Özellikler	Hizmet hacmine göre istikrarlı ve öngörülebilir gelir elde etmek.
Zayıf noktalar	Tekâfül Şirketi, Vekalet yönteminde tekâfül fonlarına yapılan yatırımlardan kâr elde etmez, bunun yerine, başlangıçta organizasyon ücreti alır fakat bu yöntemde şirket daha fazla kâr elde etme motivasyonuna sahip olmaması sebebiyle şirket daha iyi bir yatırım yapmak konusunda teşvik edilebilir.

Tablo 9: Karma Modeli

Sözleşmeye dayalı	İki ayrı sözleşme. Sigorta sürecini (ajans ücreti - Vekâlet) esas alarak yönetmek. Diğer, bilinen bir yatırım kârı oranı ile spekülâtif bir temelde tekâfûl fonlara yatırım yapmaktır.
Tekâfûl Şirketi ne alır	Şirket yönetimi tarafından belirlenen bir miktar, mali yılın sonunda sigortacılık işlemlerinden ve fon yatırımlarından dağıtılabılır fazladan düşülecek bir oranı alır. Şirket yönetimi tarafından belirlenen bir miktar, primlerden tahsil edildikten sonra düşülecek bir orandır ve acente ücreti olarak adlandırılmakta ve tekâfûl Şirketinin hesabına aktarılmaktadır. Şeriat Kurulunun onay ile yatırım faaliyetlerinin beklenenden daha yüksek kârlara ulaşılması şirketler üzerinde özendirici bir etkiye sahiptir.
Tekâfûl Fonu tarafından karşılanan masraflar.	Tüm reasürans giderlerini karşılar ve çeşitli teknik rezervleri ve tazminatları karşılar.
Tekâfûl Şirketi tarafından karşılanan masraflar.	İdari ve genel masraflar karşılar.
Özellikler	Hizmet hacmine göre istikrarlı ve öngörülebilir gelir elde etmektir. Bu model tekâfûl sektöründe en çok kullanılan modeldir. Malezya ve Bahreyn'deki tüm tekâfûl şirketleri bu modeli uygulamaları gerekmektedir. Ajans ücretleri ve giderleri şirket aktüeri tarafından onaylanmalıdır.
Zayıf noktalar	Primlerden düşülen ajans ücretleri oranı hesaplanırken adalet olmayacağından korkuluyor

Kaynak: Nasir Abdalhmed, *El-Namuzaj El-Mukhtalat lilalaka bayn Sharikat El-İdara wasanadig El- Tekâfûl, El-Hulul va el-meşakil*, El-Hayya El-İslamia El-Almia liliktisad ve el-tamvil, Rabitat El-Alam El-İslami, Riyad, 2010, s.8 -11.

2.4. Dünyada Tekâfûl Sigortası

2.4.1. Genel Bakış

Milliman Araştırma Raporu (MAR): Global Tekâfûl Raporu (GTR) 2017'ye göre, 2015 yılında toplam küresel tekâfûl primlerin 14.9 milyar US Dolar olduğu tespit edilmiştir. Bu 2015 yılında %14'lük bir büyüme oranını temsil etmektedir. Bu, adları aşağıda yer alan pazarlardaki tekâfûl katkılarına dayanmaktadır.⁸⁰

ASEAN: Malezya, Endonezya ve Brunei Sultanlığı

⁸⁰Naşrat al-İtiḥad al-Mısıri Li-Temin, *El-Temin el-Tekâfûli ahamiyatahu ve turuk el-iade ve el-Tatvir el-Natayic mahaliyan ve alemiyen*), 2018, Adet usbuui rakam 63.

Körfez İşbirliği Konseyi: Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan.

Afrika: Sudan, Mısır, Kenya, Gambiya ve Tunus.

Diğerleri: Bangladeş, Pakistan, Türkiye, Sri Lanka, Suriye, Yemen ve Ürdün.

KİK pazarlarındaki toplam tekâfül sektörü, (2012-2015) yıllık %18 büyüme oranında büyümüştür. ASEAN piyasaları aynı dönemde yerel para birimlerinin son yıllarda meydana gelen ABD dolarına göre değer kaybetmesi nedeniyle %4 düşmüştür. Bununla birlikte, ASEAN pazarlarında yerel para biriminde hâlâ olumlu bir büyüme bulunmaktadır.

Afrika'ya gelince tekâfül sektörü 2012-2015'te %19'luk bir büyüme sağlamıştır. Sigortalı olmayan büyük nüfus göz önüne alındığında, bu bölgedeki pazarda büyük bir sigorta potansiyeli bulunmaktadır. Tanzania yakın gelecekte tekâfül düzenlemeleri çıkarmayı beklediğinden, Kenya gibi birçok Afrika ülkesinde Özel tekâfül Düzenlemeleri yürürlüğe girmiştir ve bu sektörün Afrika hükümetleri tarafından geliştirilmesine bağlılığını göstermektedir.

Suudi Arabistan'daki tekâfül pazarları İslami şariat hükümleriyle uyumlu olduğu için tekâfül pazarlarının en büyüğüdür. 2015 yılında büyüme oranı % 9,7 milyar dolara ulaşmıştır ve Suudi Arabistan'daki kamu sigortası, sınırlı hayat sigortası şeklinde yaygındır. KİK pazarları genel tekâfül sektörüne hâkim olmaya devam ederken, ASEAN pazarları aile tekâfül sektör hâkim olmaya devam etmektedir.

KİK ülkeleri, toplam katkılar açısından 2015 yılında küresel genel tekâfül pazarında %88'lik pazar payına sahiptir. KİK ülkelerinin pazarlarındaki genel tekâfül sektörü, %19 ile dünyadaki en yüksek büyümeyi göstermiştir (2012-2015).⁸¹

ASEAN'daki yerel pazarlar, 2015 yılında aile tekâfül sektöründe (%13) negatif büyüme göstermiştir. Malezya, aile tekâfül piyasası için değer bakımından 2015 yılında %16 büyüme oranı gösterdiğinden, dünyanın en büyük aile tekâfül pazarlarından biri olarak kabul edilmektedir. Aynı dönem içerisinde Güneydoğu Asya ülkelerinin yerel para

⁸¹ A.e

primlerinin ABD doları karşısında değer kaybetmesi nedeniyle yıllık birleşik büyüme oranında %4 lük bir düşüş görülmektedir

KİK ülkelerinde, aile tekâfül sisteminde 2015 yılında toplam katkılarda %34'lük bir büyüme kaydedilmiştir. Bunun temel nedeni, Dubai Emirliği'ne zorunlu sağlık sigortası sisteminin getirilmesinin bir sonucu olarak BAE'deki maddi büyümeden kaynaklanmakta olup, KİK bölgesinde aile dayanışması için büyük bir büyüme fırsatları da bulunmaktadır.⁸²

2.4.2. Dünyada Tekâfül Sigortasına İlişkin Düzenlemeler

Tekâfül ' deki modern eğilimler üç ana bakış açıları görülebilir: düzenleme ve yönetim, ürünler ve Şariat uyumu. Birincisi, düzenleyici ve yönetim perspektifinden bakıldığında, farklı yargı bölgelerinde farklı yönetim modellerinin ortaya çıkmasına yol açan önemli gelişmeler olmuştur. Uluslararası düzenleme ortamına yumuşak düzenleme standartları aracılığıyla IFSB (İslami Finansal Hizmetler Kurulu) ve AAOIFI (İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu) hâkimdir.

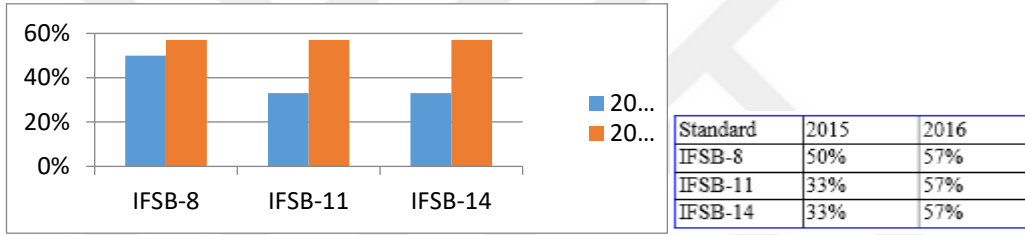
IFSB, tekâfül sektörünü düzenleyen beş standart ve yol gösterici ilke yayınladı. Prensipler aşağıdaki **Tablo 8**'de tanımlanmıştır. Dünyadaki birçok bölge, özellikle IFSB üyeleri, diğerleri arasında standartları benimsemiştir.

⁸² Naşrat al-İtiḥad al-Mısırî Li-Temin, *a.g.e.*

Tablo 10: Ana IFSB Standartları Özellikle Tekâfûl İle İlgilidir

Numara	Standart	Tarih
IFSB-8	Tekâfûl için Yönetişim Rehber İlkeleri (İslami Sigorta) Taahhütler	Aralık 2009
IFSB-11	Tekâfûl için Ödeme Gücü Şartları Standardı (İslami Sigorta) Taahhütler	Aralık 2010
IFSB-14	Tekâfûl için Risk Yönetimi Standardı (İslami Sigorta) Taahhütler	Aralık 2013
IFSB-18	Reasürans İçin İslami Prensipler (İslami Reasürans) Taahhütler	Nisan 2016
IFSB-20	Denetim Sürecindeki Temel Unsurlar (Tekâfûl / Reasürans) Taahhütler	Aralık 2018

Kaynak: Published Standards, <https://www.ifsb.org/published.php>, Son erişim (26.1.2020).

Şekil 5: IFSB Tekâfûl Standartlarının Düzenleme ve Denetleme Kurumları Tarafından Uygulanması (2015-2016)

Kaynak: Islamic Financial Services Industry, *Islamic Financial Services Board*, Stability Report, 2017, s.53.

2.4.3. Dünyada Tekâfûlün Gelişimi

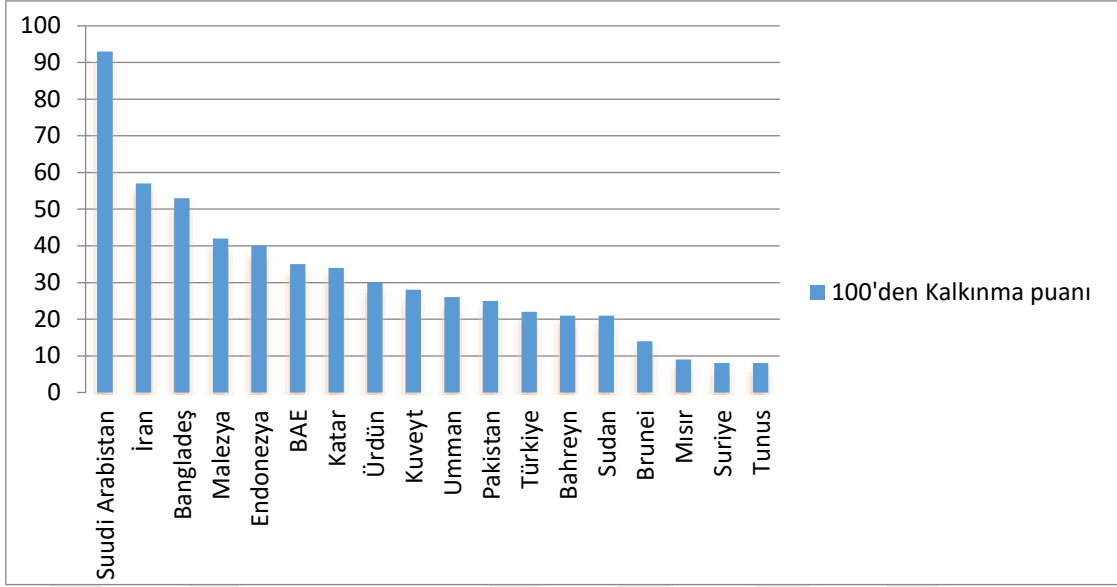
Aşağıdaki tabloda farklı bölgelerde tekâfûlün tarihsel bir gelişme süreci gösterilmektedir:

Tablo 11: İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkelerinde Tekâfûlün Gelişimi

Dönem	Gelişmeleri
1970'lar	1976: Kral Abdülaziz Üniversitesi Cidde tarafından düzenlenen ve Suudi Arabistan'ın Mekke-Mukarramah şehrinde düzenlenen ilk Uluslararası İslam Ekonomisi Konferansı. 1977: Yüksek Kurul tarafından İslami sigorta tekâfûl ile ilgili ilk fetva. 1977: Geleneksel sigorta yerine bağış sözleşmeleri temelinde çalışan kooperatif sigortasına izin verileceğini öngören 5 numaralı Daimi Komite'den bir fetva çıkarıldıktan sonra yeni bir döneme tanık oldu. 1979: Tekâfûl, Sudan'da başlatıldı. (İslami Sigorta Şirketi)
1980'lar	1980: Suudi Arabistan'da ve daha sonra BAE'de Islamic Arab Insurance Company kuruldu. 1981: İslami bankalar ve tekâfûl şirketleri kurmak için İsviçre'de Dar Al Maal Al İslamiya kuruldu. 1983: Lüksemburg'un ilk tekâfûl şirketi (TekâfûlS.A) kuruldu. 1984: Malezya'da tekâfûl yasası (Tekâfûl Malaysia) çıkartıldı. 1985: 9 numaralı İİT Kararı geleneksel sigortayı yasaklar ve İslami kooperatif sigortasına (Tekâfûl) izin verir. 1985: Suudi Arabistan'da Re-Tekâfûl- reasürans (Saudi Tekâfûl Limited) başlatıldı. 1989: Bahreyn'nin ilk tekâfûl şirketi "Bahrain Islamic Insurance Company" adıyla kuruldu ve daha sonra "Tekâfûl International Company" şirketi olarak yeniden adlandırıldı
1990'lar	1991: AAOIFI Bahreyn'de tescil edildi. AAOIFI işlemleri: muhasebe, denetim, yönetim ve Şariat standartları. 1994: Endonezya'nın ilk tekâfûl şirketi (PT Syarikat Tekâfûl) kuruldu. 1995: Katar'ın ilk tekâfûl şirketi (Katar İslami Sigorta Şirketi) kuruldu. 1995:Singapur'un ilk tekâfûl şirketi (Syarikat Tekâfûl) kuruldu. 1997: Dubai'nin ilk tekâfûl şirketi (Dubai Islamic Insurance Company) kuruldu. 1999: Sri Lanka' da ilk tekâfûl sigortası (Amana Tekâfûl) kuruldu.
2000'ler	2000: Kuveyt' in İlk tekâfûl şirketi (Wethaq Tekâfûl) kuruldu. 2002: Lübnan'ın ilk tekâfûl şirketi (Al Aman Tekâfûl) kuruldu. 2002: Malezya'da IFSB açıldı. Küresel standartlar ve yol gösterici ilkeler yayınlamaktadır. 2003: Pakistan'ın ilk tekâfûl şirketi kuruldu. 2003: The Kuwait National Tekâfûl Company faaliyete geçmektedir. 2003: BAE'de "Abu Dhabi National Tekâfûl Co.P.S.C Tekâfûl" adlı tekâfûl şirketi kuruldu. 2005: Kooperatif sigorta denetimi için SAMA (Suudi Arabistan Para Otoritesi) yönetmelikleri uygulanmaya başlatılmaktadır. 2005: Bahreyn Para Otoritesi tekâfûl şirketleri için kurallar koymaktadır. 2005: Pakistan Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SECP) Pakistan'da tekâfûl Kuralları yayınladı. 2006: Kuveyt'te Ritaj, Al-Khaleejiah ve Al-Safat üç yeni tekâfûl şirketleri işini başladı. 2007: Hannover, Almanya'daki Re- Tekâfûl- reasürans pazarına yeniden girmektedir. 2008: İngiltere'deki ilk tekâfûl şirketini (Salaam Insurance) kuruldu.

	2008: Methaq Tekâfûl Insurance Company, BAE’de kayıtlı ve lisanslı bir general tekâfûl şirkettir. 2008/9: Malezya’da(Re, Munich Re, Swiss)Re- tekâfûl sektörüne yeniden girmektedir. 2009: IFSB tarafından tekâfûl yönetim (IFSB-8) ve Şeriat yönetimi (IFSB-10) ilkelerini yayınladı. 2009: Türkiye’de İlk tekâfûl şirketi (Neova Sigorta) kuruldu.
2010’lar	2010: IFSB tarafından tekâfûl için çözüm gereksinimleriyle ilgili ilkeleri yayınlandı (IFSB-11). 2010: BAE’de tekâfûl düzenlemesi yürürlüğe girdi. 2010: Brunei’de ilk tekâfûl şirketi (Tekâfûl Brunei Darussalam) kuruldu. 2011: Umman’da tekâfûl üzerinde onlarca yıl süren kısıtlamaların kaldırılmasının ardından İslami finans sektörüne girdi 2011: Kenya’nın ilk tekâfûl şirketini (Tekâfûl Insurance Africa) kuruldu. 2011: Filistin’in ilk tekâfûl şirketini (El-Tekâfûl Palestine Insurance) faaliyete girdi. 2012: SECP (Pakistan Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu) tekâfûl Kurallarıyla Pakistan’da tekâfûl operasyonlarına izin verdi. 2012: Tekâfûl’ün büyümesini teşvik etmek için 2012 yılında kurulan Londra merkezli Kobalt, riski daha verimli bir şekilde yaymak için bir Karma modeli kullanarak yeni bir Şeriat uyumlu sigorta platformunun geliştirildiğini duyurdu. 2013: BNM (Malezya Merkez Bankası) Hayat sigortası ve aile için tekâfûl çerçevesi hakkında bir kavram belgesi yayınladı. Teklifler, diğerlerinin yanı sıra çalışma esnekliğini de kapsamaktadır. 2013: Endonezya’da sigorta şirketleri, şeriat uyumlu birimlerinin ayrılmasını öneren yeni bir yasa tasarısı beklenmektedir. Endonezya sermaye gereksinimlerini yeniden şekillendiriyor. 2013: Tekâfûl sektörü çekirdek pazarlarının dışında genişliyor. Örneğin KİK’te, Umman’daki sektörünün büyüme potansiyeli, Al Madina Tekâfûl ve yeni giren Tekâfûl Umman gibi operatörlerin başarılı halka arzları ile gösterilmiştir. 2013: Afrika’da İslami finans için bir merkez olmayı hedefleyen Nijerya, hızla genişleyen tekâfûl sektörünün merkezi gözetimi için yönergeler yayınladı. Nisan ayında, Nijerya Chartered Insurance Institute (CIIN) başkan yardımcısı tekâfûl’ün şu anda ülke sigorta sektörünün % 70’lik bir paya ulaştığını söylemektedir. 2013: Türkiye’de İlk (Aile tekâfûl operatörü, Katılım Emeklilik ve Hayat) faaliyete geçti. 2014/15: Malezya’daki bazı tekâfûl operasyonları kapatıldı veya değiştirildi. 2014: Umman’daki İslami Finansal Hizmetlerin tarihsel tanıtımı ile Sermaye Piyasası Kurumu (CMA) Al Madina Tekâfûl Sigorta Şirketi ve Tekâfûl Umman şirketine ruhsat verildi. 2016: Nijerya’da Ulusal Sigorta Komisyonu iki Tekâfûl şirketine lisans verdi - Noor Tekâfûl ve Jaiz Tekâfûl. 2017: Türkiye’de iki tekâfûl şirketi - Bereket Sigorta ve Bereket Emeklilik ve Yaşam kuruldu. 2019: Türkiye’de Bereket Katılım Sigortası ve Bereket Katılım Emeklilik ve Hayat, yeni modellere dayalı tekâfûl işletme lisansları için tescil ve başvuruda bulundu. 2019: Nijerya’da Ulusal Sigorta Komisyonu iki tekâfûl şirketine lisans verdi - Cornerstone Tekâfûl Insurance Company Limited ve Salam Tekâfûl Insurance Company.

Kaynak: *Key Milestones In The Development Of Takaful In Our Countries*, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation (COMCEC), Ankara: 2019, s.45-47.

Şekil 6: Tekâfûl Sektörü Kalkınma Oranı

Kaynak: Improving the Takaful Sector In Islamic Countries, *Islamic Finance Development Indicators CORE*, , Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation (COMCEC), Ankara: 2019, s.13.

Suudi Arabistan, ilk grubun altında kalan tek ülke olan tekâfûl sanayi gelişimi açısından lider bir ülkedir. Ardından, dört ülke “İran, Bangladeş, Malezya ve Endonezya” ikinci gruba girmektedir. Ayrıca, yedi ülke “Ürdün, Kuveyt, Umman, Pakistan, Türkiye, Bahreyn ve Sudan” ilk kriteri temel alan üçüncü bir grup oluşturmaktadır. Ürdün ve Bahreyn, Türkiye ile karşılaştırıldığında çok az ekonomik özgürlük puanına sahiptir. İSEDAK'ın ülke sınıflandırmasına göre Ürdün, Kuveyt, Umman, Bahreyn ve Sudan, Suudi Arabistan ile aynı Arap grubuna ve Pakistan, Malezya gibi Asya grubuna ait olduğundan, Türkiye ülkeler listesinden seçilmiştir.

2.4.4. Tekâfûl Sigorta sektörünün Zorlukları ve Retekâfûl

1. Kurumsal Yönetim ve Düzenleyici Çerçeve

Alınan ürünlerin uygulanması son yıllarda önemli ölçüde artmış olsa da sadece birkaç ülke önemli düzenlemelere sahiptir ve bazı ülkeler ise tüm tekâfûl modellerini kullanmak yerine sadece bir modelin kullanılmasını desteklemektedir. Düzenleyiciler, varlıkların nasıl değerlendirildiğini belirlemesi, artıların ve kârların nasıl hesaplanması ve nasıl dağıtılması gerektiğini tespit edebilmek için muhasebe standartlarının bilmeleri gerekmektedir. Aynı şekilde, tıpkı sigorta gibi, hizmet verilmeden önce primlerin ödenmesi gerekmektedir. Bu primlerin şariat uygun varlıklara yatırılması gerektiği

anlamına gelir. Taleplerin herhangi bir zamanda gerçekleşebileceği koşullu faydalar için, yalnızca öz kaynaklar gibi değişken varlıklara yatırım yapılması tavsiye edilmez.

2. Şeriat-Uyum Riski

Müslümanlar arasında kafa karışıklığını önlemek için, ülkedeki şeriat bilginleri arasında tekâfül ün nasıl uygulandığı konusunda bir fikir birliği olmalıdır. Yerel Müslüman âlimleri arasında tekâfülün nasıl yapılandırıldığına dair erken bir fikir birliği önemlidir.

3. Yatırım Fırsatlarının Eksikliği

Tekâfül operatörleri için yatırım ortamı genel olarak oluşturulamamıştır. Pek çok ülkede şeriat uyumlu yatırımlar eksik olmakla kalmayıp tekâfül işletmecilerinin uzun vadeli ve istikrarlı yatırımlar için pek çok seçeneği yoktur. Tekâfül sektörü, aynı pazarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerine kıyasla daha yüksek gider oranları üreterek operatörlerin kârlılığını azaltmıştır.⁸³

4. Retekâfül Kapasitesi

Çoğu ülkede sınırlı sayıda Retekâfül şirket bulunmaktadır.

5. Nitelikli İnsan Kaynakları

Tekâfül operasyonları için nitelikli insanların az sayıda olması sektörünün büyümesini engelledi. Tekâfül sektörünü kontrol eden profesyonellerin çoğu geleneksel sigorta pazarından geliyordu. Ürünleri yapılandıran ve bu ürünleri Şeriat bilginleri tarafından onaylanan avukatlara ve finans uzmanlarına güveniyorlardı.

6. Dağıtım Kapasitesinin Etkin Kullanılamaması

Tekâfül sektöründe bugüne kadar sunulan yenilikçi ürünlere rağmen, hâlâ yetersiz dağıtım kapasitesi ve kanalları vardır. Tekâfül temsilcilerinin ve katılımcıların müşteriye artırmak için teşvik edilmesi gerekebilir.⁸⁴

7. Araştırma ve Geliştirmede Düşük Çaba

⁸³ Central Bank of Bahrain, *Insurance and Rulebook*, Volume. 3, Bahrain: 2011.

⁸⁴ Improving the Takaful Sector in Islamic Countries, *Challenges*, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, Ankara: 2019, s.55-57.

Ürün geliştirme açısından tekâfûl sektörü geride kalıyor gibi görünmektedir. Mevcut tekâfûl şirketlerinin bu alanda inovasyonu teşvik etmek için araştırma ve geliştirmeye (Ar-Ge) biraz kaynak ayırmaları beklenmektedir.⁸⁵

8. Retekâfûl

Retekâfûl (reasürans) taleplerin ödenmesi gereken zamanda ödenebilmesini sağlamak için tekâfûl operatörlerine ödeme gücü koruması sağlamak için tekâfûl sektörünün belkemiğidir. Normal uygulama, sigorta işletmecilerinin poliçe sahiplerinin talep etmesi durumunda reasürans operatörleri tarafından yapılacak talepler karşılığında sigorta işletmecilerinin reasürans işletmecilerine prim ödemesi şeklindedir. Sigorta işletmecilerinin reasürans satın almasının temel nedeni, sigorta işletmecilerinin (çoğunlukla yangın, sel vb. hallerde) tutarın yüksek olması durumunda taleplerini ödeyeme güçlerinin yetmemesidir.⁸⁶

2.5. Literatür Taraması

1. Sudan Democracy First Group'un Çalışması (2019, Sudan)

Bu çalışmada Sudan'ın sigorta piyasasında iş performansı göstergeleri 2015-2017 incelenmiştir. Araştırmanın Sudan'da sigorta poliçe sahiplerinin yararına çalışan ve menfaatleri dikkate alınarak meşru menfaatleri için yeterli koruma sağlayan etkili, güvenli, şeffaf ve adil bir sigorta sistemi için çerçevelerin, yapıların ve gereksinimlerin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın en önemli önerileri arasında Sudan ödeme gücü sistemi, sigorta şirketlerinin ödeme gücünü ve sermayelerinin yeterliliğini değerlendirmek ve gözden geçirmek için modern düşünce ve uygulamalarla tutarlı olmalı ve amaçları, gereksinimleri ve araçları konusunda açık ve şeffaf olmalıdır. Sigorta pazarının denetimi (düzenleme ve kontrol), dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde sigorta sektöründe gereklidir ve asıl amacı,

⁸⁵A.e, s.58.

⁸⁶Sheila NuHtay, Mustafa Hamat ved. Retakaful (Islamic Reinsurance): *Historical, Shari'ah and Operational Perspectives*, Innovation Challenges in Multidisciplinary Research & Practice, World Applied Sciences Journal, 2014, s.185-190.

poliçe sahiplerinin çıkarlarının yanı sıra diğer tarafların (yatırımcılar ve alacaklılar) çıkarlarını korumaktır.⁸⁷

2. COMCEC'in Çalışması (2019, Türkiye)

Türkiye'de yapılan bu çalışmada, tekâfül sektörünün gelişimini analiz etmek için dört ülke örnek olarak seçilmiştir: Suudi Arabistan, Malezya, Türkiye, İngiltere. Bu çalışmanın temel amaçları şu şekildedir:

- (i) Tekâfülün teorik ve yasal doğasının, geleneksel ve İslami sigortanın karşılaştırılması üzerine çeşitli düşünce ekollerinin yorumlanması da dahil olmak üzere bir analizini sağlamak.
- (ii) Tekâfülün mevcut büyüklüğü ve eğilimleri, yapıları, modelleri ve enstrümanları hakkında ayrıntılı analiz yapmak.
- (iii) Tekâfül türlerinin kapsamlı ve ayrıntılı bir analizi de dahil olmak üzere tekâfül işinin operasyonel yönlerini açıklamak, tekâfül sektörünün karşılaştığı yapılar, yapısal, düzenleyici ve teknik zorluklar.
- (iv) Tekâfül pazarında seçilen ülkeler üzerinde analizi yapmak.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri tekâfül sektörü sürekli büyümesi ve umut vaat etmesidir. Ancak büyüme yavaş ilerlemektedir. Bu belki de düzenleyici ve yasal çerçevelerin eksikliği, beşeri sermaye geliştirme ihtiyacı, zayıf bilgi teknolojisi, uygun olmayan altyapı, zayıf idari yönetim, daha az çeşitlendirilmiş ürün ve hizmetler, ve standart olmayan iş seçenekleri.⁸⁸

Çalışmanın en önemli önerileri arasında destekleyici düzenleyici ve yasal çerçeveler oluşturmak, tekâfülün doğası hakkında pazarın farkındalığını artırmak, Şeriat çerçevesini geliştirmek, kapsamlı bir İslami finans altyapısı oluşturmak ve insan kaynağını geliştirmek.

⁸⁷ Islamization and Corruption, *Insurance Sector in Sudan*, Islamization and Corruption, Sudan Democracy First Group, 2019, s.5-33.

⁸⁸ Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, *Improving the Takaful Sector in Islamic Countries*, Comcec Coordination Office, 2019, s.61-103.

3. Sami Ahmed Merkani Mursi'in Çalışması (2017, Sudan)

Sudan sigorta piyasasının 2011-2015 dönemi performansının gerçekliği üzerine analitik bir çalışmadır. Çalışmanın Sudan sigorta piyasasının performansının gerçekliğini ve sigorta sektörünün ekonomik gelişmeye katkı oranını ve sigorta sektörünün ekonomik kalkınmaya katkısını, sigortacılık sonuçlarının sigorta faaliyetlerinin gerçek sonuçlarını elde tutma oranını ve yatırım politikalarını analiz ederek açıklığa kavuşturmayı amaçlamıştır.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri Sudan sigorta piyasasının ekonomik kalkınmadaki rolünü oynamasını engelleyen çeşitli organizasyonel ve teknik problemleri olduğunu göstermiştir. En önemlisi Sudan sigorta piyasası, toplam sigorta primlerinin GSYİH'ye katkısının Arap sigorta sektörüne oranına göre çok zayıftır.

Çalışmanın en önemli önerileri arasında toplumda sigorta bilincini artırmak için etkili programların uygulanmasını ve küçük sigorta şirketlerinin sermayelerini güçlendirmek ve piyasa dengesini desteklemek için birbirleriyle birleştirmek.⁸⁹

4. Abdurrahman Jemal Yesuf 'un Çalışması (2017, Sudan)

Bu çalışmada Sudan'ın sigorta Sektörünün Pazar Performansını incelemesi ve kurumsal sigorta büyüme fırsatlarını ortaya koymasındır. Sudan'daki finans sektörü, sigorta dahil birçok farklı finans aracıyla faaliyet göstermektedir.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri Sudan'da İslami Sigorta'nın, şeriatla uyumlu sigorta örneği olmaya devam etmesidir. Şu anda, sigorta sektörü 9 genel sigorta şirketi, 4 karma sigorta şirketi ve iki reasürans şirketi olmak üzere 15 şirketten oluşmaktadır. Sudan'daki sigorta sektörü yaygınlığı sınırlı olarak hala çok gelişmiş değildir.

Çalışmanın en önemli önerileri arasında yerel sigorta şirketlerini, özellikle Afrika'da, tarım kapsamı sağlamaya ve aynı alandaki uluslararası sigorta şirketlerinin desteğini

⁸⁹ Sami Ahmed Merkani Mursi, *Dirasa Tahliliye an vaki edaa Sük el-Temin el-Sudani li el-Fetra min 2011 _ 2015*, Amarabak, Cilt 8, Sayı 26, 2017, s.81-98.

almaya ikna etmektedir.⁹⁰ İslami sigorta deneyiminin ilerlemesini iyileştirmek için şeriatla uyumlu bir reasürans kapasitesi oluşturulmalıdır.

5. COMCEC'in Çalışması (2017, Türkiye)

Türkiye'de yapılan bu çalışma, Sudan'ın profili kısaca sunup İslami finans sektörlerindeki çeşitliliği analiz edip ve son olarak hem Sudan hem de İslam İşbirliği Teşkilatı/ İİT üyesi ülkeler için İslami finans sektörlerinin geliştirilmesinde karar vericilere yardımcı olabilecek İslami finans politikası önerileri sunulmaya çalışmaktadır. Sudan'daki farklı sektörlerde tekâfûl ve Mikrotekâfûl deneyimi, diğer ülkeler için de yararlı olabileceğini düşünüp bankacılık dışı İslami finansın ekonomik ve sosyal kalkınmaya nasıl yardımcı olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri yerli tekâfûl sektörü son yıllarda önemli bir büyüme kaydetmiş olup ve Sudan pazarı uluslararası tekâfûl gelişimine aktif olarak katılmaya hazırlanmaktadır. Tekâfûl Sudan'da tarım sektöründe birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Medikal, tarım ve mikrotekâfûl operatörleri pazardaki büyümeye öncülük etmektedir. Sudan, tekâfûl sigortası ve tekâfûl şirketlerinin merkezi olarak seçilmektedir.⁹¹

6. Islamic Development Bank Group'un Raopru (2017)

Küresel Rapor, çeşitli İslami finans sektörlerinin mevcut durumu hakkında kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır ve İslami finansın büyümesini engelleyen önemli zorlukları tespit etmektedir. Aynı zamanda, politika belirleyicilerinin aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmak ve daha eşitlikçi bir servet dağılımına yönelik çabaları İslami finans ilkelerinden yararlanmalarına yönelik politika müdahalelerini ve araçlarını tespit etmektedir. Raporun ana mesajı, sosyal ve ekonomik adalet üzerine inşa edilen İslami finansın kapsayıcı katılım ve risk paylaşımı ilkeleri yoluyla ortak refaha katkıda bulunabilmesidir.

⁹⁰ Abdurrahman Jemal Yesuf, *Islamic Economics and Finance in Sudan: An Overview*, Research Center for Islamic Economics (IKAM) Reports 4, 2017, s.25-30.

⁹¹ *Diversification of Islamic Financial*, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, Comcec Coordination Office, 2017, s.84-102.

Araştırmanın sonuçlarına göre, tekâfûl piyasası güçlü bir şekilde büyümektedir. Dünyadaki 1.5 milyar Müslüman, hiçbir sigortacının göz ardı edemeyeceği potansiyel bir müşteri tabanını temsil etmektedir. Dahası, dünyadaki Müslüman nüfusun çoğunluğu genç (25 yaş altı) olup çoğu Müslümanın sigortasız durumda olması aynı zamanda potansiyel tekâfûl operatörleri için de önemli bir hedef kitledir.

Bu çalışmanın en önemli önerileri arasında, poliçe sahiplerinin refahını teşvik eden risk paylaşımına dayalı, dünyaca kabul gören bir iş modeli geliştirmeye ihtiyaç olduğu gösterilebilir. Dolayısıyla pazarın dünya çapında marka bilinirliği kazanması ve performans artırması gerekmektedir.⁹²

7. Salwa A. Hameed'in Çalışması (2014, Bahreyn)

Bu çalışmada iki farklı ülkede "Bahreyn ve Sudan" iki İslami sigorta şirketinin finansal raporlarını karşılaştırmaya çalışılmaktadır. Sudan 1979 yılında tekâfûl sigortasına ev sahipliği yapan ilk ülke olduğu yerdir. 2009-2012 yılları arasında bu iki şirketin mali raporlarının incelendiği bir vaka çalışması metodolojisi uygulanmaktadır. Vaka çalışması, 2009-2012 yılları arasında her ülkedeki her bir şirketi analiz etmek için kullanılır. Analiz şu ana alanlar içindir: 1) Finansal tabloların raporlanması ve bilgilerin açıklanması, yani Uluslararası Finansal Standartlar. 2) Muhasebe politikaları yöntemleri. 3) Her ülkede kullanılan modeller. 4) Masraflar ve ücretler. 5) Raporlamanın tutarlılığı. Her şirket için mali raporlar son dört yıl şirketten toplanmaktadır.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri Sudan'ın İslami sigorta sektöründe bir rol modeli olarak yüksek derecede şeffaflık ile muhasebe bilgilerinin zorunlu sunumunda uzun bir yol kat etmesi beklenebilmektedir. Bahreyn ve Sudan'daki İslami sigorta şirketleri arasındaki farklardan daha fazla benzerlik vardır. Farklılıklar, madde farklılıklarından ziyade altta yatan siyasi sistemin bir yansımasıdır.⁹³ Ayrıca, her iki şirket de çalışmanın yürütüldüğü muhasebe politikaları ve diğer açıklamalar açısından yüksek tutarlılık göstermiştir.

⁹² Global Report on Islamic Finance : *Islamic Finance - A Catalyst for Shared Prosperity?*, Islamic Development Bank Group, 2017, s.117-128.

⁹³ Salwa A Hameed, *Accounting Policies And Financial Reporting In Takaful Companies - A Case Study*, cilt.2, No.4, s.52-58.

8. Muhammed Sa'du Al-Carf'ın Çalışması (2013, Suudi Arabistan)

Bu çalışma bir dizi Arap ve İslam ülkesinin yasa ve yönetmeliklerinde kooperatif veya tekâfül sigorta modellerini tanımlamayı ve birbirleriyle karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, uygulamada kooperatif veya tekâfül sigorta şirketleri tarafından uygulanan sigorta modellerini tanımlamayı amaçlamıştır.

Tekâfül modellerinin katkının ödenmesi ve riskin ortaya çıkması durumunda ödenmesi gereken sigorta tutarı ile ilgili sistematik ve pratik olarak tazminatı temel aldığı görülmüştür. Ayrıca sigorta şirketlerinin bazıları poliçe sahipleri ile katkı toplama, yatırım yapma konularında vekalet modelini, diğerleri ise mudarebe, ücretsiz vekalet, karma modellerini kullanmaktadır. Tekâfül modelleri ve poliçeleri tamamen aynı olduğunu bilinmektedir. Sigorta poliçeleri yönetmelik ve mevzuatta belirtilenlere bağlı kalmaktadır. Ayrıca tekâfül ve kooperatif sigortası terimlerinin benzerliği görülmektedir.⁹⁴ Bu çalışma, tekâfül modellerinin başışa yansıtılacak şekilde yeniden biçimlendirilmesini önermektedir.

9. Macdi Mustafa Al-Zain'in Çalışması (2013, Sudan)

Bu çalışma Sudan'da sigorta sektörünün ekonomik kalkınmaya katkısının önündeki en önemli engelleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu engellerin en önemlisi ise zayıf yatırım politikası, düşük gelir, zayıf iş gücü ve zayıf sermayenin temsil ettiği değişkenler olarak sayılmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; Sudan sigorta şirketlerinin yatırım politikalarının zayıf olduğu ortaya çıkmaktadır. Sudan sigorta şirketlerinin uzun vadeli yatırım planlamaları yetersizdir. Rezerv kapasiteleri düşüktür. Reasürans ödemelerine kıyasla gelirleri kısıtlıdır. Sudan sigorta şirketlerindeki işçi sayısı da çok azdır. Bu şirketlerin çoğunun sermayeleri de yeterli değildir.

Çalışmanın en önemli önerileri arasında islami kooperatif sigorta şirketlerinde işletme sermayesini teşvik etmek için İslam mudarebe ve vekalet modelleri aracılığıyla yatırım

⁹⁴ Muhammed Saadu Al-carf, *Namazic el-Temin el-tavuni ve Mukavimatuh fi Bazı el-duvel el-Arabiye ve el-İslamiye*, El-mutamar el-duveli havl el-temin el-Tekâfüli, Trablus: 2013, s.11,31, 53.

politikaları benimsenmektedir. Uzun vadeli yatırımı artırmak için tekâfûl sigorta primlerini artırmak gerekmektedir.⁹⁵

10. Waheed Akhter'ın Çalışması (2010, Pakistan)

Bu çalışmada tanımlandığı gibi dünya genelinde beş tür tekâfûl modeli uygulanmaktadır. Her tekâfûl modeli, önceki modellerle ilişkili belirli sorunların bir sonucu olarak geliştirilmeye çalışılmaktadır. Tekâfûl fonundaki fazlalığın paylaşılması sorunu, alım yapan operatörlerin fazlalık miktarını paylaşmasını önler ve kazançlarını vekalet ücretine veya kâr payına sınırlar. Fıkıh ile ilgili konular, farklı düşünce ekollerine mensup şeriat alimleri tarafından, Şer'i meseleler hakkında farklı görüşlere sahip olduklarından tekâfûl modellerinde ortaya çıkarılmaktadır.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri vakıf fonlu ile vekalet modelinin İslam Fıkıh Konseyi ve Daru'l-Ulum Uleması tarafından onaylandıktan sonra Pakistan Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu tarafından onaylanmaktadır. Önceki tekâfûl modellerinin tüm ilgili konularını dikkate alıp en kabul edilen model olarak kabul edilmektedir.⁹⁶

Çalışmanın en önemli önerileri arasında katılımcıların haklarını göz ardı ederken hissedarların kârlarını en üst düzeye çıkarmak için eleştirildikleri için şirketin yönetim kurulunun hesap verebilirliği ile ilgili endişeleri ortaya çıkaran kurumsal yönetim konularının ele alınması gerekmektedir.

11. Tarik Nour Al-Huda Çalışması (2009, Sudan)

Çalışmada hayat sigortasının bankacılık risklerinden rolü incelenmektedir. Çalışmanın cevap aradığı soru şudur: “Sigortaları bankaların maruz kaldıkları risklerden korumak için çalışıyor mu”? Çalışmanın hipotezlerinin en önemlisi, sigorta şirketi tarafından ödenen teminatın bankacılık işleriyle yüzleşmek için yeterli olmamasıdır. Bankaları maruz kaldıkları risklerden korumak için sigorta işleri yapılmaktadır.

Çalışmanın en önemli sonuçları arasında bankacılık sistemindeki çalışanların sigorta bilinçlerinin zayıf olduğu, sigortanın bankaları bazı risklerden korumak için çalıştığı ve

⁹⁵ Macdi Mustafa Al-Zain ve diğerler, *Muavikat Musahamat Kitta el-Temin fi el-Tanmiye el-iktisadiye fi el-Sudan*, Macalat el-Ulum el-iktisadiye ve el-İnsaniye, 2013, s. 1-18.

⁹⁶ Waheed Akhter, *Takaful Models and Global Practices*, COMSATS Institute of Information Technology, Researchgate, Pakistan, 2010, s. 3-20.

Sudanlı sigorta şirketleri tarafından sağlanan teminatların yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.⁹⁷

12. Manal Ali Amseeb'in Çalışması (2007, Sudan)

Bu çalışmada 1999-2004 yılları arasında Sudan'daki İslami tekâfül sigortası deneyiminin değerlendirilmesi üzerine bir vaka olan Shikan Sigorta Şirketi ve İslam Sigorta Şirketi hakkında sınırlı bir inceleme çalışması yapılmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre tekâfül sistemine katılma başvurusu, hayat sigortası sistemindeki aynı prosedürlerle yapılmaktadır. Tekâfül sözleşmeleri aynı zamanda Şariat hükümlerine uygun sözleşmelerdir.

Çalışmanın en önemli önerileri arasında devletin tekâfül sistemini sosyal garantilerden biri olarak benimseyip, sigorta bilinci kazandırmak için farklı eğitim kademelerinde anlatımlar yapması ve taleplerin karşılanmasındaki bazı olumsuzlukları ele alması gerekmektedir.⁹⁸

13. Lam Yuked Ayukir'in Çalışması (2007, Sudan)

Bu çalışmanın sigorta hizmetlerinin pazarlanması ve sigortacılığa etkisinin Al-Salama Sigorta Şirketi üzerinde yapılan uygulamalı bir çalışmadır. Bu çalışmada pazarlamanın sigorta hizmetlerinde pazarlama alanındaki rolünü vurgulamaya çalışıp sigorta hizmetlerinin pazarlanmasında karşılaşılan sorunlar belirtilmektedir.

Çalışmanın en önemli önerileri ve sonuçları arasında; pazarlama hizmetlerinin iyi olması halinde şirketin daha fazla katılımcı sayısına ulaşacağı görünmektedir.⁹⁹

14. Ayoub Yahya Al-Taher Siddik'in Çalışması (2007, Sudan)

Araştırmada tekâfül sigorta şirketindeki toplam yazılı primler ile kooperatif sigortası talebi arasında ve tekâfül sigorta şirketinde kooperatif sigortasına yatırım yapmak ve

⁹⁷Tarik Noor Al-Huda, *Dever el-Temin fi el-Himaye min Mahatir el-Mal el-Masrifi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Omdurman Islamic University, 2009, s.20-25.

⁹⁸ Manal Ali Amsib, *Tecrübet el-Takaful el-İslami fi el-Sudan*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, El-Neelain Üniversitesi, 2007, s.35-40.

⁹⁹Lam Yukaj Ayukir, *Tasvik el-Hadamat el-Teminiya ve asariha ala el-İktitab*, Yüksek Lisans Tezi, Neelain Üniversitesi, 2007, s.57-60.

şirkette sigorta hizmetlerine olan talebi arttırmak arasında bir ilişkinin var olup olmadığı ele alınmıştır.

Sudan İslami Sigorta Şirketi, devlet destekli Shaikan şirketinin ardından Sudan sigorta piyasasında ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Şirketin diğer şirketlere göre avantajı tazminatları hızlı bir şekilde ödemesidir, fakat şirketin hiçbir şekilde tazminat birim ve yönetim yapısı gözlenmemektedir.¹⁰⁰

Bu çalışmanın önerileri ise şirketin sermayesinin ve gereksinimlerin artırılması, eğitim, yeterlilik ve teçhizat ile halkla ilişkilerin rolünün etkinleştirilmesi ve eğitim ve yeterlilik kursları ile acente ve üreticilerin koordine edilmesi.

15. Ali El-Atta Mohammed Omer'in Çalışması (2006, Sudan)

Bu çalışma 1980-2004 yılları arasında Sudan'daki geleneksel ve İslami sigorta uygulamalarını primlerin ve taleplerin büyümesi ve GSYİH'ye katkısı açısından karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma sigorta pazarına yapılan ana yatırım kanallarını açıklamakta ve pazar paylarını belirlemektedir. İçeriğinde tablolar, grafik gösterim ve oranlar yoluyla analitik bir veri yaklaşımını kullanmaktadır.

Çalışma araç sigortalarının en yüksek prim payına sahip olduğunu ve Sudan sigorta pazarındaki en yüksek talep payını aldığını kanıtlayıp, tarım ve hayvancılık pazar payı hem primler hem de taleplerde en düşük seviyede olduğunu ispatlamaktadır. Yatırım fonlarının çoğunun, düşük riskler nedeniyle mevduatlara ilave edildiği görülmektedir. Sudan'daki sigorta sektörü sermaye, nitelikli personel, farkındalık ve tarım ve hayvancılık kapsamı eksikliği nedeniyle hâlâ yeterli büyüklüğe ulaşamamıştır.

Çalışmanın en önemli önerileri arasında kapsamlı eğitim uygulanması, zorunlu sigorta getirerek tarım ve hayvancılık kapsamının desteklenmesi, küreselleşme zorluklarıyla yüzleşmek için sigorta sektörünün serbestleştirilmesi ve birleşme yoluyla sigorta şirketlerinin mali durumlarının güçlendirilmesi bulunmaktadır.¹⁰¹

¹⁰⁰ Ayoub Yahya Al-Taher Seddig, *Eser el-Temin el-Tavüni ala talep el-Hadamat el-Teminiya*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, El-Neelain Üniversitesi, 2007, s. 71-75.

¹⁰¹ Ali El-Atta Mohammed Omer, *An Evaluation of Insurance Business Practices in the Sudan for the Period (1980-2004)*, A Thesis submitted for Partial Fulfillment of M. Sc. degree in Economics, University of Khartoum, 2006, s.84-104.

16. Mübarek Abdul-Qader Muhammed El Hilali'nin Çalışması (1999, Sudan)

Bu çalışma, Sudan'daki sigortacılığın denetim ve kontrol sürecini değerlendirmeyi ele almış ve Sudan'daki sigorta ve genel kurumunun, sigorta şirketlerinin güçlü yanlarını belirleme ve gerçekleştirme ve bunları destekleme ve eksikliklerin nedenlerini belirleme ve bunlardan kaçınmaya çalışmadaki rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada, genel olarak sigortacılığın gelişimi, özel olarak hayat ve yangın sigortası, ayrıca Sudan'daki sigorta alanında yapılan çeşitli değişiklikler 1992'de Kontrol Kanunu'nun yayımlanmasında yapılan çeşitli değişiklikler incelenmektedir.

Araştırmacının ulaştığı en önemli sonuçlardan biri Sudan'daki sigorta şirketlerini denetlemek için Kamu İdaresi tarafından sigorta denetiminin ve Sudan'daki sigorta şirketlerinin performansının izlenmesindeki rolünün aktif hale getirilmesine odaklandığını vurgulamaktadır.¹⁰²

17. Osman Babikir Ahmed'in Çalışması (1997, Suudi Arabistan)

Suudi Arabistan'da yapılan bu çalışmanın ana amacı, Sudan'daki sigorta sektörünün geleneksel (faiz) sistemden, Müslüman fıkıhçılar tarafından yetkilendirilen İslam sistemine göre, sigortacılık işini düzenleyen yeni bir yasanın düzenlenmesi ve uygulanması ile 1992 yılı başında uygulanan kooperatif (İslami) sigorta sistemine dönüştürülme deneyiminin tanımlanması ve değerlendirilmesidir. Bu çalışmanın seçilmesinin nedenlerinden biri, Sudan'daki resmi mali otoritelerin İslami yasal ilkelere dayanarak orada sigortacılık faaliyetlerine başlamak için ciddi adımlar atmasıdır. Bu çalışmada sigortacılık faaliyetinin "yasal ve idari yönlerini" ve bunu İslami ilkelere göre çalışan bir sigorta sistemine dönüştürme olasılığı incelenmektedir.

Araştırmacının en önemli önerileri arasında şunlar bulunmaktadır: Sudan'daki kooperatif sigortası modelini anlamak ve uygulamak için yasal bir sorun olmadığına ulaşılmaktadır. Sudan'daki sigortacılık faaliyetlerinin teknik yönlerinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. İslami sigorta şirketleri, Çalışmanın en önemli önerileri arasında çok sınırlı bir ölçekte

¹⁰²Mubarak Abdul-Qader Mohammed El Hilaly, *Takvim amaliyat el-İşraf ve el-rakabat ala el-temin*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Neelain Üniversitesi, 1999, s. 56- 60.

İslami bir temelde mevcut olan retekâfûl/ İslami Reasürans Sistemi işine ihtiyaç duyulmaktadır. Tekâfûl sigortası işini bilen insan kaynakları sağlanmaktadır.¹⁰³

Bu Çalışmayı Önceki Çalışmalardan Ayıran Nedir?

Sudan'daki tekâfûl sigortası üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda, bu çalışmaların çoğu Sudan'daki tekâfûl sigortasını tanımlayıp, sadece teorik olarak alıp Sudan'daki sigorta şirketlerinin finansal performansını sınırlı bir şekilde ele aldıkları fark edilmektedir. Bu yüzden çalışmamız Tekâfûl Sigortası Açısından (Sudan Örneği) başlığı altındaydı. Bunun için, bu sınırlamayı gidermek için Sudan'ın tüm tekâfûl sigorta şirketleri ile ilgili bir vaka çalışması yapılacaktır. Şirketlerin hizmetlerinin coğrafi yayılımı ve pazarlama mekanizmaları, Şirketler tarafından sağlanan sigorta ürünleri vb. tekâfûl sigortasının büyüme fırsatları ve Sudan'daki tekâfûl Piyasasındaki İş Performansı Göstergeleri alınarak Sudan'daki tekâfûl sigortasının yakından tanımlanması, bileşenlerinin ve zorluklarının bulunup ve bu zorluklarla yüzleşmek için stratejik bir vizyon belirlemektedir.

¹⁰³ Ahmed, A.g.e, s. 92.

BÖLÜM 3. TEKÂFÜL SİGORTASI AÇISINDAN (SUDAN ÖRNEĞİ)

3.1. Sudan’da Tekâfül Sigortası

3.1.1. Tarihsel Bakış

Sudan'da sigorta çoğunlukla dış ticarete çalışan yerel kurumlar tarafından işletilen İngiliz, İsviçre, Fransız, İtalyan ve Mısır şirketlerinin acenteleri ve branşlarının ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Başlangıçta faaliyetleri öncelikle dış ticaret sigortası (deniz sigortası) ile sınırlıydı ve daha sonra yangın, kaza ve hayat sigortası gibi diğer sigortalarla da genişletilmiştir. Bu şirketler veya bağlı kuruluşların sayılarının 70'ten fazla ajans haline geldiği 1960 sonuna kadar hiçbir kontrole tabi değildi. Ancak, 1970 yılında Sudan hükümeti bu faaliyeti millileştirmeye karar verdiğinde ve ajansların çalışmalarını durdurduğunda 36 ajansa indirildi. Sudan pazarında altı ulusal şirket kuruldu. Sudan'da sigorta sektörünün gelişimi için bazı önemli adımlar şunlardır: ¹⁰⁴

1961 yılında Sudan’da ilk ulusal sigorta şirketi, “General Insurance Company” kuruldu. Uzaklaştırılan yabancı şirketlerin branşlarında hayat sigortası yapmaktadır.

1965 yılında “Blue Nile Insurance Company Limited” kuruldu.

1967 yılında “The Sudanese Insurance and Reinsurance Company Limited” kuruldu.

1968 yılında “The United Insurance Company” kuruldu.

1973 yılında, her türlü reasürans üzerinde çalışmak üzere “The National Reinsurance Company” kurulmuştur.

1976 yılında “The Sudanese Insurance and Reinsurance Companies” kuruldu. Üyeliği, tüm Sudan sigorta ve reasürans şirketlerini içeriyordu. Temel amaçlarından biri, sigorta bilincini yayarak Sudan'daki sigorta sektörünü geliştirmektir.

1979 yılında “The Islamic Insurance Company” kuruldu.

1981 yılında “The Nilein Insurance Company”, “The Middle East Insurance Company” ve “The Juba Insurance Company” kurulmuştur.

¹⁰⁴Insurance Sector in Sudan, *Historical Background*, Sudan Democracy First Group, Hartum, 2019, s.7-8.

1983 yılında “Shikan Insurance and Reinsurance Company” kurulmuştur.

1985 yılında “Al Baraka Insurance Company” kurulmuştur.

1989 yılında iki şirket kuruldu: “National Insurance Company” ve “Al Safana Insurance Company”.

“Red Sea Insurance Company” ve “Al Salama Insurance” ise **1992** yılında kuruldu.

Şu anda, Sudan sigorta piyasasında 14 adet doğrudan sigorta şirketi ve bir reasürans şirketi faaliyet göstermektedir. 1952'den 2019'a kadar olan dönemde, biri sağlık sigortası konusunda uzmanlaşmış olmak üzere 20 doğrudan sigorta şirketi sigorta pazarına girdi ve bu dönem içerisinde 6 şirket piyasadan çekilmiştir.

Günümüzde genel ve hayat sigortası alanında faaliyet gösteren dört şirket bulunmaktadır; General Insurance Company, Sudanese Insurance and Reinsurance Company, Blue Nile Insurance Company ve Islamic Insurance Company. % 100 devlet sektörü olan Shikan Insurance Company ve Modern Islamic Real Estate Insurance Company şirketleri hariç tüm sigorta şirketleri tamamen özel sektöre aittir. Sudanlı sigorta şirketlerinin çoğu Genel Arap Sigorta Federasyonu, Afrika Sigorta Organizasyonu ve Afro-Asya Sigorta Federasyonu'nun ortaklarıdır.¹⁰⁵

3.1.2. Sudan'daki Sigorta Sektörünün İslamlaştırılması

Sudan, İslam Şeriatı hükümlerine uygun olarak 1976 yılında Şam'da sigorta sözleşmelerinin yasallığı konulu konferansa katıldı. Bu konferansta Prof. Siddiq Mohammed Al-Amin Al-Dareer, geleneksel sigorta sözleşmesindeki şeriat yasağının Garar (risk) olduğuna dair bir bildiri sundu. Prof. Al-Dareer, geleneksel sigortanın tüm İslami hukuk ekollerine göre sözleşmeyi bozan birçok risk içerdiğine inanmaktadır. Bu nedenle, belli bir menfaatin varlığı nedeniyle risk içermesine rağmen, Malikiler tarafından kabul edilen Şeriat-uyumlu bir alternatif olan kooperatif sigortası sağlanmıştır.¹⁰⁶

¹⁰⁵A.e, s.9.

¹⁰⁶Insurance Sector in Sudan, a.g.e, s.10-11.

İslam Kurtuluş Cephesi (Inqaz) tarafından desteklenen askeri güç ülkenin yönetimini devraldığında, Sudan İslami Hareketi vizyonuna göre Sudan ekonomisinin ve Sigorta sektörünün İslamlaştırılması başladı. 1992 yılında İslami kooperatif sigorta sistemine geçmek için bir başkanlık kararnamesi çıkarılmıştır. Sudan, İslam ilkeleri olarak bilinen ilkeyi sigortacılık alanında uygulayan ilk ülkelerden biridir. İslami Sigorta Şirketi, 1979 yılında Faysal İslam Bankası'nın bir iştiraki olarak kuruldu. Daha sonra merkezi Suudi Arabistan'da bulunan Al Baraka Grubu'na bağlı olarak (Şeyh Saleh Kamel - Suudi Arabistan) Sudan'da kurulan Al Baraka Bank'ın içerisinde Al Baraka Sigorta Şirketi (1985) kurulmuştur.

1992 yılında 1960'taki sigorta denetimi ve izlenmesi hakkında kanun kaldırılmıştır. Sigorta gözetim ve kontrol kanunu tüm sigorta şirketleri faaliyetlerini İslami kooperatif sigortası şeklinde uygulamakla yükümlüdür. Sigorta Denetleme ve Kontrol Genel Kurulu (The General Authority for Insurance Supervision and Control) bu kanuna göre 1992 tarihli 219 sayılı bakanlar kurulu kararnamesi ile kurulmuştur. Kurum, çalışmalarına Hükümetin İslamcılığa yönelik genel eğilimi ile tutarlı bir dizi rehber yayınlayarak başlamıştır. 1992'den 1997'ye kadar olan süre sigorta denetleme ve kontrol yönetmeliğinin gözden geçirilmesi ve tartışılması dönemidir.

Bu dönemde aşağıdaki konular ve yönler gözden geçirilmiş ve tartışılmıştır:

1. 1992 Sigorta Denetleme ve Kontrol Yönetmeliğinin incelenmesi.
2. Her bir şirketin çalışmalarını düzenleyen ve İslami Şeriat hükümleri ile çalışan her şeyi kaldıran Ana Sözleşme ve Tüzüğün incelenmesi.
3. Tüm sigorta sözleşmelerinin (belgelerinin) gözden geçirilmesi ve Araplaştırılması ve İslam Şeriatı ihlallerinden arındırılması.
4. Sigorta şirketlerine yatırımın yönetildiği modeller.
5. Bölgesel reasürans şirketlerine katılım.¹⁰⁷

Sigorta Denetleme Kurumu çok sayıda çalıştay, toplantı ve konferans düzenlemiştir. Şeriat Denetleme Yüksek Kurulu tarafından sigorta konusunda sunulan tüm görüşler ve fetvalar tartışılmıştır.

¹⁰⁷ A.e, s.11-12.

3.1.3. Sudan Tekâfûl Sigorta Pazarındaki Sigorta Türleri:

Sudan'daki sigorta şirketleri dünya çapında bilinen birçok sigorta türünü uygulamaktadır. Sudan sigorta şirketleri tarafından yayınlanan sigorta poliçeleri şunlardır:

1. Araç sigortası: Üç kısma ayrılmaktadır:
 - a) Zorunlu motor sigortası: Araç kazaları nedeniyle hayatlarında ve mallarında başkalarının risklerine karşı sigortadır.
 - b) Sadece yangın ve hırsızlık sigortası: İsteğe bağlı bir sigortadır ve fiyatları sigorta şirketleri tarafından belirlenir.
 - c) Kapsamlı sigorta: Bu sigorta zorunlu ve kapsamlı sigortayı birleştirir.
2. Yangın ve Enerji Sigortası: Yangın kazaları sonucu meydana gelen kayıpları kapsamaktadır.
3. Kaza sigortası: Bu sigortanın en önemli türleri, Hırsızlık sigortası, medeni sorumluluk sigortası,
4. Mühendislik sigortası: Bu tip inşaat işlerini, sahaları ve yerleri etkileyen tehlikeleri kapsamaktadır.
5. Sağlık sigortası: Buna sağlık hizmetleri ve hasta sigortası dâhildir.
6. Tarım sigortası: Bu türün amacı, tarım topluluğunun (üretim, hasat, paketleme) ihtiyaçlarını dengelemeye ve güvence altına almaya yardımcı olmaktadır.
7. Deniz sigortası: Bu tip, ticaretin gerektirdiği korumayı, gemi ile nakledilen malların sigortasını sağlamaktadır.¹⁰⁸
8. Mikrofinans sigortası: Düşük gelirli kişileri bu risklerin olasılığı ve maliyeti ile orantılı primler karşılığında belirli risklere karşı koruyan sigorta türlerinden biri olarak kabul edilir (Küçük projelerin karşılaştığı tehlikeler).
9. Savaş riski sigortası: Savaşlardan etkilenenleri telafi etmektir.
10. Tekâfûl sigortası: Tekâfûl sigorta hayat sigortasına yasal bir alternatiftir.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Sami, a,g,e, s.84.

¹⁰⁹ A, e, s. 84-85.

3.2. Sudan'da Tekâfûl Sigortasının Yasal ve Düzenleyici Çerçevesi

3.2.1. Yasal Çerçeve

Sigortacılık işini düzenleyen bir yasa fikri 1955'te başladı ve birkaç çalışmadan sonra, aşağıdaki amaçlara ulaşmak için 1960 Sigorta Kontrol Kanunu kabul edilmiştir:

1. Sigortalı halkı, yeterli garanti sağlayamayan sahte veya zayıf şirketlerle uğraşmaktan korumak
2. Kalkınmada sigorta fonları kullanarak ekonomiye hizmet etmektir.
3. Güçlü bir ulusal sigorta piyasasını teşvik etmektir.¹¹⁰

Sigorta Denetleme Kurumu (ISA) Dünya genelinde sigorta sektörü, sigorta tüketicilerinin çıkarlarını korumak amacıyla öncelikli olarak hükümetler tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir. Bölgedeki birçok ülkede sigorta denetimi ve kontrolü devlet bakanlıkları içindeki birimler tarafından yürütülmektedir. Sudan'daki sigorta denetimi ve kontrolü, Maliye ve Ulusal Ekonomi Bakanı'nın doğrudan denetimi altında olan Sigorta Denetleme Kurumu'na (ISA) aittir.¹¹¹

3.2.2. 2001 Yılında Sudan'da Sigorta Kontrol Kanunu

Sigorta Departmanı iki ana hedefe ulaşmak için 1960 yılında kurulmuştur: Denetim ve sigorta şirketlerinin kontrolü ve o zamanlar Sudan'daki en büyük sigorta kuruluşu olan devlet mülkiyet sigortasının denetimi ve sigorta primleri tüm sigorta sektörünün yaklaşık %60'ını oluşturuyordu. Şubat 1992'de 1960 tarihli Sigorta Gözetim Kanunu kaldırılmıştır. 1992 Sigorta Denetleme ve Kontrol Kanunu, tüm sigorta şirketlerini İslami kooperatif sigortası şeklinde faaliyet göstermek zorunda bırakmıştır. Bu yasa uyarınca, Maliye ve Ekonomik Planlama Bakanı'nın gözetimi altında sigortacılık İşinin Denetimi ve Kontrolü Genel Kurumu kurulmuştur. 1992 Sigorta Denetleme ve Kontrol Kanunu, 2001 Sigorta

¹¹⁰Legal framework, *Insurance Sector in Sudan, Islamization and Corruption*, Sudan Democracy First Group, Hartum: 2019, s.10-11.

¹¹¹ Abdurrahman Jemal Yesuf, Insurance Supervisory Authority (ISA), *Islamic Economics and Finance in Sudan: An Overview*, Report No: 4, İstanbul: 2017, s.29.

Denetleme Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmış ve düzenlemesi 2002 yılında yayımlanmıştır.¹¹²

3.2.3. Sigorta Denetleme Kurumunun Kurulması

(Denetleme Kurulu) adlı bağımsız bir kamu kurumu oluşturulmuş ve tüzel kişiliği verilmiştir. Komisyonun merkezi Hartum vilayetinde olacaktır ve ihtiyaç duyulması halinde başka herhangi bir eyalette branş açabilir. Yetki, ilgili bakanın denetimine tabidir. Aşağıdaki maddeler Sigorta Denetleme Kurumunun amaçlarını göstermektedir:

1. Tüm sigortacılık işlerini denetlemek ve düzenlemek,
2. İlgili Bakanlığa aşağıdakiler hakkında tavsiyelerde bulunmak:
 - a. Bu kanunun hükümlerini uygulamak için genel politikayı belirlemek.
 - b. Sigorta sektörü ve sigorta şirketleri ile ilgili hususlar.¹¹³
3. En iyi hizmetleri değerlendirmek ve en azından maliyet geri kazanımı ilkesine göre geliştirmek.
4. Milli gelirin artmasına ve sağladığı hizmetlerin iyileştirilmesine katkıda bulunmak.
5. Kurumun faaliyetinin niteliği gereği istenen diğer amaçlar.
6. Bu yasada belirtilen şartlara göre şirketlere lisans verilmesi.¹¹⁴
7. Sigorta ve sigorta şirketleri ile ilgili her konuda Bakana rapor verip ve talep ettiği verileri sağlamaktadır.
8. Şirketleri vatandaşlar arasında sigorta bilincinin yayılmasına katkıda bulunmaya ve zarar azaltma projeleri geliştirmek için çalışmaya mecbur tutmaktadır.

3.2.4. Sigorta Şirketleri Yükümlülüklerine İlişkin Genel Hükümler

1. Konseyin tavsiyesi üzerine Bakan tarafından belirlenen oranlara göre, tüm şirketler tüm ulusal sigortacılığı reasürans yapmak zorundadır.

¹¹² Insurance Sector in Sudan, *a.g.e*, s.13.

¹¹³Kanun el-Rakaba ala el-Temmin li-senet 2001, *İhtisat el-Hayye ve Sultatiha*, Heyet el-Rakaba ala el-Temin, Hartum: 2001, s.4

¹¹⁴A.e, s.4.

2. Her şirket bu yasa hükümlerine uygun olarak sigortacılık uygulama ruhsatı alındığı tarihten itibaren iki yıllık bir sürenin bitiminden sonra, Konseyin tavsiyesi üzerine Bakan tarafından belirlenen sigorta işlerinin fazlalığının bir oranı olarak Sudan'da faaliyet gösteren herhangi bir bankaya yatırmalıdır.
3. Genel sigortacılık yapan her şirket zaman zaman Kurum tarafından belirlenen oranla orantılı olarak yürürlükteki riskleri karşılamak için yedek fon bulundurmak zorundadır.
4. Her sigorta şirketi uzman tarafından kararlaştırılan muhasebe rezervinin Kurum tarafından onaylandığı ve “Tekâfül Fonu” adlı bir fon oluşturmalıdır.
5. 42, 43 ve 44 üncü madde hükümlerine göre komisyon rezerv fonlarının nasıl yatırılması gerektiğini belirler.
6. Hiçbir şirket 42, 43 ve 44 üncü madde hükümlerine göre tahsis edilecek herhangi bir gayrimenkulü, rezerv veya fonları ipotek edemez veya satamaz veya elden çıkaramaz.
7. Her şirket, hissedarların kâr veya zarar gösteren işlemleri için ayrı hesaplar bulundurmalı ve ayrıca her bir sigorta türü için doğru ve yerine getirilmiş hesapları ayrı tutması şartıyla, fazlalık veya açığın oluşturulduğu poliçe sahiplerinin işlemleri için diğer hesapları tutmalıdır.¹¹⁵
8. Her şirket Kuruma yıllık olarak aşağıdaki belgeleri zamanında teslim eder:
 - i. Gelir, giderler, teknik karşılıklar veya şirketle yapılan her türlü taahhüt ve her bir sigorta işi için çözülmemiş tazminat karşılığıdır.
 - ii. Artı ve açık hesabı ile kâr ve zarar hesabıdır.
 - iii. Bilanço ve hissedarlar ile aboneler komitesi yönetim kurulu raporudur.
9. Her şirket, bu kanunun hükümlerine uygun olarak, yasal denetçiden alınan bir sertifika ve Şariat Denetleme Kurulundan alınan bir sertifika ile desteklenen her mali yıl için Kuruma denetim hesapları sağlamalıdır.

¹¹⁵Kanun el-Rakaba ala el-Temin li senet 2001, *a.g.e.*, s.20-25.

10. Sudan'daki faaliyetlerini herhangi bir ya da daha fazla sigorta türünden durdurmak isteyen her şirket, kuruma bunu bildirmek zorundadır.
11. Bakan bunun Komisyonun tavsiyesi üzerine, genel bir ekonomik ihtiyaç varsa, herhangi bir kişi veya gruba mal veya menfaatlerini sigorta altına alma emri verebilir.
12. Kurumdan geçerli bir lisans almadıkça, hiç kimsenin sigorta acentesi veya üreticisi olarak sigortacılık yapmasına izin verilmez.

3.2.5. Yüksek Şeriat Denetleme Kurulu (HSSB).

1992 Denetim ve Kontrol Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca ve kararlarla tutarlı hükümetin tüm ekonomiyi İslami olmayan işlemlerden kurtarmak için verdiği kararlar 1992 Denetim ve Kontrol Kanunu'nun 7. maddesi ile uyumlu ve tutarlı olmalıdır. Maliye ve Ulusal Ekonomi Bakanı, Sigorta Denetleme Kurumu'nun (ISA) Yüksek Şeriat Denetleme Kurulunu The High Shari'ah Supervisory Board in Sudan/ HSSB kuran 1992 tarihli 219 sayılı Bakanlık Kararı'nı aşağıdaki temel hedeflerle yayınladı;

1. Sigorta Denetleme Kurumu tarafından gündeme getirilen konularda fetva çıkarmak.
2. Sigortacılık işlemlerini İslami olmayan işlemlerden arındırmak.
3. Şeriat Denetleme Kurulları ile piyasada faaliyet gösteren farklı sigorta şirketlerinin vizyonunu harmanlamak ve birbirleriyle uyumlu hale getirmek.

HSSB, Denetleyici Sigorta Otoritesi tarafından düzenlenen diğer herhangi bir organa ait her türlü belge, kayıt veya yazışmayı inceleme ve inceleme yetkisine sahiptir. Şeriat kurallarına ve ilkelerine uygunluklarını sağlamak için piyasada faaliyet gösteren tüm şirketlerin faaliyetlerini denetleme ve izleme yetkisine de sahiptir.¹¹⁶

HSSB tarafından Şeriat konularında verilen fetvalar zorunludur ve piyasada faaliyet gösteren şirketlerin herhangi bir Şeriat Denetim Kurulları tarafından verilen fetvaları geçersiz sayılmaktadır.

¹¹⁶ Yesuf, *a.g.e*, s.29.

İslami Sigorta Şirketinin Kuruluşuna İlişkin Temel İlkeler yukarıda belirtildiği gibi yeni bir şirketin kurulması ve tescil edilmesinin yasal çerçevesine uymak için, Faysal İslam Bankası Şeriat Denetleme Kurulu aşağıdaki ilkeleri belirlemiştir;

1. Uygulamayı yönetmek ve yönlendirmek için bir Şeriat Denetleme Kurulunun oluşturulmasıdır
2. Her bir taraf için bir hesap olmak üzere iki ayrı ve ayrı hesap tutarak pay sahiplerinin ve poliçe sahiplerinin fonlarının ayrılmasıdır.
3. Şeriata uyumlu araçlara fon yatırımı yapılması.
4. Fazlalık (varsa), poliçe sahiplerine yalnızca Yönetim Kurulu tarafından kararlaştırılan ve Şeriat Denetleme Kurulu ile Poliçe Sahipleri Genel Kurulu tarafından onaylanan şekilde dağıtılacaktır.¹¹⁷

Sudan sigorta kanunu, sigorta alanında faaliyet gösteren tüm şirketlerin kooperatif sigorta modeli uygulamalarını şart koşturmaktadır. Dünyanın hemen hemen her yerinde sigorta piyasasının denetimi, düzenlenmesi ve kontrolünün yapılması gerekmektedir Sigorta sektörünün asıl amacı, poliçe sahiplerinin çıkarlarının yanı sıra diğer yatırımcılarının ve alacaklıların çıkarlarını korumaktır. Sudan'daki sigorta kurumları, şirketlere lisans verebilmek için şirketlerden belirli bir sermaye ortaya koymalarını istemektedir ve bu sigorta sektörünün sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Ulusal Denetim Otoritesi ve sermaye sahipleri, sigorta sektöründeki en son gelişmeleri takip etmek ve bunları izlemek için sigortacılıkta sermaye ile ilgili konuları incelemek için uzman kişilere danışmak gerekmektedir.¹¹⁸ Yukarıdakilere dayanarak, tüm Sudan sigorta şirketlerinin Sudan'daki Sigorta Denetleme Kurumu tarafından çıkarılan İslami tekâfül sigorta yasalarına uygun hale geldiği söylenebilir. Bunun nedeni ise, yürürlükte olan yasa şimdiki tüm sigorta faaliyetlerini kooperatif sigortası temelinde düzenlemektedir. Şirketler, Sigorta Denetleme Kurumu tarafından çıkarılan kanunlara uymak için esas sözleşmelerini incelemekle yükümlüdür. Sigorta Denetleme Kurumu, 1958 yılında ilk ulusal sigorta şirketi “Khartoum Insurance Company”den sigortacılık uygulama lisansını geri çekti. Bu prosedürün ana nedeni, Sudan'da sigortacılık işini düzenleyen yeni yasa ile

¹¹⁷A.e, s.30.

¹¹⁸ Sudan Democracy First Group, *a.g.e*, s.30-32.

ilgili şirketin yönetiminin uyumsuzluğudur.¹¹⁹ Sudan'ın yasal çerçevesinin deneyimi çok açıktır ki, sigorta kooperatifleri sistemine göre sigorta hizmetleri vermekten kaynaklanan risklere maruz kalmadan sigorta kurumlarının geleneksel sigorta yerine kooperatif sigortası esasına göre hareket etmeleri oldukça mümkündür.

3.3. Sigorta Büyüme Fırsatları ve Sudan'daki Tekâfül Piyasasında Performans Göstergeleri

Bu bölümde, Sudan'daki tekâfül piyasasının performans göstergeleri ve sigorta sektörünün Sudan ekonomisinin büyümesine sağlayacağı katkılar ele alınmıştır.

3.3.1. Büyüme Fırsatları

Sudan'daki finans sektörü, sigorta dahil birçok farklı finans aracıyla faaliyet göstermektedir. Sudan İslami tekâfül sigortası, en uzun maziye sahip olan, kabul edilebilir en iyi Şariat uyumlu sigorta uygulaması olmaya devam etmektedir. Şu anda, sigorta sektörü 9 genel sigorta şirketi, 4 karma sigorta şirketi ve iki reasürans sigorta şirketi olmak üzere 15 şirketten oluşmaktadır. Sudan'daki yaptırımlara rağmen, sigorta sektörü kuruluşunu güçlendirmeye devam etmektedir ve 2010'dan 2013'e kadar son birkaç yılda iyi bir performans sergilemiştir. Kurumsal açıdan, (ISA) tarafından yönetilmektedir.

2011'den 2013'e kadar Sudan'daki sigorta sektörü, 2013 yılına kadar %21,7 bileşik yıllık büyüme oranı artışla 1,007 milyon SDG'ye ulaşan katkılarla güçlü bir büyüme yaşamaktadır. Sadece 4 sigorta şirketi tarafından temsil edilen bileşik sigorta işi, 2013 yılı sonuna kadar Sudan'daki sigorta katkılarının %62'sini temsil etmekte olup yine de sigorta sektörlerinin mütevazı bir oranını temsil etmektedir.

Sudan'daki sigorta sektörü sınırlı nüfuzla hala nispeten küçüktür. Bu hükümetin İlk Beş Yıllık Planı (2007-2011) ve İkinci Beş Yıllık Planı (2012-2016) tarafından yönlendirilen mevcut ekonomik iklim ışığında bol miktarda büyüme fırsatı yaratmaktadır.

Altyapı gelişimindeki büyüme, hükümetin finanse edebileceğinin ötesinde önemli miktarda fon gerektirmektedir. Sonuç olarak, özel sektörün altyapı finansmanı ve risk

¹¹⁹ Ahmed, *a.g.e*, s.80-81.

korumada kilit bir rol oynaması gerekecektir. Sudan hükümeti şu anda sigortacılık sektöründe yoğun bir şekilde yer almaktadır. Bununla birlikte, daha yüksek riskli altyapı projelerinin hızlı bir şekilde genişletilmesi, hükümetin şu anda sunabileceğinden daha cazip koruma planları için talebi artıracaktır.

Buna karşılık hem devlete ait hem de özel sigorta şirketleri, altyapı gelişiminin geleceğinde önemli bir rol oynama fırsatına sahip olacaktır. Bununla birlikte, başarılı olmak için sigortacıların hükümetin Kamu Özel Ortaklığı mekanizmaları yoluyla özel sektör ve STK'lar (Sivil toplum kuruluşları) ile ortaklığını güçlendirmeyi düşünmesi gerekecektir. Bu tür altyapı projeleri için artan fon ihtiyacı ile sigorta sektörü, risk koruması sağlamada ve aynı zamanda proje finansmanından ipotek riski taşımada hayati bir rol oynayacaktır. Altyapı projelerinin farklı aşamalarında sigorta, mülk sigortası ve kişiselleştirilmiş ürünler de kullanılmalıdır.¹²⁰

3.3.2. Sudan'da Ekonomik Kalkınmada Sigorta Sektörünün Önündeki Engeller

1. Yatırım Politikası:

Sigorta şirketleri yatırım stratejilerini, aciliyet politikasına ve maksimum kâr hedefi politikasına göre belirlemektedir. Bunun nedeni ise riskin fazla olduğu bir ortamda kârı maksimuma çıkartabilmek için yatırımların dikkatli bir şekilde piyasadaki bilgilerin doğruluğunu analiz edilip incelendikten sonra yatırımın yapılması gerekmektedir. Aksi bir durumda şirketler yatırım yapmakta zorlanacak ve faaliyet ile kâr arasında çatışmaya neden olacaktır.

2. Reasürans

Sigorta şirketi portföylerinin dengesi, risklerin dağıtılması ve sigorta para birimlerinin büyüklüğünün artması, Sudan'daki sigorta sektörünün hacminin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sigorta sektör hacminin büyümesi nedeniyle sigorta şirketlerinin katlandığı risklerin paylaşılabilmesi ve sigorta sektörünün varlığını istikrarlı ve güvenli

¹²⁰ Yesuf, *a.g.e*, s.26-27.

sürdürebilmesi için reasürans şirketlerinin varlığı, niteliği ve sayısı önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, Sudan'daki sigorta şirketleri yalnızca Avrupa'yı, ardından Afrika'yı, ardından Afrika Reasürans Kurumunu ve primlerin küçük bir kısmını Asya ülkelerinde, özellikle İslam ülkelerinde reasürans yapmaktadır. Sudan'daki sigorta şirketleri, reasürans şirketine % 50'den az olmayan bir pay vermekle bağlayıcı bir kararla yükümlüdür. Ulusal Şirket ve Lagos merkezli Afrika Reasürans Şirketi ile %5 bir zorunlu pay ve Tercihli Ticaret Bölgesi Reasürans Şirketi (COMESA) için %15, bir başka zorunlu pay olduğu, dağıtım oranlarının küresel ve yerel pazarlar için dalgalandığı ve bunun Yıldan yılı, bu rakamlar Sudan sigorta piyasasının küresel piyasadaki yüksek reasürans oranlarına bağlı olduğunu ve bu nedenle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Değişkenleri ile reasürans, özellikle 2002'de petrol teminatına girdikten sonra sözleşmelerde büyük önem taşımaktadır ve çok tehlikeli teminatlardan biri olarak kabul edilmektedir.

Finansal durumdaki güven faktörü, sigorta sektörünün başarısı ve refahı için temeldir. Sudan'daki sigorta şirketleri, kayıp korkusu ve poliçe sahiplerine karşı yükümlülüklerini yerine getirememesi ve Sudan'da reasürans şirketlerinin yok denecek kadar az olması nedeniyle Sudan'ın sigorta piyasasının küresel reasürans pazarına dayandığı görülmektedir. Sigorta branşlarının elde tutma oranları bir branştan diğerine farklılık gösterdiğinden, bunun nedeni bazı sigorta branşlarının şirketlere yönelik bağlayıcı anlaşmalarla elde tutma oranlarına bağlı olmasıdır. Örneğin, otomobil şubesi şirket için % 80'lik bir elde tutma oranına sahiptir ve primlerin % 20'si reasürans şirketine veya şirketlere iade edilmektedir.¹²¹

3. İş Olanakları Sağlamak:

Üretken projelerin kısa sürede yeniden başlatılması, iş ve gelir sağlar ve garanti eder. Bu bağlamda, birçok aile için yaşamın devam eden gerekliliklerinin garantisidir.

4. Sigorta Şirketlerinin Sermayesi:

Kooperatif sigortası, katılımcıları birbirlerine yardımcı olmasını amaçlamaktadır. Kooperatif sigorta sistemindeki katılımcı, sigorta işleminden kâr amacı gütmeyen

¹²¹ Al-Zain ve diğerler, *a.g.e*, s.19-21.

sermayesi olan kuruculara gerek kalmadan, sigorta fonuna ödediği primlerin tamamının veya bir kısmının bağışçısı olarak kabul edilir ve gerektiğinde ödenen taksitlerle tazmin etmektedir. Ticari sigorta şirketi, şirketin sigorta primlerinden elde ettiği sigorta fazlasından kâr elde etmeyi amaçlarken, İslami sigorta ise bu fazlalıkları sermaye sahiplerine değil, her birinin primlerinin yüzdesine göre katılımcılara dağıtmaktadır.

Kooperatif sigortası deneyiminin hala sermayenin karşılaştığı sorunları ele alması gerekmektedir. İslami sigorta şirketlerinin çalışması zorunludur, bu nedenle sermaye mevcut değilse, İslami sigorta şirketi asla var olmayacaktır. Ve daha sonra sigorta primleri geldiğinden, yasal gereksinimleri karşılamak ve iş yardımları sağlamak için kooperatif sigorta şirketlerinde sermaye ihtiyacı var olacaktır.¹²²

3.3.3. Sudan'daki Tekâfül Piyasasında İş Performansı Göstergeleri

2017 yılında sigorta primleri, 2016 yılına göre % 63,2 oranında büyüyerek 4.996,5 Sudan lirası oldu. Shikan ve İslami şirket, pazar primi büyüklüğünün % 50 oluşturdu. Araç Sigortası en büyük sigorta branşıdır, toplam yazılı sigorta primlerinin % 54,6 oluşturmaktadır. Ondan sonra Emlak ve kaza branşından %12,4, sağlık sigortası %10,4 ve en zayıf branştan sonra sadece %2 olan hayat sigortası gelmektedir.

Tablo 12: Sudan'da Sigorta Sektörünün Organizasyon Yapısı

Açıklama	2017'deki sayı
Reasürans Şirketleri	1
Comesa Reasürans Şirketi (Tekâfül Reasürans Penceresi)	1
Sigorta Şirketleri	14
Sigorta Acenteleri	269
Sigorta Sağlayıcıları	1029
Muayene Ve Uzlaştırma Uzmanları	105
Sigorta Brokerleri	10
Sağlık sigortası hasar yöneticileri	3

Kaynak: El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani, *Tarkibat Suk Al Taamin Alsudani*, Heyet el-rakaba ala el-temin, Hartum: 2016, s.22, <https://www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf>, Son erişim (20/01/2020)

¹²² A,e, s.20-21.

Sudan sigorta pazarı, biri devlete ait olan 14 sigorta şirketinden, COMESA'nın Zebri şirketinin reasürans ofisinde uzmanlaşmış bir şirketten oluşmaktadır. Piyasada doğrudan sigorta komisyoncuları ve reasürans brokerlerinin yanı sıra, sağlık sigortası tazminatlarının kayıpları ve yöneticilerinin teftiş ve çözümü için uzmanlar da dahil olmak üzere, sigorta acenteleri ve sağlayıcıları dahil olmak üzere doğrudan sigorta komisyoncuları bulunmaktadır. Sigortanın Hartum Menkul Kıymetler Borsası ve Sudan sigorta ve reasürans şirketleri Birliği, tahkim organları ve uzmanlar tarafından yönetilen sigortacılık sektörü ile ilgili şirketlerin ve meslek birliklerinin genel sicili ile yakın bir ilişki içerisinde.

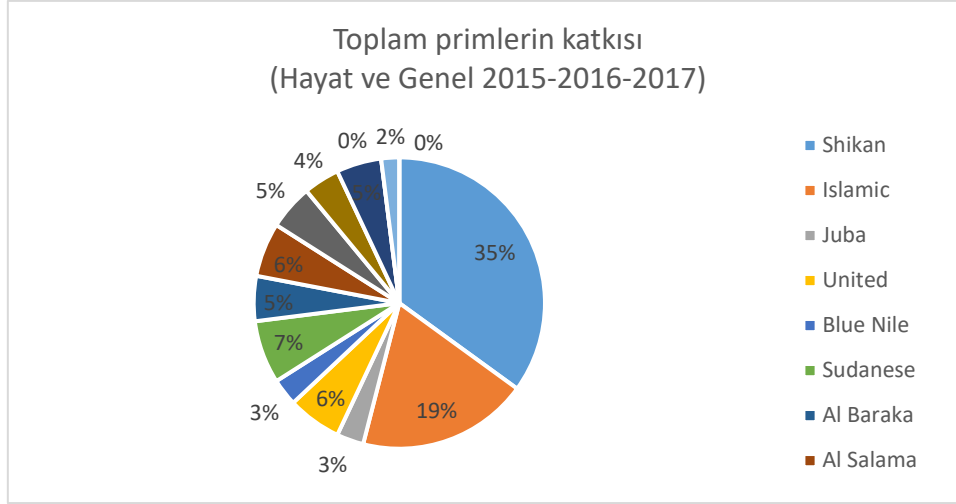
Sudan'daki tekâfül piyasasındaki 2015-2017 yılları arasındaki iş performansı göstergeleri aşağıda tablo ve şekiller üzerinden detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 13: Sudan Sigorta Şirketlerinin Piyasa Katılımı

Sigorta şirketlerinin toplam prime katkısı (Hayat ve Genel 2015-2016-2017) (para birimi: Milyon Sudan pound)					
Şirketler		Toplam			
Üç yıl		2015	2016	2017	Ortalama
1	Shikan	864.3	1,000.80	1,596.40	35%
2	Islamic	400.1	613.2	920.2	19%
3	Juba	72.8	78.6	129.2	3%
4	United	108.2	186.7	275.3	6%
5	Blue Nile	63.6	92.8	119.2	3%
6	Sudanese	99.4	245.1	438.1	7%
7	Al Baraka	83.6	159.9	294.7	5%
8	Al Salama	112.3	174.1	305.9	6%
9	Middle East	107.5	131.7	256.3	5%
10	Cooperative	93.9	141.1	203	4%
11	Nilein	89.5	179.4	314.1	5%
12	General	2.7	6.7	30.6	0%
13	Al Safna	28.1	51.6	85.5	2%
14	Specialized			27.8	0%
Toplam		2,126.00	3,061.60	4,996.50	100%

Kaynak: El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani, *Musahamat el-Şarikat fi el-aksat el-mubaşira*, Heyet el-rakaba ala el-temin, Hartum: 2016, s.10, <https://www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf>, Son erişim (20/01/2020)

Tablo 13'de Sudan'daki sigorta şirketlerinin 2015-2017 yıllarında pazara katılımı gösterilmektedir. 2017 yılında sigorta primleri, 2016 yılına göre % 63,2 artışla 4.996,5 Sudan pounduna ulaştığı görülmektedir. Shikan Şirketi ve İslami Şirket, piyasa primi hacminin %50 hakimdir. Shikan sigorta şirketi, piyasadaki toplam sigorta primlerinin% 35'ini kontrol ettiği için Sudan'daki tekafül piyasasında ilk sırada yer almaktadır. Şirketin primleri ise 2015 yılında 864,3 milyon Sudan pound, 2016 yılında 1.000,80 milyon , 2017 yılında 1.596,40 milyon olarak kaydedilmiş ve bu nedenle bu dönemdeki toplam sigorta primleri açısından lider şirket olarak kabul edilmiştir. İkinci sırada 2015, 2016 ve 2017 yıllarında sırasıyla 400,1, 613,2 ve 920,2 milyon Sudan pound tutarında prim kaydeden İslami sigorta şirketi yer almaktadır. Böylece piyasadaki toplam sigorta primlerinin % 19'unun İslami sigorta şirketine ait olduğu tabloda görülmektedir. Bu şirket ise 1979'da kurulup İslami kooperatif sigorta sistemini dünyada işleten ilk İslami sigorta şirkettir ve genel olarak İslami ekonominin ve özel olarak da sigortacılık sektörünün İslamlaşmasına aktif olarak katılmıştır. United ve Al Salama Sigorta Şirketi'nin,% 7'yi kontrol eden Sudanese Şirketten sonra piyasadaki toplam sigorta primleri üzerinden eşit bir oranı (% 6) kontrol ettiği de görülmektedir . Ayrıca Al Baraka, Middle East ve Nilein sigorta şirketinin piyasadaki sigorta primlerini her yıl farklı sigorta tutarları ile eşit koşullarda% 5 oranında kontrol ettiğini gösterilmektedir. General ve Specialized Şirketi'nin% 1'den (% 0,4 ve% 0,3) daha düşük oranlar kaydettiği dikkat çekicidir. Buradan 2015 yılı toplam sigorta primlerinin 2.126 milyar Sudan poundu, 2016 yılı için 3.061.60 milyar Sudan poundu ve son olarak 2017 yılı için 4.996.50 milyar Sudan poundu olduğu sonucuna varılabilir. Bu toplamlara baktığımızda, 2015 yılının 2016 ve 2017 yıllarına göre Sudan sigorta pazarında en düşük katılım miktarını kaydettiğini görülmektedir.

Şekil 7: Toplam Primlerin Katkısı

Kaynak: Kaynak: Heyet el-rakaba ala el-temin, *El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani lil-fatra ma beyn 2013-2017* Hartum, raporlarından¹²³ elde veriler derlenerek aşağıdaki tablo ve şekiller tarafımdan oluşturulmuştur.

Sudan sigorta piyasası, piyasa faaliyetlerinin çoğunu kontrol eden birkaç şirkete bağlıdır ve pazar payının geri kalanı şirketler arasında dağıtılmaktadır. **Şekil 7’de** 14 şirkete dayanan Sudan sigorta piyasasının beş şirket tarafından kontrol edildiğini ve toplam pazar payının yaklaşık dörtte üçüne eşdeğer bir katkı ile % 75 olduğunu ve bu çalışma, yıllar arasında artış ve azalışların olduğunu göstermektedir. Dört şirket için 2015 yılı pazar katılımının % 69,2 olduğu tahmin ediliyor ve bir sigorta şirketinin, piyasaya katılım açısından pazarın dengesizliğini göstermektedir. Sigorta şirketlerinden bir olan Shikan Sigorta Şirketi’nin pazar payının % 35’ini kontrol ettiği görülmektedir. Sonuçlar sayesinde, piyasa katılımı zayıf ve basit sermayesi olan şirketlerin bir araya getirilmesi ulusal pazara daha fazla yararlı olduğu tespit edilmiştir.

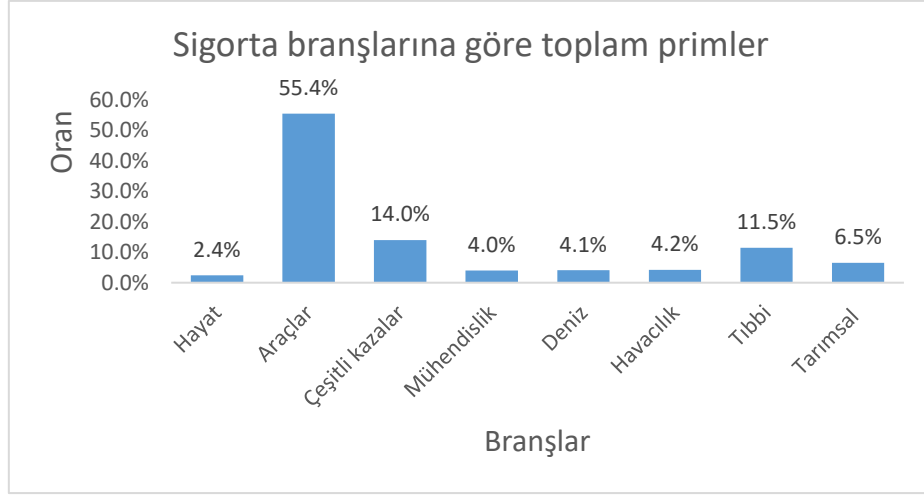
¹²³ Kaynağın içerisindeki verilere bu linkten , www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf ulaşabilirsiniz.

Tablo 14: Sudan’da Sigorta Primlerinin Geliştirilmesi 2013-2017

Sigorta branşlarına göre toplam primler (Para birimi: milyon Sudan Pound)						
Branş / yıl	2013	2014	2015	2016	2017	%
Tekâfül (Hayat)	54.6	56.7	60.7	74.9	98	2
Genel Sigorta						
Araçlar	736.8	872.3	1,014.00	1.753.80	2,728.30	55
Çeşitli kazalar	338.8	319.1	262.2	417.5	620.5	12
Mühendislik	37.1	42.9	61.9	98.2	310.8	6.2
Deniz	106.9	109.7	103.5	105.1	178.5	3.6
Havacılık	122.1	101	88.6	97	218.1	4.4
Sağlık	241.1	248.1	297.9	330.8	521.3	10
Tarımsal	80.7	173.2	184.3		321	6.4
Genel Sigorta	1,583.10	1,773.80	2,065.30	2,986.70	4,898.50	98
Toplam prim	1,637.70	1,830.50	2,126.00	3,061.60	4,996.50	100
Yıllık büyüme oranı	12	16.1	44	63.2	173	

Kaynak: El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani, *Elt-aminat El-ame*, Heyet el-rakaba ala el-temin, Hartum: 2016. Contribution of insurance companies to the total premiums, Insurance Sector in Sudan, *Islamization and Corruption*, Sudan Democracy First Group, Hartum: 2019, s.17-18.

Sudan sigorta pazarına, farklı sigorta türleri için prim geliştirme açısından büyük değişiklikler eşlik etmiştir. Sudan’daki sigorta işlemleri iki ana türe ayrılır: Birincisi az sayıda sigorta şirketi tarafından uygulanan hayat sigortası ve ikinci tip araç sigortası, yangın, denizcilik ve diğer sigorta türleri gibi diğer tüm sigorta türlerini içerir. Prim hacmi bakımından en büyük branşın araçlar branşı olduğu kaydedilmektedir. **Tablo 14’deki** verilerden hareketle aşağıda sigorta branşlarına göre primler ve yıllık büyüme oranları şekilleri oluşturulmuştur.

Şekil 8: Faaliyet Türüne Göre Sigorta Primi Katkı Oranları 2013-2017

Kaynak: **Kaynak:** Heyet el-rakaba ala el-temin, *El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani lil-fatra ma beyn 2013-2017* Hartum, raporlarından¹²⁴ elde veriler derlenerek aşağıdaki tablo ve şekiller tarafımdan oluşturulmuştur.

Şekil 8'e baktığımızda hayat sigorta katkı oranının genel sigorta branşına kıyasla çok zayıf olduğunu ve burada bu tür bir sigortanın şirketlerin 14 şirketten sadece 4 şirket tarafından uygulandığını ve bu da şirketlerin ilgi eksikliğini göstermektedir. Hem de araç sigortasının diğer sigorta türleri arasındaki katkının en büyük oranı olarak kaldığı açıktır ve çok büyük bir katkı sağladığı kabul edilmektedir. Bu durumda araç sigortasının toplam sigorta pazarı içerisinde büyük bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Büyük bir paya sahip olmasının nedenlerinden biri ise, Sudan'daki insanların sigorta faaliyetleri ile ilgili bilgilerinin olmaması ve bilgisi olan insanların araba sigortacılığını tercih etmesi olarak ifade edilebilir. Diğer sigorta türlerinin ortalaması %45 ve taşıt sigortası tüm sigorta piyasası operasyonlarının %55'ini temsil etmektedir. Araç sigortasından sonra %14 olan çeşitli kazaların sigortası gelir ve ardından ortalama katkı oranı %11 olan sağlık sigortasından sonra gelmektedir.

Ayrıca, diğer tüm sigorta türlerinin yıldan yıla artması ve azalması nedeniyle istikrarlı bir katkı oranı oluşturmadığına dikkat çekilmelidir.

¹²⁴ Kaynağın içerisindeki verilere bu linkten , www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf ulaşabilirsiniz.

Burada, tarım ve hayvan sigortasının, devletin hayvancılık ve tarım arazilerinden sahip olduğu oranla karşılaştırıldığında çok zayıf bir katkı oranı oluşturduğuna dikkat edilmelidir. Bu da çiftçilere ve çobanlara tarım ve hayvan mülkiyeti sigortasının önemi konusunda eğitim vererek bu iki sigorta türüne (tarım-hayvan) dikkat etme ihtiyacı duymaktadır. Deniz sigortasının incelenen yıllarda basit ve dalgalı bir katkı oranı oluşturduğunu ve ortalama %4,1 katkı oranıyla Sudan ihracatının zayıflığına ve oynaklığına atfedilebilir. Ayrıca, çalışma yıllarında ortalama katkı oranının %4 olduğu mühendislik sigortasının zayıf katkısına dikkat edilmelidir. Sudan sigorta şirketlerinin havacılık sigortası risklerini karşılamamasının yanı sıra, Sudan'ın uçaklardan hava filosuna sahip olmasının zayıflığından dolayı havacılık sigortasının zayıf katkısına dikkat çekiyoruz. Savaş riski sigortası ile ilgili olarak, 2014 yılından önce sigorta pazarında açıkça bilinmemektedir, bu nedenle sonuçları çalışma yıllarına genelleştirilemez.

Şekil 9: Sudan’da Sigorta Primlerinin Yıllık Büyüme Oranı 2013-2017

Kaynak: **Kaynak:** Heyet el-rakaba ala el-temin, *El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani lil-fatra ma beyn 2013-2017* Hartum, raporlarından¹²⁵ elde veriler derlenerek aşağıdaki tablo ve şekiller tarafımdan oluşturulmuştur.

Şekil 9’da net primlerin yıllık sürekli bir büyüme oluşturduğunu göstermektedir ve bu Sudan sigorta piyasası için net primlerdeki değişim oranından her yıl bir önceki yıla göre artış gösterebilir ve 2014 yılındaki artış oranının çalışma yılları için en düşük değişim

¹²⁵ Kaynağın içerisindeki verilere bu linkten , www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf ulaşabilirsiniz.

oranı olduğunu görüyoruz. Yıllık gelirlerdeki artışın 2017 yılında ortalama %173 oranında arttığı söylenebilir. Yıllık büyüme hızına bakıldığında, 2013 yılından 2017 yılına kadar değişen oranlarda istikrarlı bir büyüme yaşandığı belirtiliyor. Ancak 2016 yılında büyüme hızı şaşırtıcı bir şekilde ve ardından bir yıl sonra artmış ve bu iki yılda sigorta primlerinin büyüme oranlarında yaşanan bu önemli gelişme, o dönemde kullanılmış otomobil ithalatındaki artışa bağlanabilir.

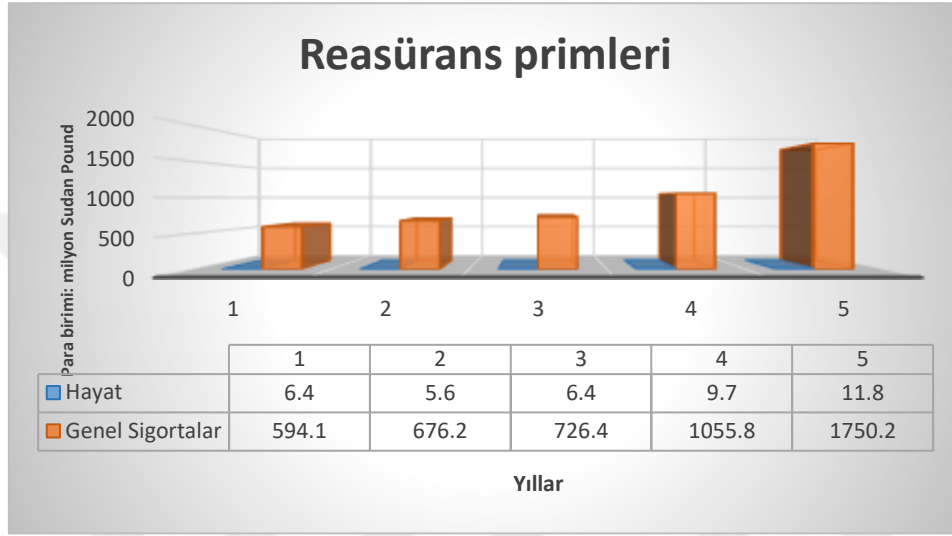
Tablo 15: Reasürans ve Elde Tutma Primleri- Toplam Pazar 2013-2017

(Para birimi: milyon Sudan Pound)					
Toplam doğrudan prim	2013	2014	2015	2016	2017
Tekâfül (hayat)	54.6	56.7	60.7	74.9	98
Genel sigorta toplam primleri	1,583.10	1,773.80	2,065.30	2,986.70	4,898.50
Genel Toplam	1,637.70	1,830.50	2,126.00	3,061.60	4,996.50
Reasürans primleri					
Tekâfül (hayat)	6.4	5.6	6.4	9.7	11.8
Genel Sigorta	594.1	676.2	726.4	1,055.80	1,750.20
Toplam reasürans primleri	600.5	682.2	732.9	1,066.60	1,762.00
%	36.7	37.3	34.5	34.8	35.3
Net piyasa primi / elde tutma	1037.2	1,148.30	1,139.10	1,995	3,234.50
%	63.3	62.7	65.5	65.2	64.7

Kaynak: , Insurance Sector in Sudan, *Contribution of insurance companies to the total premiums*, Sudan Democracy First Group, Hartum: 2019, s.18-19.

Yukarıdaki **Tablo 15'e** tekafül sigortası için 2013 yılı toplam doğrudan priminin 1.637,70 Sudan pound , 2014 yılı ise 1.830,50 olduğu görülmektedir. Primlerin her yıl arttığını göstermektedir, bu durum da halkın sigorta talebinde bulunduğu anlamına gelmektedir. **Tablo 15'de** 2013 yılı tekafül reasürans primlerinin 600,5 olduğu görülmektedir. Bu yıl içerisinde reasürans primleri toplam doğrudan primlerinin % 36,7'sini temsil etmektedir. Ayrıca 2014 yılı reasürans primleri 682,2'dir, yıllık toplam direkt primlerinden % 37,3'ünü temsil etmektedir. Aynı şekilde 2015 yılı reasürans primleri 732,9 idi, yıllık doğrudan primlerinden % 34,5'ini temsil etmektedir. 2016 yılı reasürans primleri

1.066,60'dır, yılki toplam direkt primlerinden %34,8'ini temsil etmektedir. 2017 yılı reasürans primleri 1.762,00'dir, yılki toplam direkt primlerinden % 35,3'ünü temsil etmektedir. Bu verilere dayanarak Sudanlı sigorta şirketleri, doğrudan primlerin % 65'ini elinde tuttuğu geriye kalan % 35'ile içerideki ve dışarıdaki şirketlere reasürans yapmaktadır. Aşağıdaki şekilde reasürans primlerindeki yıllık artışı açıklanmaktadır.

Şekil 10: 2013-2017 Yılların Arasında Sudan’da Reasürans Primlerinin Yıllık Büyüme Oranı

Kaynak: Heyet el-rakaba ala el-temin, *El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani lil-fatrah ma beyn 2013-2017* Hartum, raporlarından¹²⁶ elde veriler derlenerek aşağıdaki tablo ve şekiller tarafımdan oluşturulmuştur.

Şekil 10’da ise reasürans primlerinin yıllık sürekli bir büyüme oluşturduğunu gösterir ve bu büyüme her yıl bir önceki yıldan daha fazla arttığı, primlerindeki değişim oranından gözlemlenebilmektedir. Sudan’daki sigortacılık pazarı, 2013-2017 yılları arasında 4842,6 milyara ulaşarak yüksek büyüme oranları yakaladığı görülmektedir. Bunun 39.9 milyar poundu hayat sigortası, 4802.7 milyarı genel sigortadır. Zorunlu sigorta branşları içerisinde araç branşının sigorta piyasası üzerindeki hakimiyeti devam etmektedir. Fakat temel sigortacılıktaki büyüme reasüranstaki bileşik büyümeye yansımadağı görülmektedir. Bu nedenle sigorta şirketleri sigorta primlerini yerel olarak ayırması ve

¹²⁶ Kaynağın içerisindeki verilere bu linkten , www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf ulaşabilirsiniz.

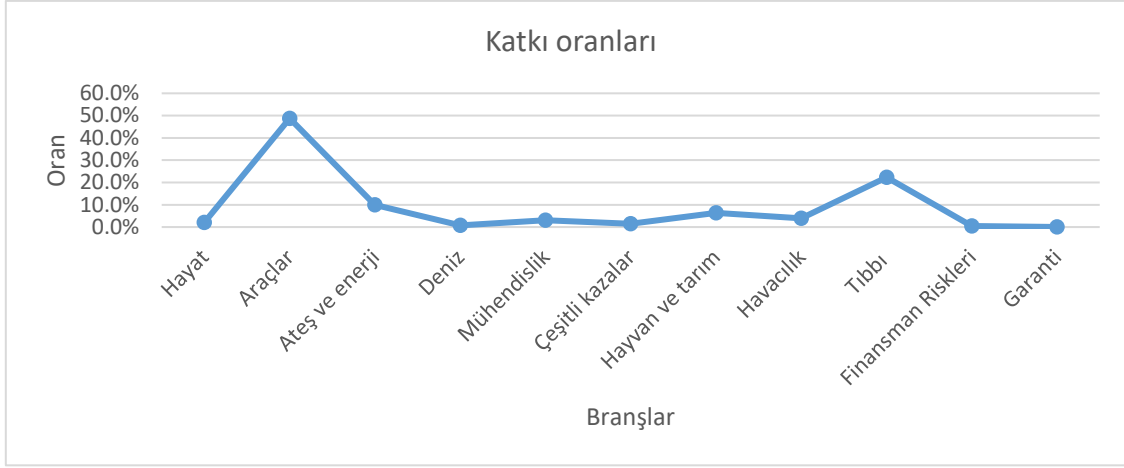
reasürans şirketlerinin uluslararası şirketlerle rekabet etmesine destek olması için sıkı mekanizmalar ve kontrol uygulamaları gerçekleştirilmelidir.

Tablo 16: Sudan Sigorta Piyasasında Faaliyete Göre Katkı Oranları ve Zarar

Para birimi: milyon Sudan Pound					
Yıl	2013	2014	2015	2016	2017
Sigorta branşları					
Tekâfül (hayat)	19.9	21.9	26.1	30.8	37.2
Genel sigortalar					
Araçlar	404.6	492.2	544.3	690.5	1308.2
Ateş ve enerji	78.2	104.7	122	126.2	277.4
Deniz	12.7	16.7	17.6	21.8	35.1
Mühendislik	25.1	41.1	38.9	34.3	62.3
Çeşitli kazalar	24.9	8.6	10.6	15.3	42.6
Hayvan ve tarım	36.7	35.1	102.6	99.1	194.2
Havacılık	90.7	31.2	36.2	7.7	80.6
Sağlık	291.9	237	218.5	288.8	424.9
Finansman Riskleri	7.8	5.1	4	5.6	13.2
Garanti	0	0	0	0.5	10.2
Toplam genel sigortalar	972.6	971.7	1094.7	1298.8	2448.7
Genel Toplam	992.5	993.6	1120.8	1320.6	2485.9
Ücretli hak talepleri	725.8	819.7	935.2	1167.2	1995.7
Bekleyen hak talepleri	266.7	173.9	185.6	153.4	490.2
Toplam hak talebi	992.5	993.6	1120.8	1320.6	2485.9
Toplam sigorta primleri	1673.7	1830.5	2126.0	3061.6	4996.5
Kayıp oranı	59.3	54.3	52.7	43.1	49.8

Kaynak: Insurance Sector in Sudan, *Contribution of insurance companies to the total premiums*, Sudan Democracy First Group, khartoum, 2019.

Yukarıdaki **Tablo 16**'da Sudan sigorta piyasasında toplam tazminat ve sigorta branşlarına göre zarar oranı gösterilmektedir. Sigorta piyasasının toplam tazminat yıllık olarak artmakta olduğunu ve bunun yanında ödenen tazminat yıllık tazminattaki artış nedeniyle de sürekli arttığı görülmektedir. Oranların nasıl olduğunu aşağıdaki **Şekil 11**'de gösterilmiştir. Ayrıca toplam taleplere ödenen taleplerin yüzdesinin büyük olduğunu görüyoruz. Bu piyasada faaliyet gösteren şirketlerin verilen belgelerde yer alan zararlar için tazminat ödediği anlamına gelir.

Şekil 11: Sudan Sigorta Piyasasında Faaliyete Göre Katkı Oranları

Kaynak: *Kaynak:* Heyet el-rakaba ala el-temin, *El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani lil-fatra ma beyn 2013-2017* Hartum, raporlarından¹²⁷ elde veriler derlenerek aşağıdaki tablo ve şekiller tarafımdan oluşturulmuştur.

Sudan'daki sigorta piyasası hayat ve genel sigorta olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel sigortası ise araçlar, yangın ve enerji, denizcilik, mühendislik, çeşitli kazalar, hayvanlar ve tarım, havacılık, sağlık, finansman riskleri ve garantiyi içerecek şekilde birkaç bölüme ayrılmaktadır.

Şekil 11'de Sudan sigorta piyasasındaki tazminat ödemelerinde katkı ortalama oranı % 48,8 ile araç sigortasının en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bundan sonra, ortalama % 22,3 ile sağlık sigortası katkı oranı gelmektedir. Bu demektir ki sağlık sigortası branşının tazminatları araç sigorta tazminatları, Sudan'daki toplam sigorta piyasası tazminatlarının %80'ini ve diğer tüm branşların ortalama tazminatı yaklaşık %20'yi temsil ettiği anlamına gelmektedir. Çalışma süresi boyunca hayat sigortası katılım tutarları düşüktür, tutarlar 19,9 ila 37,2 milyon Sudan poundu ile sınırlı. 2013 yılı toplam genel sigortası ise 972,6 milyon Sudan pounduyken 2017 yılında toplam genel sigorta primleri 2448,7 milyon Sudan poundlara kadar ulaştığı **Tablo 16'a** görülmektedir.

¹²⁷ Kaynağın içerisindeki verilere bu linkten , www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf ulaşabilirsiniz.

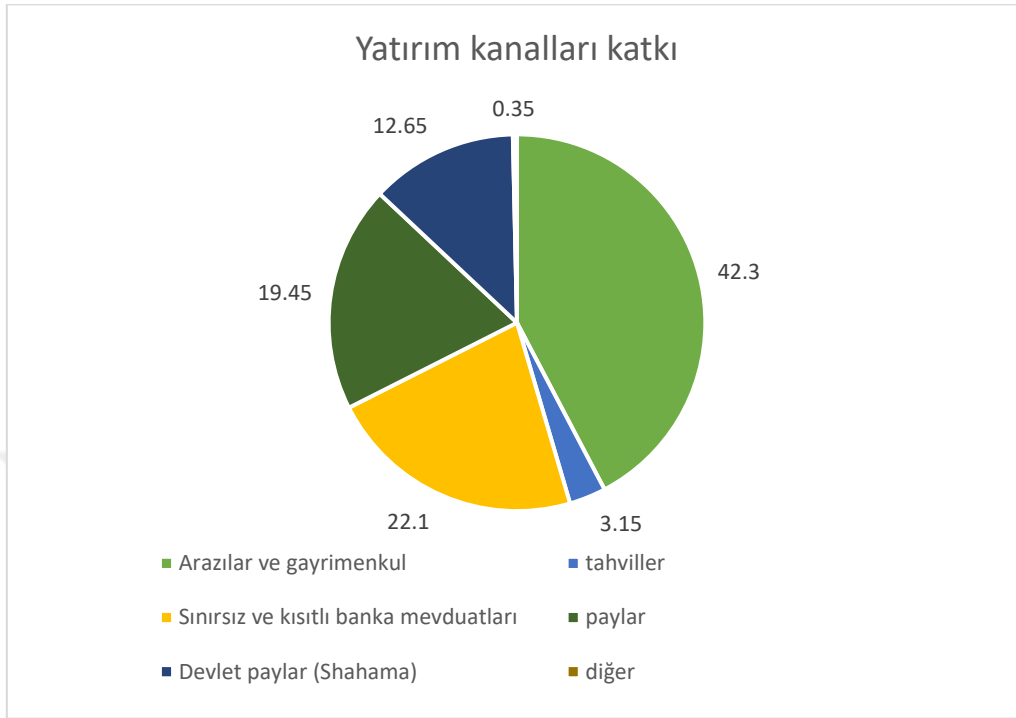
Tablo 17: Sudan Sigorta Şirketlerin Yatırımı

Yatırım kanalları	2015	Katkı oranı	2016	Katkı oranı
Arazılar ve gayrimenkul	291.778.869	41.5	353.347.541	43.1
Tahviller	18.746.067	3.5	29.812.810	2.8
Sınırsız ve kısıtlı banka mevduatları	160.854.793	20.4	173.091.109	23.8
Paylar	114.678.033	22	187.173.995	16.9
Devlet paylar (Shahama)	88.237.434	12.3	104.404.113	13
Diğer	2.786.744	0.3	2.821.737	0.4
Toplam	677.081.940	100	850.651.305	100

Kaynak: El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani, *Elt-aminat El-amme*, Heyet el-rakaba ala el-temin, Hartum: 2016, <https://www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf>, Son erişim (23/01/2020).

Sudan sigorta şirketlerinin fon yatırımları, 2001 Kontrol Kanunu'na tabidir. **Tablo 17’de** Sudan sigorta piyasasına yatırım için ayrılan miktarların 2015 yılında 677 milyon Sudan pound ve 2016 yılında 850 milyon Sudan pound yıllık olarak arttığı görülmektedir. Bu da Sudan pazarına iki yıl içerisinde yüksek yatırım oranına sahip olduğunun bir göstergesidir. **Tablo 17’de** Sudanlı sigorta şirketlerinin 2015 ve 2016 yıllarına yaptıkları yatırımlar gösterilmektedir. 2015 yılında arazi ve gayrimenkul değeri 291.778.869 % 41,5 orana sahip olduğu görülmektedir. 2016 yılı için 43,1 oranında 353.347.541, 2015 yılı tahvilleri% 3,5 ile 18.746.067, sınırlı ve sınırsız banka mevduatı 160.854.793, 2015

yılı ve 2016 yılı için sırasıyla % 20,4 ve %23,8 oranlarla 173.091.109'dur. Aşağıdaki şekilde detaylı olarak gösterilmektedir.

Şekil 12: Sudan'daki Sigorta Şirketleri Yatırım Türleri

Kaynak: **Kaynak:** Heyet el-rakaba ala el-temin, *El-Tekrir el-Senevii li sük el-temin el-Sudani lil-fatra ma beyn 2013-2017* Hartum, raporlarından¹²⁸ elde veriler derlenerek aşağıdaki tablo ve şekiller tarafımdan oluşturulmuştur.

Sudan'daki şirketler için arazi ve gayrimenkul yatırımları en kârlı ve en az riskli yatırımlardır. Sudan'da bu dönemler arasında arazi ve gayrimenkul yatırımları ortalama % 42'lik bir paya sahiptir. İkinci olarak ise ortalama katkı oranı % 22 ile bankalardaki mevduat yatırımı gelmektedir. Şirketlere ve diğer bankalardaki hisselerine yapılan ortalama yatırımın payı %19'dur. Sudan piyasasında çalışma yılların içerisinde devlet tahvillerine yapılan ortalama yatırımın oranı %12 ye ulaşmıştır. Tahvillerde ortalama yatırım oranı %3.

¹²⁸ Kaynağın içerisindeki verilere bu linkten , www.gaif-1.org/userfiles/file/report/06-Sudan.pdf ulaşabilirsiniz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sigorta şirketlerin sigortacılık faaliyetlerinin yanında poliçe sahipleri ve faydalanıcılar tarafından oluşturulan fonları yönetmek misyonları da bulunmaktadır. Buna ek olarak yatırımcı ve sermaye sahipleri, daha endüstriyel projelerini cesurca oluşturur ve genel olarak ekonomik hayata yatırımlar yaparlar. Böylece ekonomik iyileşme gerçekleşir ve nüfusun yaşam standartları artar ve onlar için fırsatlar çoğalmaktadır. Bu durumu da tazminatların eksiksiz ödenmesine imkân vermektir. Ayrıca yatırım, istihdam ve ulusal üretimi artırarak ülke ekonomisine daha fazla fayda sağlamaktadır. Bundan dolayı Sudan'da faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin performansının araştırılmasının ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma Sudan'ın sigorta şirketlerinin performanslarını değerlendirmeyi ve elde edilecek verilerden hareketle tekafül sigortasının genel ekonominin üzerindeki etkisinin olup olmadığını, eğer etkisi varsa büyüklüğünün ne düzeyde olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma Sudan'daki sigortacılık işini düzenleyen yasalarda bir gelişme olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Sudan'da sigorta organizasyonuna ve geliştirilmesine katkıda bulunan yasalar bu alanda ciddi ve hızlı adımlar atmaktadır. 1964, 1970 ve 1978'de birkaç kez değiştirilen 1960 yılındaki Sigorta Denetim Kanunu'nun ilan edilmesinden bu yana 1992'de Sigorta Denetleme ve Kontrol Yasası çıkarıldı. Ardından 2001'de Sigorta Denetleme Kanunu oluşturuldu. Sudan'da bulunan on beş sigorta şirketi, tekafül şart ve standartlarına uymaları devlet tarafından zorunlu tutulmuş ve şu anda tüm sigorta şirketleri tekafül esaslarına göre faaliyet göstermektedir.

Sudan'da tekafül anlayışıyla kooperatif anlayışı aynı anlama gelmektedir. Türkiye'de ise tekafül modellerinden bir tanesi olarak kooperatif modeli kullanılmaktadır.

Bu çalışma, toplumun çoğu kesiminde sigorta bilincinin bulunmaması, piyasa faaliyetlerine olumsuz yansıdığını ortaya koymuştur.

Toplam sigorta primleri içerisinde hayat sigortası primi çok düşük bir paya sahiptir. Genel sigorta primleri toplam prim içerisinde % 97,6 paya sahipken hayat sigorta primi sadece % 2,4 katkı payına sahiptir. Sigorta pazarı kapasitesinde dengesizlik görülmektedir. İki şirket pazar payının yaklaşık %50'sine hakimken, geri kalan on bir sigorta şirketi ise pazarın geriye kalan % 50'lik payı paylaşmaktadır. Bu veriler, Sudan'da sigorta pazar

payının dengesiz dağıldığını göstermektedir. Piyasa hâkim olan şirketlerle diğer şirketlerin rekabet edebilmeleri ve güçlü bir finansal konuma sahip olabilmeleri için diğer şirketlerin birbirleriyle birleştirilmesi gerekmektedir.

Sigorta şirketlerinin primleri içerisinde araç sigortası primlerinin önemli yer tutması ve şirketlerin araç sigortasına bağımlı olmasına ve diğer sigorta türlerinin ihmal edilmesine neden olmaktadır. Sigorta şirketleri araç sigortasına bağımlılığı azaltmak için sigorta portföyünü çeşitlendirmelidir. Örneğin toplumun tarım ve hayvancılık sigortacılığını tercih etmeleri için teşvik edebilir ve bu sigortacılık türlerinin enstrümanları çeşitlendirilebilir.

Sigorta şirketlerinin tazminat ödeme oranları çok yüksektir. Bu durum sigorta şirketlerinin meydana gelen hasar/zararların karşılanması hususundaki sorumluluklarını yerine getirdiğini göstermektedir. Sigorta şirketleri toplanan fonun %42'sini arazi ve gayrimenkul yatırımlarında kullanmaktadır. Şirketlerin diğer sektörlere yatırım yapmak yerine arazi ve gayri menkul yatırımı yapması sigorta pazarının Sudan'ın ekonomik kalkınma projelerini destekleme konusunda yetersiz kaldığını göstermektedir. Sigorta şirketleri Sudan'daki kalkınma projelerini destekleyen yatırım kanallarına girmelidir.

Sudan'da kişi başına düşen sigorta harcaması yani sigorta yoğunluğu çok düşüktür. Bunun sebebi toplumun sigorta ile bilgi ve birikiminin yetersiz olması ve sigorta bilincinin artırılması noktasındaki eğitimlerin yetersiz kalmasıdır. Sigorta kültürünün yayılabilmesi ve bilincin artırılabilmesi için sigorta ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili topluma eğitim verilmesi önem arz etmektedir. Denetleme Kurulu ve sigorta şirketleri, sigorta kültürünü yayma, sigorta bilincini artırma ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili eğitim verilmesi konusunda sorumluluk almaları gerekmektedir.

Sudan'da hayvancılık faaliyetleri çok yaygın olmasına rağmen, toplam sigorta primleri içerisinde hayvan sigorta primlerinin %4,2'lik bir paya sahip olması Sudan'da hayvancılık sigortasının çok düşük olduğunu göstermektedir. Tekafül şirketleri, sigortanın söz konusu malların korunmasında oynayabileceği önemli rol hakkında toplum üzerinde iyi bir farkındalık oluşturabilirse bu branşın toplam primler içerisindeki payı artabilir.

Sigorta şirketlerinde sigorta işlemlerini yönetmek ve teşvik etmek sigorta kültürünü yaymak ve şirketler ile müşteriler arasında bir miktar güven sağlamak için tüm modern

teknolojilerden yararlanabilecek etkili bir pazarlama sisteminin varlığına dikkat edilmesi önerilmektedir.

Toplumun beklenmedik durumlara karşı varlıklarını korunma gereksinimi ve sigortacılık faaliyetlerinin ekonomiye önemli katkısının olması nedeniyle, insanların sigorta bilincini artırmak, sigorta faaliyetlerinin bilinmesini sağlamak amacıyla üniversite öncesi eğitim müfredatında tekafül derslerine yer verilmelidir. Sigorta sektörünün sosyo-ekonomik hayata etki ve katkılarının araştırılması için enstitüler kurulması önerilebilir.

Meydana gelebilecek riskleri azaltabilmek için teknik ve teknolojik gelişmelerden faydalanılmalıdır. Sigorta şirketleri küresel pazarlara açılmalı ve modern elektronik ticaret yöntemlerini kullanılmalıdır. Deniz sigortası sektörüne dikkat edilmelidir ve tüm tarafları sigorta yokluğunda yaşanabilecek büyük kayıplardan kaçınmak için deniz mallarını korumaya zorlamalıdır. Sigorta şirketlerinde yüksek kayıp oranlarının nedenleri araştırılmalı ve bunların en aza indirilmesi için çalışılmalıdır.

Günümüzde sigortacılık faaliyetleri hızla gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle sigorta sektörünün faaliyetlerinin, toplanan fonların nasıl değerlendirildiğinin ve ekonomiye etkilerinin daha çok ekonometrik analizlerle incelenip, geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ABD HAMEED, Salwa. Accounting Policies And Financial Reporting In Takaful Companies - A Case Study, Vol.2, No.4, s.52-58, June 2014, Published by European Centre for Research Training And Development UK (www.ea-journals.org)
- AHMED, Osman Babikir. Takvim Tecrübet el-Tahavul min Nizam el-Temin el-Taklidi ila el-Temin el-İslami, El-bank el-islami Li el-tanmiye, El-mahed el-islami Li-el-buhus ve el-Tadrib, 2004.
- AKHTER, Waheed. Takaful Models and Global Practices, COMSATS Institute of Information Technology, Pakistan: 2010.
- ALANY, Mohammed Rida Ebd Aljabbar. El-Vakala fi el-Şeria ve el-Kanun, Dar El-kutub el-alamiya, Beyrut: 2006.
- AL-BRIK, Said Bin Abdullah. Ahkam el-Temin ve el-Şeriya el-İslamiya, İmam Muhammed bin Saud İslam Üniversitesi, 1987.
- AL-FARID, Mokhtar Hanassy ve Osama Abdul. Mükadima fi el-Hatar ve el-Temin el-Navii- El-Nazariyat ve el-Tatbik. kahire: İsenderiye Üniversitesi, 1992.
- AL-HAWAIL, Othman. Muamalat el-temin bayn el-Şeriatü el-İslamiya ve el-Kanun el-vadii. 1st ed. Riyad: Matbaat el-Farazdak, 1978.
- AL-HILALY, Mubarak Abdul-Qader Mohammed. “Takvim Amaliyat el-rakabat ala el-temin.” Hartum: 1999.
- AL-HUDA, Tarık Noor, Dever el-Temin fi el-Himaye min Mahatir el-Mal el-Masrifi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Omdurman Islamic University, 2009.
- AL-İTİHAD EL-MISIRI LI-TEMİN. El-Temin el- Tekâfüli ahamiyetehü ve Turuk el-İade ve el-Tatvir el-Natayic ahaliyan ve Alemiyyen, 2018.

AL-JERIDAN, Nayef İbn Jamaan, <http://almoslim.net/node/188914>, Son erişim (01/08/2020).

AL-KHULAIIFI, Riyad Mansour. Takiyem Tatbigat ve tecarüb el-temin el-takafuli el-islami, Multaqaa el-temin el-tavuni, El-hayyat el-islamia el-alamia li el-iktisad ve el-tamvil, Kuveyt: 2009.

AL-MASRI, Abdul Samie. El-Temin el-İslami Bayn el-Nazariya ve el-Tatbik. 1st ed Vahba Basım ve yayın Kütüphanesi, kahire: 1980.

AL-SABAA, Ahmed İsmail. El-Badil el-İslami Li el-temin el-Ticari, Maceletü el-Fikir el-İslami, 1986.

AL-SALOUSI, Ali Ahmed. El-Müamelat el-Maliye fi el-Şeriyetü el-İslamia, Maktabetü El-Falah, Kuveyt: H.1406.

AL-SANHURY, Abdul Razag. El-Vasit fi Şarhi el-Kuran el-Madani, Dar El-İhya el-Arabi Li el-Turas. Beyrut: 1974.

AL SAYED, Lashin Fathi. Şerikat el-Temin ve el-Badil el-İslami, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Emirates Üniversitesi, Abu Dabi: 1968.

AL-TUNAYAN, SÜLEYMAN. El-Temin ve el-Hakam, Basılmamış Doktora Tezi, Bin Suud Üniversitesi, H.1412.

AL-ZAİN, Macdi Mustafa ve diğerler. Muavikat Musahamat Kita el-Temin fi el-Tanmiye el-İktisadiye fi el-Sudan, Meeletü el-ulvüm el-İktisadiye ve el-İnsaniye, Birinci Sayı, 2013, <http://repository.sustech.edu>.

AMSIB, Manal Ali. Tecrübet el- Tekâful el-İslami fi el-Sudan, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, El-Neelain Üniversitesi, 2007.

AQL, Harbi Mohammed Arqan ve Saeed. El-Temin ve İdaratü el-Mahatir, Nebras Üniversitesi, Uman: 1978.

AWAD, Salwa Mohamed. Sınaat el-Temin fi el-Sudan, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Omdurman İslam Üniversitesi, Omdurman: 2000.

- AYUKIR, Lam Yukaj. Tasvik el-Hadamat el-Taminiya ve Eseriha ala el-İktisad, El-Neelain Üniversitesi, 2007.
- BELTAGY, Mohammed. Akid el-Temin min Manzur el-Şeriatu el-İslamiya, Dar el-Salam basım evi, Kahire: 2008.
- COMCEC, Diversification of Islamic Financial, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, Coordination Office, 2017.
- COMCEC, Improving the Takaful Sector in Islamic Countries.” Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, Coordination Office, 2019.
- COMCEC, Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation, Challenges, Improving the Takaful Sector in Islamic Countries, 2019.
- DUBAI İSLAMIC BANK. El-Mubayaat ve el-Ahdaf fi el-Muamalat el-Hadisa, Məcəletü el-İktisad el-İslami, 1996.
- EBU DAHIM, Musa, Hevl El Taminat Elictimaiye, El-haya El-fılsınıa El-mustakıla lihukuk El-mvatin, Silsilat el-takarir el-kanunie (28), Ramaallh, 2001.
- EL- HILALY, Mobarak Mohammed, Takyim Tecrübat Heyet el-Rakaba ala el-Temin fi el-Sudan, El-Neelain Üniversitesi, 2002.
- EL-İTİHAD EL-MISIRI LI-EL-TEMİN. El-iktisad Li münşaat el-Temin Li senet 2020, <http://www.ifegypt.org/> Erişim Tarihi:(08.12.2019)
- El-Taktiye el-Teminiye li-Sük el-Temin fi el-Sudan, El-Tekrir el-Senevi li-sük el-temin el-Sudani li-senet 2016, Merkez el-Buhus, Hartum: 2016.
- HEYET EL-RAKABA ALA EL-TEMİN, El-Şerikat ve el-Tarhis, Kanun el-Rakaba ala el-Temin li senet 2001, Hartum: 2001.

ISLAMİC DEVELOPMENT BANK GROUP, Global Report on Islamic Finance :
Islamic Finance - A Catalyst for Shared Prosperity, 2017.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2573> Erişim Tarihi
(15/07/2020).

SUDAN DEMOCRACY FIRST GROUP. Islamization and Corruption, Insurance Sector
in Sudan, Islamization and Corruption, 2019.

İBN KUDAME, Mowaffaq el-Din. Kitap el-Vikalat, Dar Ealam El-kutub, Riyad: 1997.

JAAFAR, Abdul Qader. Nizam el-Temin el-İslami, Dar el-Kuttab el-Alami, Beyrut:
2006.

JAMAL, Mohammed Abu Mansur, Lugatu el-Arap, Dar Sader, Beyrut: 1968.

JANAHI, Abdul Latif Abdul Rahim, El-Asar El-İktisadi lil-el-Temin, Mecelatü el-İktisad
el-İslami, 18. 1987.

JARIDAT EL-ARAB EL-İKTISDIYA EL-DUVALIA., Erişim Tarihi (24/1/2020).
www.aleqt.com/2010/09/19/article_444463.htm .

KARIM, Mohammed Rabie Abdel. İktisad Al-Temin Al-İslami, Basılmamış Yüksek
Lisans Tezi, Kahire: 1992.

KURAN-I KERİM MEALİ, Kureyş süresi, 106 /3-4, Yenigün matbaacılık, Ankara: 2019.

MOHAMMED, Abu Zahra. Kanum el-Temin el-İslami, Mecerletü el-Hadara el-İslamiya,
33. 1961.

MOHAMMED, Saadu Al-carf, Namazic el-Temin el-tavuni ve Mukavimatuh fi Bazı el-
duvel el-Arabiye ve el-İslamiye , El-mutamar el-duveli havl el-temin el-Tekâfüli,
Trablus: 2013.

MOKHTAR, Nemat Mohammed. El-Temin el-Ticari ve el-Temin el-İctimai el-İslami.
İskenderiye: el-Maktab el-Camii el-Hadis, 2005.

MORTADA, Zubaidy Mohammed, Tac El-Dahl, Dar Sader, Beyrut: 1966.

Mudarebe modeli, www.dogasigorta.com/urunler/katilim-sigortacilig, Erişim Tarihi (24.01.2020).

MURSI, Sami Ahmad Markani. Anva el-Temin bi sük el-Temin el-Sudaniya, Dirasa Tahliliya an vaki eda Sük el-Temin el-Sudani Li-lfatre min 2011 ila 2015, 2017.

MURSI, Sami Ahmed Merkani, Dirasa Tahliliye an Vaki eda Sük el-Temin Alsudani lilfatra Min 2011 _ 2015, Amarabak, Cilt 8, Sayı 26, 2017. www.amarabac.com.

MÜTAMER MACMA EL-ŞERİYA EL-İSLAMIYA, Kararat macma el-Fıkıh el-İslami, 3. baskı, Mekke: 1978.

OMER, Ali El-Atta Mohammed. An Evaluation of Insurance Business Practices in the Sudan for the Period (1980-2004), A Thesis submitted for Partial Fulfillment of M. Sc. degree in Economics, University of Hartum: 2006.

SABAK, Ahmet Mohamed. Usus vasik el-Temin el-İslami, Bahs mukadam lil-mutamar el-salis lil-masarif ve el-musasat el-maliye el-islamiye, Şam, 2008.

SADIK, Mehdi, Nazih Mohammed. Akid el-Temin, Dar El-Nahda el-Arabiya, Kahire: 1990.

SAVALİHİ, Yunus kaliye Buvahda. İşkalat Namazic el-Temin el-Tekâfüli ve Asareha fi el-fayiz el-Tamini : Rüye Fıkhiya Nakdiya, Al-Tacdid, cilt 17, No.34, 2013.

SAYED, Lashin Fathi Al. Şerikat el-Temin ve el-Badil el-İslami, Emirates Üniversitesi. Abu Dabi: 1968.

SEDDIG, Ayoub Yahya Al-Taher. Asar el-Temin el-Tavüni ala Talep el-Hadamat el-Taminiya, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, El-Neelain Üniversitesi, 2007.

SHAKER, Ali Ahmed. El-İtar el-İlimi Lil-mhatir ve el-Temin, Yorkoub Press. Kahire: 1980.

SHARAFUDDIN, Ahmed. Ahkâm el-Temin, Dar El-Nahda el-Arabiya, Kahire: 1991.

SHEILA NU NUHTAY, Mustapha Hamat ved. Retakaful (Islamic Reinsurance): Historical, Shari'ah and Operational Perspectives, World Applied Sciences Journal, 2014.

SUDAN DEMOCRACY FIRST GROUP, Historical Background, Insurance Sector in Sudan, Islamization and Corruption. 2019.

SÜLEYMAN, El Aşar Mohammed. Ahkâm el-Şeriyatü el-İslamiya fi Ukud el-Temin Ala Al-Hayat, Maceletü el-İktisat el-İslami, Aman: H. 1416.

TAHA, Ubeyd Mohammed. El-Mabadi el-Asasiya Li-Nizam el-Temin el-ictimai ve el-Siyahi, Maceletü el-Mal ve el-Ticare, 2001.

TEKÂFÜL NEDİR? <https://katilimdunyasi.com/2016/01/15/faizsiz-sigortacilik-sistemi-tekaful-nedir/>, Erişim Tarihi: (24/1/2020).

VEKÂLET MODELİ, http://tekaful.net/?page_id=438, Erişim Tarihi: (24/1/2020).

YESUF, Abdurrahman Jemal, Islamic Economics and Finance in Sudan: An Overview, Research Center for Islamic Economics (IKAM) Reports 4, 2017. ikam.org.tr/en

ÖZGEÇMİŞ

Mohamed Alfadoul Abdallah MOHAMED Sudan'ın ortasında yer alan Alcazira bölgesinde, Rufaa Şehrinde doğdu. İlköğrenimini Rufaa Şehri'nin bulunan Al-Rwad ilköğretim Okulu'nda tamamladı. Rufaa erkek Lisesi'nde orta öğrenimine devam etmesinden sonra, lisans öğrenimini Omdurman İslam Üniversitesi Muhasebe Bölümü'nde tamamladı ve mezuniyetini müteakiben, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İslam Ekonomisi ve Finansı Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı ve halen eğitimini bu üniversitede devam ettirmektedir.

mohamed.abdallah@ogr.sakarya.edu.tr